

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha

Herausgeber: Societad Retorumantscha

Band: 102 (1989)

Rubrik: Rapport annual 1988 da la Lia Rumantscha e sias uniuns affiliadas : Romania, Uniun dals Grischs, Uniun Rumantscha da Surmeir, Renania, Societad retorumantscha, Uniun da Scripturs Rumantschs, Cruminanza Rumantscha Radio e Televisiun

Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 13.06.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Rapport annual 1988

DA LA

LIA RUMANTSCHA

E SIAS

uniuns affiliadas:

Romania · Uniun dals Grischs · Uniun Rumantscha da Surmeir · Renania
Societad retorumantscha · Uniun da Scripturs Rumantschs
Cuminanza Rumantscha Radio e Televisiun



Accents da lavur 1988

da Toni Cantieni, parsura LR

L'onn da giubileum «50 onns rumantsch lingua naziunala» è vegni festivà dals Rumantschs en degna moda e maniera. Cun differentas conferenzas da pressa – oravant tut quella dals 18 da favrer 1988 a Berna – èsi stà pussaivel d'orientar er ils confederads da lingua tudestga, franzosa e taliana davart la situaziun actuala da la Rumantschia. Cun in votum impressiunant ha cusseglier federal Flavio Cotti purtà avant la posiziun dal cussegl federal visavi las minoritads linguistics en Svizra. Il rumantsch ed ils Rumantschs dastgan quintar er en l'avegnir cun il sustegn da la confederaziun e cun la simpatia e bainvulientscha dal pievel svizzer. Quai duess motivar ed animar nus da cuntinuar la lavur per il mantegniment da noss linguatg e da nossa cultura.

Scuntrada rumantscha 1988

Ils Rumantschs sezs han dentant er documentà lur affinitad per linguatg e cultura tras numerusas activitads cun grond cuntegn e da gronda reputaziun. Qua èsi da numnar cunzunt la «SCUNTRADA RUMANTSCHA 1988» a Scuol cun l'acziun particulara da Tamangur, cun la sentupada cun ils Ladins e Furlans, cun il gieu festiv e las festivitads dal di da las occurrenzas da giubileum a Scuol, cun il cult divin ecumenic, cun las sentupadas da las differentas gruppas ed organisaziuns dals Rumantschs sezs e cun la preschientscha impressiunanta da tant pievel en la metropola da l'Engiadina bassa. Da numnar èn dentant er bleras autras occurrenzas en las regiuns e giu la Bassa. Ins pensa qua p. ex. als gieus festivs da Bravuogn e Laax e cunzunt a l'ordvart gronda lavur dals meds da massa. A chaschun da la «Scuntrada rumantscha 1988» a Scuol ha il president da la confederaziun Otto Stich purtà ils salids dal cussegl federal e dà enconuschent, che la constituziun federala e differentas publicaziuns da l'administraziun federala vegnian transladas en rumantsch grischun. Cun in votum ordvart engaschè ha il vicepresident da la regenza grischuna Reto Mengiardi engrazià a la Rumantschia per tut la lavur prestada ils davos decennis.

Per nus Rumantschs munta tut quai l'obligaziun da cuntinuar cun noss engaschament per il mantegniment e la promoziun dal linguatg, questa ierta da noss antenats.

La Quotidiana

Suenter lunga e seriosa preparaziun èsi stà pussaivel d'edir ils 20 da zercladur 1988 il numer «0» da la QUOTIDIANA. Peider Lansel ha gia l'onn 1921 exprimì sia persvasiun, che la Rumantschia stuess realisar in di in «Fegl quotidian». La via tar ina gasetta quotidiana rumantscha è taissa, ma nus stuain cuntinuar cun il sforz per rivar a questa finamira. La preschientscha quotidiana d'ina gasetta rumantscha fiss senza dubi la pli ferma pitga per la promoziun dal linguatg. Quai che Peider Lansel e blers auters Rumantschs han adina puspè giavischè, è er oz actual!

Suenter avair discutà differentas giadas la furma d'integraziun pli stretga dals Rumantschs da la Bassa en la Lia rumantscha èsi stà pussaivel, a chaschun da la sentupada da l'atun passà a Turitg, da stgaffir ina grupp da lavur che studegia quest problem e fa lura propostas per in concept che duess vegnir discutà en ils gremis da nossas instituziuns. Las activitads dals Rumantschs ch'abiteschan giu la Bassa èn per noss moviment da grondischma impurtanza.

Legislaziun da linguatg

Ina grupp d'experts numnada dal cussegl federal ha da curt preschentà ils resultats da sia lavur en vista ad ina revisiun da l'artitgel 116 da la constituziun federala. Forsa che la votaziun tar quest nov artitgel po avair lieu l'onn da giubileum da la confederaziun 1991. Medemamain lavura ina cumissiun chantunala sut il presidi da cusseglier guvernativ Joachim Caluori vid il sboz per ina lescha chantunala per la promoziun dals linguatgs da noss chantun, oravant tut per rinforzar l'engaschament per il mantegniment dals linguatgs minoritars.

Ina sentupada cun las autoritads communalas da las vischnancas cun scola fundamentala tudestga ed instrucziun rumantscha da 2-3 uras l'emna è stada frequentada fitg bain ed ha purtà en la discussiun aspects interessants per in futur model d'instrucziun en ils cumins da structura sumeglianta.

Engraziament

Per concluder lessan nus engraziar cordialmain a tut quels ch'han en ina moda u l'otra lavurà per il mantegniment dal rumantsch. In engraziament spezial saja admess a la vischnanca da Scuol ed a tuttas vischnancas da l'Engiadina bassa e da la Val Müstair che han pussibilità la «SCUNTRADA rumantscha 1988». I nun è pussaivel da numnar qua tuts e tuttas che han contribuì al success da questa sentupada da la Rumantschia. Els tuts meritan nossa renconuschientscha e noss engraziament.

Suenter avair lavurà bunamain diesch onns tar la Lia rumantscha ha nossa secretaria e substituta dal secretari Rita Uffer bandunà quest post. Nus vulessan engraziar ad ella da tut cor per la gronda lavur prestada. Medem saja qua admess in engraziament als anteriurs commembers da la suprastanza Sep Item, viceparsura da la LR, e Faust Signorell per ils servetschs prestads a noss'uniun da tetg. Quai vala er per ils revisurs che han agì conscienziusamain durant pliras periodas d'uffizi.

Nus vulain cuntinuar nossa lavur cun perseveranza ed optimissem e qua tras er mantegnair il bun spiert da cuminanza tranter ils Rumantschs e cun tuts convischins dals quatter linguatgs svizzers.

Organs da la LR

1. Suprastanza

Parsura	Toni Cantieni, Lai
Viceparsura	Sep Item, Cuira/Flem
Assessurs	Giusep Capaul, Mustér Jon Nuotclà, Cuira Faust Signorell, Valbella
Suppleants	Giovannina Brunold, Samedan Cristian Joos, Cuira Remi Capeder, Casti Arnold Spescha, Cuira

2. Presidents da las societads affiliadas

Romania	Gion T. Deplazes, Domat/Sagogn
UdG	Gion Tschärner, Zernez
Renania	Martin Cantieni, Donat
URS	Gion Pol Simeon, Domat/Lantsch
SRR	Jachen Curdin Arquint, Cuira
USR	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
CRR	Fidel Caviezel, Cuira

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il *cussegl da la Lia rumantscha*.

3. Radunanza da delegad(a)s

sa cumpona da delegadas e delegads da las uniuns affiliadas a
la LIA RUMANTSCHA (60 del.), dals
7 presidents da las uniuns affiliadas (= cussegl LR) e
dals 5 commembers da la suprastanza (total: 72 vuschs)

Societad retorumantscha (5 del. + pres.)

Gion Deplazes, Cuira	suppleants:
Alexi Decurtins, Cuira	Gion Gaudenz, Puntraschigna
Cristian Joos, Cuira	Gion Arthur Manetsch, Domat
Chasper Pult, Cuira	
Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz	

Romania (18 del. + pres.)

Giusep G. Decurtins, Cuira/Trun	suppleants:
Claudia Gienal, Glion	Pieder Caduff, Valgronda
Sur Gion Martin Pelican, Sagogn	Adolf Hosang, Curaglia
Remo Arpagaus, Laax	Duri Sulser, Domat
Norbert Berther, Cuira/Rueras	Mariano Tschuor, Laax
Martin Cabalzar, Cumbel	Gion Antoni Derungs-Brücker,
Nicolaus Caduff, Vella	Cuira
Richard Cavigelli, Cuira/Glion	Aluis Caduff, Falera
Giusep Decurtins, Cuira/Trun	Rest Luis Deplazes, Rabiús
Norbert Deplazes, Surrein	Aurelio Casanova, Glion
Marcus Flury, Danis	
Ervin Gienal, Sumvitg	
Toni Muoth, Razén	
Duri Pelican, Lumbrein	
Pieder Simeon, Trun	
Arnold Spescha, Cuira	
Gion Battesta Spescha, Danis	
Isidor Winzap, Cuira	

Uniun dals Grischs (14 del. + pres.)

Stecher Jos. Thomas, Tarasp
Gordon Anita, Silvaplana
Pitsch Valentin, Müstair
Vital Ulrica, Scuol
Bott Renata, Tschierv
Klainguti Göri, S-chanf
Stupan Clara, Samedan
Depeder Jon, Sta. Maria
Walther Philipp, Champfer
Arquint Romedi, Chapella
Pult Clot, Guarda
Klainguti Irma, Zuoz
Mayer Ernesta, Ardez
Manatschal Jon, Samedan

suppleants:
Filli Gion, Zernez
Gritti Andri, Sent
Dazzi Daniela, San Murezzan
Falett Rico, Sent
Bruderer Ruedi, Scuol
Vital Jon Duri, Ardez
Cuonz Gion, Zernez
Egger Irma, Lavin
Parolini Jon Domenic, Scuol
Grass-Vital Olivia, Zernez

Renania (7 del. + pres.)

Plasch Barandun, Veulden
H. P. Meiler, Flem
Bernard Demarmels, Andeer
Georgina Schaller, Donat
Felix Pfister, Domat
Gion Item, Panaduz
Vreni Caprez, Trin-Digg

suppleants:
Crist Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Vuorz
Vroni Minarik, Flem
Anna Nicca, Donat
Jacob Pfister, Vuorz
Elisabeth Coray, Sagogn

*Uniun rumantscha da Surmeir
(6 del. + pres.)*

Stefan Demarmels, Salouf
Giatgen Schmid, Riom
Tona Collet, Riom
Violanta Spinaz, Tinizong/Lai
Rudi Netzer, Savognin
+ 1 mandat

*Uniun da scripturs rumantschs
(5 del. + pres.)*

Toni Berther, Cuir
Flurin Caviezel, Cuir
Tista Murk, Trun
Rut Plouda, Ftan
Roc Poltera, Lüchingen

Cuminanza rumantscha da radio e televisiun (5 del. + pres.)

Christian Fanzun, Cuira	ils/las suppleant(a)s dals
Remi Capeder, Casti	delegad(a)s vegnan numnad(a)s
Carli Hassler, Favugn	da cas tar cas.
Peider Ratti, Cuira	
Chasper Stupan, Cuira	

4. Revisurat LR

Revisurs	Augustin Cathomen, Breil
	Paul Michael, Cuira
	Romano Plaz, Savognin
Suppleants	Valentin Derungs, Glion
	Otto Vital, Cuira

5. Cumissiuns, gruppas da lavur e gremis speziels LR

Cumissiun da chant

Giusep Giuanin Decurtins, president, Cuira/Trun
Ernst Bromeis, Ardez
Albert Gaudenz, Zuoz
Giusep Huonder, Mustér
Rudi Netzer, Savognin
Marcus Zarn, Landquart

Cumissiun d'ediziuns dal carnet OSL

Surselva	Augustin Manetsch, president, Mustér
Surmir	Domenica Steier, Savognin
Sutselva	Cristian Joos, Cuira
Engiadina	Rut Plouda-Stecher, Ftan
LR	Erwin Ardüser

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

Presidenta	Mirta Hartmann, Silvaplauna
Vicepresidenta	Heidi Myrsep, S-chanf
Actuara	sora Florentina Camartin, Mustér
Cassiera	Antonella Castellani, Scuol
Revisuras	Daniela Farrér, Stierva Barbara Rupp, Laax
Assessura	Gabi Bühler-Erni, Trin

Cussegliadras da scolina da la LR

Surselva	Josefina Candrian-Casutt, Sagogn
Engiadina	Anni Tscharner-Tschander, Zernez

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

Manader	Curdin Jeitziner, Mustér
---------	--------------------------

Cussegl da la Fundaziun Chasa Rumantscha

Parsura	Bernard Cathomas, repr. LR
Viceparsura	Jon Nuotclà, repr. LR
Actuar	Toni Berther, repr. Romania
Cassier	Remi Capeder, repr. URS
Assessurs	Toni Cantieni, repr. LR Cristian Caduff, repr. Renania Cristian Joos, repr. SRR Gieri Seeli, repr. Legat Cadonau Jon Domenic Parolini, repr. UdG
Revisurs	Domenic Signorell Clau Defuns

*Gruppa d'accompagnament «Istorgia da la litteratura rumantscha»
da Gion Deplazes*

Jachen Curdin Arquint, Cuir
Faust Signorell, Valbella
Arnold Spescha, Cuir
Bernard Cathomas, LR

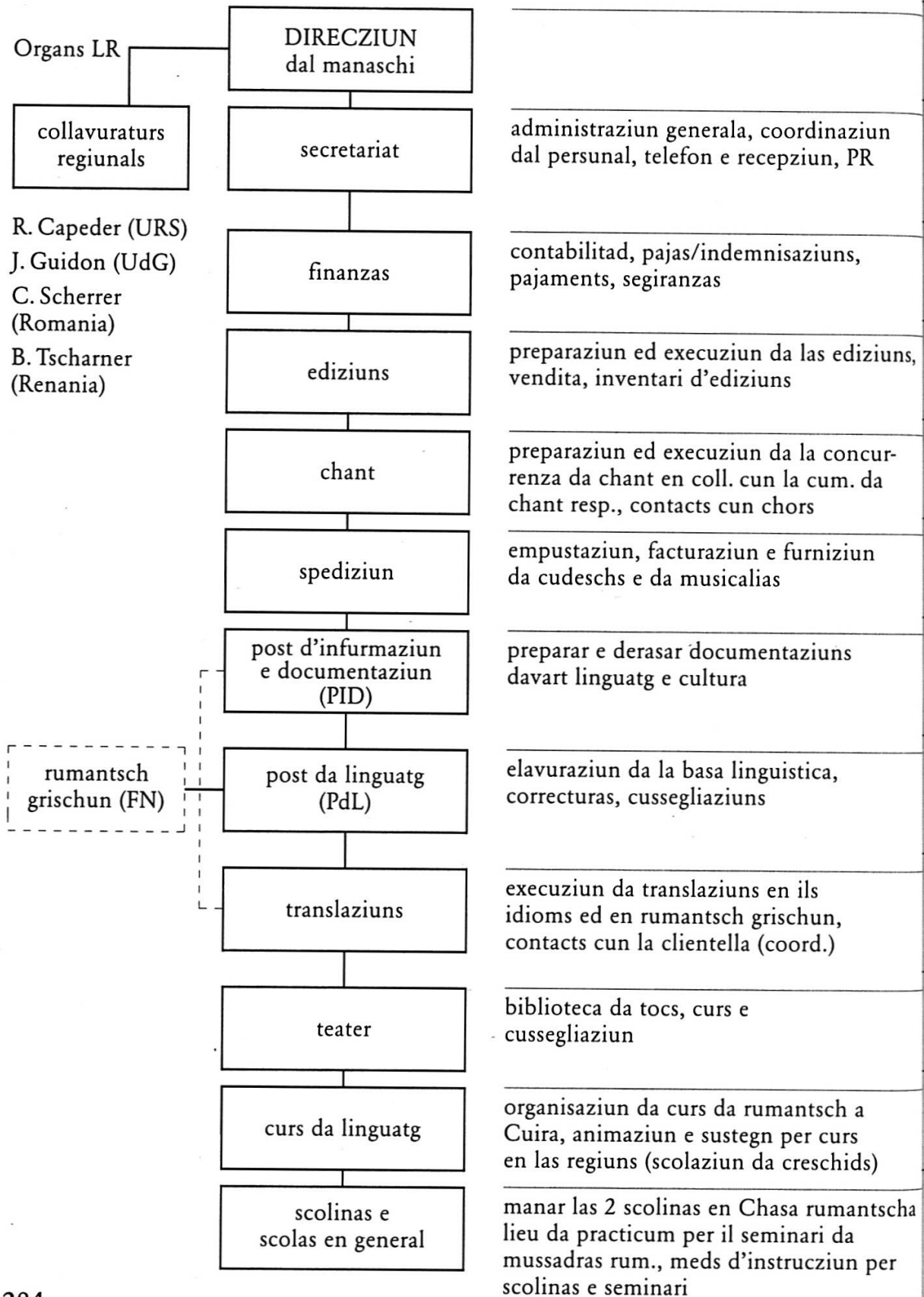
Gruppa da lavur per l'ediziun da las ovras da Giachen Haspar Muoth

Norbert Berther (repr. Romania)
Iso Camartin (repr. scientific)
Luregn Carigiet (repr. vischnanca Breil)
Bernard Cathomas (repr. LR)

*Gruppa ad hoc da lavur e coordinaziun per l'applicaziun da l'EED
(elavuraziun electronica da datas) per bibliotecas*

Iso Camartin, bibl. rumantscha dal seminari romanistic a Turitg
Ottavio Clavuot, biblioteca Chesa Planta Samedan
Christoph Jörg, biblioteca chantunala Cuir
P. Daniel Schönbächler, biblioteca claustrala Mustér
Kuno Widmer, biblioteca DRG Cuir
Bernard Cathomas e Manfred Gross, LR

6. Centrala da la Lia rumantscha a Cuir (posts)



(persunas) *Lia rumantscha – centrala (1988)*

Direcziun: dr. Bernard Cathomas, Cuira/Breil
Substituta: Rita Uffer, Cuira/Savognin (-11/88)

Manader/ra: Rita Uffer, Cuira/Savognin (-11/88); Erwin Ardüser, Laax (11/88)
Collavuratur: Beat Jenal, Cuira/Alvagni
Emprendist(a)s: G. Derungs, Cuira/Rabius (-7/88); M. Caspar, Cuira/Riom (-7/88);
A. Hänyy, Cuira/Zernez; N. Indipendenza, Cuira/Sedrun (6/88)

Manadra: Barbla Buchli, Cuira/Sent (75%)

Manader: Erwin Ardüser, Laax (-11/88)
Collavuratura: Barblina Ruinatscha, Cuira/Fuldera (-9/88)

Manader: Erwin Ardüser, Laax (-11/88)

Manadra: Olga Merlo, Cuira/Breil (-8/88)
Fabiola Carigiet, Cuira/Domat (10/88)

Manader (PID): lic. fil. Manfred Gross, Cuira/Fuldera

Manader (PdL): dr. Georges Darms, Cuira/Ruschein (1/2 piazza)

Rumantsch grischun (FN) (PRG)

Manader: dr. Georges Darms, Cuira/Ruschein (1/2 piazza)
Assistentia: lic. fil. Anna-Alice Dazzi Gross, Cuira/Samedan
Collavuraturas: Veronica Casanova, Cuira/Ruschein (-7/88)
Nadia Albin, Igis/Flem (9/88)

Coordinaziun (tr.): Rita Uffer, Cuira/Savognin (-11/88)
Erwin Ardüser, Laax (11/88)

Translaturas: Ursulina Cathomen, Cuira/Mustér (parz.)
Annalis Schaniel, Domat/Tinizong (1/2 piazza)

Coordinaziun: Beat Jenal, Alvagni
Collavuraturas: Annemieke Buob, La Punt (parz.)

Coordinaziun: Secretariat/collavuraturus regiunals

Mussadras: Dorina Item, Cuira/Flem
Gabi Andri, Cuira/Samedan
Transport: Heinrich Bär, Cuira

Rapport da lavur 1988

Elavurà dals divers posts da lavur e sincronisà cun il program da lavur LR 1988 per pussibilitar ina controlla tranter program e lavur exequida.

Introducziun

«Reflectar – en connex cun ils “50 onns linguatg naziunal” – il status dal rumantsch en confederaziun, chantun, regiuns e cuminanzas localas e preparar l’avegnir.»

Quest motto directiv ha segnà la lavur speziala da la LR durant l’onn 1988. Las lavurs usitadas en ils posts da lavur da la LR èn dentant vegnidas cuntinuadas. Cun preschentaziuns spezialas dal post da linguatg e da rumantsch grischun, da la lavur dals collavuratur regionalis, dal post da translaziuns e dal post d’ediziuns han ils blers visitaders da la SCUNTRADA a Scuol pudì prender invista dals vasts champs da lavur da la LR.

L’onn giubilar «50 onns linguatg naziunal» ha surtut er pussibilità ina vasta infurmaziun davart las activitads en la Rumantschia. En numerusas publicaziuns en la pressa ed en revistas èsi stà pussaivel da preschentar las ideas principialas e directivas da la planisaziun da linguatg rumantsch. Per mantegnair e promover il rumantsch duessan las sequentas premissas esser dadas:

- in *territori da linguatg*, nua ch’il rumantsch ha prioritad e funcziun clera;
- en quest territori da linguatg ina *basa economica solida* cun ina buna offerta da plazzas da lavur per la populaziun indigena;
- in *adiever dal linguatg en ils divers secturs* da la vita privata e publica (da la famiglia sur scola, baselgia, administraziuns publicas e privatas, etc.);
- *meds da massa suffizients* (gasetta quotidiana, radio, tv);
- in *linguatg da standard*;
- prontadad per acceptar la *bilinguitad*;
- *convivenza e solidaritad* dals trais linguatgs chantunals.

En la realisaziun sa resultan ord quests puncts numerusas activitads da detagl che stattan be per part en cumpetenzza da la LR e da sias

uniuns affiliadas. La finala po la producziun e derasaziun da linguatg be satisfar, sche tut las instanzas e persunas, publicas e privatas, dovràn consequentamain il rumantsch per lur còntacts cun il territori da linguatg rumantsch. Ils purtaders da linguatg tradiziunals en las regiuns mantegnan lur impurtanza. Nova funcziun han dentant era ils producents da linguatg ordaifer las regiuns, q. v. d. las administraziuns centralas da diversa spezia ed ils producents da products che cuntanschan cun inscripziuns e decleraziuns il territori rumantsch. Planisaziun da linguatg daventa en questa maniera in pensum da l'entira cuminanza pertutgada e da la cuminanza surordinada ch'influenzëscha la cuminanza pitschna. Il mantegniment dal rumantsch è perquai tant in pensum dals Rumantschs sezs sco er in'obligaziun dals convischins linguistics betg rumantschs. Sulets na pon ils Rumantschs betg mantegnair lur linguatg, perquai che numerus secturs stattan sut l'influenza d'ordaifer la Rumantschia.

Lavur dals organs da la LR

La suprastanza ha salvà 24 sedutas e dilucidà 211 tractandas. Il cussegl LR ha gì duas tschentadas cun 19 tractandas. La radunanza da delegad(a)s è sa radunada ils 7 d'avust 1988 per la vigilia da la SCUNTRADA en la sala communal a Scuol ed ils 10 da december 1988 a Cuira. Sper las tractandas statutaricas (rapport annual e quint) è la radunanza dals 7 d'avust vegnida infurmada davart la pressa ruman-tscha (nr. 0 d'emprova ed evaluaziun da la questiunada). La radunanza dal december ha approvà il program da lavur ed il preventiv per 1989 e fatg las elecziuns per il trienni d'uffizi da 1989–1991.

Pervia da la limitaziun dal temp d'uffizi sortan *Sep Item* (1980–1988) e *Faust Signorell* (1981–1988) da la suprastanza.

Novs suprastants: *Gion Kunfermann* (Renania) e *Gion Pol Simeon* (URS).

Dal revisurat LR èn sa retratgs ils revisurs *Augustin Cathomen*, Breil; *Paul Michael*, Cuira; *Romano Plaz*, Savognin. Il suppleant dal revisurat, *Otto Vital*, è mort 1988. Sco novs revisurs vegnan elegids: *Valentin Derungs*, Glion; *Jon Dolf*, Flem; *Jon Peider Lemm*, S-chanf. Sco suppleants: *Stefan Engler*, Surava, e *Duri Sulser*, Domat.

Rapport tenor program da lavur

1. UNIUNS AFFILIADAS

1.1. Las uniuns affiliadas èn vegnidas consultadas per las sequentas dumondas: Antiquariat da cudeschs rumantschs en la LR; cumissiun da teater LR; ediziuns: Zvac il pign nanin, KODI/ENICAPENI, publicaziun per l'educaziun sexuala. La Romania e la Renania èn vegnidas envidadas da far ina proposta per il lieu da la SCUNTRADA rumantscha 1991 en Surselva. L'Uniun dals Grischs e l'URS èn vegnidas infurmadas davart las discussiuns en connex cun l'ediziun da vocabularis rumantschs regionalis. Cun l'UdG è vegnida discutada la lavur supplementara per l'integraziun/assimilaziun en scolina.

Ils suprastants da la LR han prendì part da las sedutas da las uniuns regionalas; parsura e/u secretari èn stads preschents a radunanzas generalas da las uniuns affiliadas. En las sedutas cun ils presidents da las uniuns affiliadas è il preventiv per la SCUNTRADA rumantscha vegnì discutà, il concept per il nr.0 da la QUOTIDIANA, credits per ARS HELVETICA, vocabulari administrativ-giuridic, per ils meds d'assimilaziun/integraziun e. a. Ils presidents da las uniuns affiliadas han fatg part dal comité da patronadi per la SCUNTRADA rumantscha a Scuol.

La CRR è vegnida consultada da la LR concernent la posiziun davart Radio Grischa e davart ils radios locals per las valladas grischunas dal sid (Radio Grischa, Radio Engiadina, Radio Piz Corvatsch). La suprastanza LR ha en questas dumondas da princip suriglià la tenuta da la CRR per mauns da las autoritads.

1.2. Las contribuziuns a las uniuns regionalas èn vegnidas pajadas en l'entira summa il mais da favrer. En las contribuziuns eran per l'emprima giada era cuntegnidas las summas che vegnevan pajadas ils onns antecedents sin fundament da dumondas documentadas per accziuns spezialas. La Societad retorumantscha (SRR) ha retschet ina contribuziun speziala per integrar il rapport annual da la LR en las Annalas. Las uniuns affiliadas han retschet sin lur dumondas contribuziuns per ediziuns spezialas.

1.3. Il program da lavur da la LR vegn exequì en stretga collavuraziun cun las societads affiliadas. Ultra dals contacts formals tras

radunanzas pussibiliteschan blers contacts infurmals (telefons, visitas vicendaivlas en la regiun e dals exponents regiunals en la LR, correspundenzas etc.) ina buna coordinaziun ed evaluaziun da las lavurs.

1.4. Acziuns supplementaras èn surtut sa resultadas tras la preparaziun e realisaziun da la SCUNTRADA. Las uniuns afiliadas han derasà l'idea da la SCUNTRADA en lur territoris e motivà a la participaziun. Gruppas da tuttas regiuns èn sa participadas a l'act commemorativ da la dumengia (represchentaziun da l'act commemorativ, chors, gruppas da saut e. a.) cf. 14. da quest rapport.

2. COLLAVURATURS REGIUNALS

2.1. Ils collavuratur regiunals sa scuntran per regla mintga mais tar in rapport oral en Chasa rumantscha cun il secretari e tenor pussaivladad cun represchentants da la suprastanza. En quest connex vegnan las lavurs en las singulas regiuns discutadas e coordinadas ed il barat d'ideas segirà. Ils collavuratur regiunals han ultra da lur lavur en las regiuns er da tgirar ressorts specifics: il collavuratur da l'Engiadina la scolaziun da creschids; il collavuratur da l'URS il barat da classas e da cultura tranter las regiuns; il collavuratur da la Surselva dumondas da rumantschaziuns; il collavuratur da la Sutselva dumondas da statistica ed animaziun en gruppas pitschnas (comites locals, ravugls, «canortas» etc.). Ils collavuratur dattan mintga mais rapport a scrit da lur activitads concretas.

2.2. Davart las lavurs concretas dals collavuratur en las domenas: scolaziun da creschid(a)s; assimilaziun/integraziun; contacts cun vischnancas, uniuns, singuls; rumantschaziun; translaziun; barat da classas; curs da perfecziunament en rumantsch; vendita da cudeschs; infurmaziun; teater; bibliotecas; e. a. dattan ils rapports specifics ils detagls necessaris.

Quests rapports vegnan mess sco agiunta tar ils rapports da las uniuns regionalas.

2.3. In project d'evaluaziun da la lavur d'animaziun en Engiadina, realisà en il rom dal project naziunal da retschertga nr. 21 dal Fond naziunal, è vegnì exequi e terminà. Ils resultats vegnan preschentads pli tard. Ina evaluaziun sistematica da la lavur d'animaziun nun è instituzionalisada, vegn dentant per part cuntanschida tras las uniuns regionalas en discussiun cun il collavuratur.

2.4. La scolaziun supplementara dals collavuratur, prevista e planisada, nun ha la finala pudì vegnir realisada e resta in pensum per 1989. Aspects da la lavur d'animaziun e surtut er la situaziun dal collavuratur regional en sia regiun èn temas che meritan in'attenziun speziala. Ina scolaziun supplementara duess ultra da la motivaziun er dar impuls per novas tecnicas da lavurar e da vegnir a frida cun las varts negativas da la lavur d'in collavuratur regional.

3. SCOLAZIUN E FURMAZIUN

3.1. *Scolinas*

Suenter che la lescha chantunala ha decretà las scolinas per la domena communal ha la LR pudì sa distgargiar da las contribuziuns a scolinas. Per l'onn da rapport n'han naginas scolinas retschet contribuziuns spezialas. Sin dumonda han diversas scolinas dentant pudì retschaiver donaziuns da cudeschs.

La lavur da las cussegliastras da scolina en Surselva ed en Engiadina è vegnida cuntinuada. Tenor rapport da la cussegliastra en Surselva, dunna Josefina Candrian, Sagogn, è la dumonda per la cussegliaziun en Surselva fitg pitschna. Las mussadras vegnan a frida, surtut er sin fundament da lur buna preparaziun en il seminari da mussadras, cun las situaziuns spezialas er en las vischnancas linguisticamain maschadadas. La cussegliaziun en Engiadina è considerablamain pli intensiva e complexa. Tenor in rapport da la cussegliastra, dunna Anni Tschanner-Tschander, mussa la statistica che be 50 da 244 scolarets en Engiadin'ota discurren rumantsch a chasa. Er en Engiadina bassa deriva be ca. mintga segund scolaret d'ina famiglia entiramain rumantscha.

La situaziun da scolinas maschadadas cun funcziun d'integrar ils uffants na rumantschs tschenta grondas pretensiuns a las mussadras che han ina impurtanta funcziun da «rumantschar» ils uffants en vista a las scolas fundamentalas rumantschas. Questa situaziun precara ha chaschunà discussiuns davart l'engaschament da la LR en quest sectur. La summa messa a disposiziun en il preventiv na tanscheva betg per realisar la lavur tenor las necessitads consideradas da la cussegliastra. L'Uniun dals Grischs ha installà ina cumissiun cun l'incumbensa d'inventarisar la situaziun e formular propostas concretas, tranter

auter er areguard la finanziaziun da la lavur supplementara a favur da las scolinas. Ina tschentada en la LR cun la grupp da lavur da l'Uniun dals Grischs, cun exponentas dal seminari da mussadras e da la CMR e cun las cussegliastras da scolina ha mussà las sequentas *pussaivladads* per rinforzar l'instrucziun rumantscha en scolinas cun pensum d'assimilaziun:

1. Integrar il rumantsch sistematicamain en l'instrucziun normala da scolina. Cundiziun: max. 15 scolarets per ina scolina, sche pussaivel pli paucs.

2. Instrucziun supplementara tras ina mussadra auxiliara cumpe-tenta che lavura parallel cun gruppas da scolarets. Sche pussaivel chattar questa forza da lavur supplementara per las singulas uras en l'atgna vischnanca e be en cas da basegn trair natiers ina persuna d'ordaifer.

3. Instrucziun supplementara en gruppas ordaifer il temp ordinari da scolina (p. ex. a las 08.30 u suentar las 11.00 e las 16.00).

Problems: ils uffants pon sa sentir chastiads tras quest tractament inegal; ils uffants èn stanchels; quest model includa lavur supplementara per las mussadras, che stuess vegnir pajada.

4. Reducziun da la grondezza da las gruppas tras prolungar il temp da lavur da las mussadras (cun augment commensurà da la paja). P. ex. grupp 1: 08.30; grupp 1 e 2 ensemen: 09.30–10.30; grupp 2: 10.30–11.30 e.u.v.

Ils custs chaschunads tras la realisaziun da quests models duessan surpigliar tenor pussaivladads las singulas vischnancas, tantpli che las vischnancas cun quests problems da linguatg èn per la pli gronda part bainstantas e ch'ils custs muntan be a ca. fr. 2000.— – 3000.— l'onn per la singula vischnanca.

Sin giavisch da la CMR (Cuminanza da mussadras rumantschas) ha la suprastanza decidì da cuntinuar cun l'ediziun da «scolina/scolletta»; da realisar las «Ideas ed impuls per mussar rumantsch en scolinas» er en ina versiun sursilvana (cun las decleraziuns generalas en rumantsch grischun) e da realisar il cudesch da chant «Zottelbär» en rumantsch. La CMR cusseglia la LR concernent las materialias per la lavur en scolina.

Per la scolaziun supplementara da las mussadras è vegnida organisa da en Engiadina, en collavuraziun cun il post chantunal per la scolaziun supplementara dals magisters, ina dieta da lavur.

Las scolinas en Chasa rumantscha a Cuira èn vegnidas manadas cun in dumber da 23 uffants per l'onn da scola 1987/88 e 31 scolarets per l'onn da scola 1988/89. Las scolinas servan sco scolina d'exercizi per il seminari da mussadras ed il chantun indemnisescha la LR cun fr. 4 000.— per quest servetsch. Las discussiuns cun la citad da Cuira concernent contribuziuns augmentadas per las scolinas rumantschas cuntinueschan. La dumonda è vegnida tractada en duas sedutas cun il cusseglier da la citad Stiffler. Ina decisiun è da spetgar per 1989.

En collavuraziun cun la CMR e cun las mussadras incumpensadas èn diversas materialias per la lavur en scolina vegnidas edidas. Il med d'instrucziun «Ideas ed impuls per mussar rumantsch en scolinas» da dunna Anna Tina Campell è vegnì amplifitgà cun las tematicas: Son Niclà, Nadal, enviern, malsaun, vacanzas e scola.

Ils collavuratur per la Sutselva ed il Grischun central e per l'Engiadina sa stentan, en collavuraziun cun las cussegliastras da scolina, da realisar curs «Geniturs ed uffants emprendan ensemen rumantsch». Davart ils detagls guarda ils rapports dals collavuratur regiunals.

Surtut en Engiadin'ota cuntinueschan las emprovas da manar gruppas d'uffants pitschens en rumantsch.

Per il seminari da mussadras èn vegnidas traslatadas las sequentas materialias: Plan d'instrucziun; prospect; inserats. Cun questas materialias duess l'instrucziun vegnir rumantschada e la terminologia specifica per las domenas professiunals vegnir introducida directamain en l'instrucziun.

3.2. *Scolas fundamentalas tudestgas*

Tenor pustaziuns da las scolas pertutgadas èn ils meds d'instrucziun «rumantsch en scola», I.–VI. stgalim, vegnids mess a disposiziun. Ils curs existan en la versiun sursilvana, surmirana, putera e per part sutsilvana. Ultra da quests curs fan ils magisters adina dapli adiever dals meds d'instrucziun chantunala che pon cun las adattaziuns necessarias tras ils magisters far buns servetschs er en l'instrucziun en scolas fundamentalas tudestgas.

Ils curs da rumantsch en scola a Cuira vegnan frequentads da passa 80 scolar(a)s. Las emprovas d'integrar l'instrucziun da rumantsch en l'urari ordinari vegnan cuntinuadas. Grondas difficultads porta la

diversidad dals idioms che ha per consequenza che las gruppas interessadas èn memia pitschnas per furmar classas en ina scola. En il mument vegnan las uras dadas ordaifer l'urari (13.00–13.45 e 16.00–17.45). Difficultads spezialas sa mussan cun chattar scolast(a)s. La contribuziun da la citad da Cuir na tanscha betg per cuvrir ils custs resultants da questa instrucziun.

Per discutir l'estrucziun da rumantsch en scolas fundamentalas tudestgas, per infurmar e barattar opiniuns ed experientschas ha la LR envidà presidents communal, presidents dal cussegl da scola, directurs ed inspecturs da scolas da las vischnancas cun scola fundamentala tudestga ed estrucziun rumantscha supplementara (*Glion, Flem, Domat, Razèn, Sched, Ziran, Andeer, Vaz/Lai, Surava, Bravuogn, San Murezzan*) ad ina tschentada en Chasa rumantscha. 33 persunas, tranter quellas exponents da 10 da las vischnancas pertutgadas, han dà suatientscha a l'invit. Las discussiuns mussan che la situaziun è fundamentalmain sumeglianta en tut las vischnancas, che tradiziun e pratica sa distinguan dentant da vischnanca tar vischnanca. La voluntad da las autoritads e da la populaziun da mantegnair e promover l'estrucziun rumantscha è, er sin fundament da retschertgas fatgas, avant maun. Per 1989 è prevista ina proxima scuntrada cun ils exponents da las vischnancas allegadas, e quai en ina vischnanca pertutgada.

Domat ha realisà ina vasta retschertga concernent la posiziun dal rumantsch en scola. A *San Murezzan* cuntinueschan las lavurs en ina gruppa che s'occupa cun l'estrucziun da rumantsch e ch'elavura propostas per ina nova estrucziun rumantscha. Per *Bravuogn* elavura ina gruppa da lavur chantunala in med d'estrucziun che pudess evtl. far buns servetschs en autras scolas cun sumegliantas relaziuns linguisticas.

3.3. *Scolas fundamentalas rumantschas*

Davart ils aspects principals da questa dumonda saja renvià al rapport annual 1987, pagina 22.

Concernent l'estrucziun dal franzos a basa dal rumantsch en connex cun l'introducziun dal nov med d'estrucziun per emprender franzos «Echanges» ha la LR supplitgà il departament d'educaziun da ponderar pussaivladads per realisar il postulat rumantsch. Il departament d'educaziun e la gruppa da lavur incaricada èn conscients da

l'impurtanza da questa dumonda e vegnan a perseguitar pussaivladads per realisar il postulat.

Ina veglia dumonda sa preschenta da nov sunter las votaziuns en la Bassa davart l'instrucziun da franzos en las scolas primaras. En il cussegl grond è vegnì inoltrà in postulat (cf. text a la fin da quest rapport) concernent questa dumonda. La LR nun è vegnida dumandada per ina posiziun en chaussa.

Il barat da classas tranter las uniuns rumantschas avess l'intenziun da megliar la chapientscha vicendaivla e rinforzar la solidaritad rumantscha. Deplorablmain ha questa idea difficultads da tschaffar ragischs. Senza in impuls e sustegn chantunal pronunzià na paran magisters ed autoritads da scola betg da sa laschar motivar per quest'idea.

Ils collavuratur regiunals mantegnan contact cun las conferenzas scolasticas e cun ils magisters. Sin giavisch stat er il documentalist ed auters exponents dal secretariat LR a disposiziun a las conferenzas per infurmaziuns, referats etc.

Per l'ediziun da la gasetta da scolars «Aviöl» è vegnida decidida ina contribuziun speziala. Gasettas da classas u scolas, realisadas dals scolars sezs, nun en vegnidas realisadas.

3.4. Scolas professiunalas

Singuls magisters per rumantsch en las scolas professiunalas han sa participà al di dals magisters a chaschun da la SCUNTRADA. En quest connex èn vegnidas tematisadas las dumondas per l'instrucziun da rumantsch en questas scolas. In'amplificaziun da l'instrucziun ha ses cunfins en las uras limitadas che stattan a disposiziun en las scolas professiunalas. Da cuntanscher fissan almain en las scolas situadas en il territori rumantsch l'instrucziun da singuls roms en rumantsch, quai che vegn per part pratigà en la scola professiunala a Sta. Maria, a Glion ed a Samedan. Las discussiuns ston cuntinuar 1989. A Cuira frequentan radund 200 scolars da la scola professiunala industrialia l'instrucziun da rumantsch. En la scola mercantila na datti nagina instrucziun da ed en rumantsch. Dentant exista la pussaivladad da far in examen en rumantsch cun nota che vegn allegada sut ils roms facultativs, accessoris.

Cun il directur da la nova scola commerciala e mercantila a Glion van discussiuns per francar gia da l'entschatta la posiziun dal ru-

mantsch en ils roms adattads. La scola vegn averta per l'onn da scola 1989/90.

Cun la scola da purs al Plantahof e cun ulteriuras scolas professiunalas (tegnairchasa, selviculturs e. a.) cuntinueschan las discussiuns davart la preschientscha dal rumantsch.

Gronda atenziun cuntanscha il «model da linguatg» a la scola da dunnas, nua che mintga scolar(a) sto – tenor il nov plan d'instrucziun – frequentar in'Instrucziun en ils ulteriurs linguatgs chantunals. Quest'Instrucziun duess pussibilitar ina chapientscha passiva dals linguatgs chantunals e rinforzar la conuschientscha ed encletga vicendaivla.

La LR sa gida a chaschun dals examens finals en las scolas professiunalas cun la dactilografia da las materialias d'examen.

3.5. *Scolas medias e scolas autas*

Il segund tom da l'«Istorgia da la litteratura rumantscha: FUNTAUNAS 2» da Gion Deplazes è cumparì. Il terz tom è vegnì lectorà ed è en preparaziun per l'ediziun durant il 1989. Per il quart tom da quest'ovra existan pliras ideas e propostas che ston vegnir concretisadas en in concept valaivel per quest tom che duess tractar la litteratura rumantscha contemporana. Reacziuns da magisters e lecturs cumprovan che l'ediziun da quest'ovra en rumantsch grischun satisfà.

La posiziun dal rumantsch sco linguatg modern, equivalent ad auters linguatgs che quintan per l'access a las universitads, nun è vegnida discutada vinavant en la LR. La gruppa d'experts federala per la revisiun da l'artitgel 116 CF duess er tangar questa dumonda.

Lecziuns da rumantsch vegnan dadas a las universitads da Turitg, Friburg, Berna, Genevra, S. Gagl ed a la scola auta politecnica a Turitg. A Genevra ed a Turitg vegn dà per il semester d'enviern 1988/89 in curs d'introducziun en il rumantsch grischun.

Concernent pussaivladads da realisar en il seminari da scolasts l'Instrucziun da rumantsch per Na-rumantschs sco rom da lecziun obligatori e d'instruir ulteriurs roms en rumantsch (per Rumantschs) n'han ins udì nagut dal departement u dal seminari. Las instanzas respectivas da la LR als gremis chantunals èn anc adina pendentas.

Concernent ils contacts cun universitads, gremis da perscrutaziuns guarda il rapport dal post d'infurmaziun e documentaziun e dal post

da linguatg. Contacts speziala ordaifer la Svizra existan per l'onn da rapport cun persunas da las universitads da Mannheim, Barcelona, Tokyo University of Foreign Studies, Université Concordia Montréal (prof. Taggart), Australian National University (prof. Wurm), Universität Nürnberg (prof. Kuntz); delegaziun da la China (Eco Solidar).

3.6. *Scolaziun da creschid(a)s*

La scolaziun da creschid(a)s vegn organisada tras las organisaziuns autonomas «Scuntrada e furnaziun» en Engiadina e Surselva ch'èn uniuns affiliadas a l'Uniun svizra per universitads popularas (UPS/VSV). La LR sustegna la lavur da questas uniuns e dat surtut contribuziuns spezialas per curs da linguatg rumantsch cun main che 8 participant(a)s. Ils collavuratur regiunals fan part en las uniuns respectivas. Per il grischun central (Surmeir e Sutselva) han ils collavuratur respectiv organisà in program da scolaziun specific (cf. rapport dals collavuratur regiunals).

Ina grond' offerta per la scolaziun da creschid(a)s è stada la SCUNTRADA rumantscha (cf. il rapport sut ciffer 14).

Per ils curs en il grischun central ha la LR exequì las lavurs administrativas, d'indemnisaziun e scuntraziun da quint cun il chantun e cun l'Uniun per universitads popularas.

En Engiadina ha il collavuratur regional organisà in curs per personal da biro e da secretariat.

4. ASSIMILAZIUN/INTEGRAZIUN

4.1. *Survista dals curs*

En collavuraziun cun diversas instituziun, autoritads communalas e regionalas (singulas organiseschan er curs en atgna reschia, sco per exempel Fundaziun Planta, Fundaziun Retoromana, Cerchel Cultural Laax, scolas medias, universitads e. a.) e cun las uniuns «Scuntrada e furnaziun» èn vegnids organisads ils sequents curs:

Almens	3 curs	16 participant(a)s
Andeer	2 curs	13 participant(a)s
Ardez	1 curs	4 participant(a)s
Bravuogn	2 curs	16 participant(a)s
Champfèr	2 curs	8 participant(a)s
Cumpadials	2 curs	15 participant(a)s
Flem	8 curs	62 participant(a)s
Glion	13 curs	89 participant(a)s
Domat	4 curs	25 participant(a)s
Guarda	1 curs	6 participant(a)s
Laax	5 curs	42 participant(a)s
Lai	3 curs	25 participant(a)s
Mustér	2 curs	13 participant(a)s
Müstair	1 curs	6 participant(a)s
Puntraschigna	1 curs	6 participant(a)s
Razèn	1 curs	10 participant(a)s
Riom	1 curs	7 participant(a)s
Samedan	6 curs	77 participant(a)s
San Murezzan	1 curs	4 participant(a)s
Savognin	3 curs	20 participant(a)s
Sedrun	4 curs	31 participant(a)s
Sent	1 curs	9 participant(a)s
Scuol	4 curs	47 participant(a)s
Surava	1 curs	7 participant(a)s
Trin	3 curs	15 participant(a)s
Trun	4 curs	21 participant(a)s
Tusaun	2 curs	13 participant(a)s
Valchava/Fuldera	2 curs	13 participant(a)s
Vuorz	2 curs	20 participant(a)s
Zernez	3 curs	15 participant(a)s
Zuoz	2 curs	11 participant(a)s
total	90 curs	666 participant(a)s

Curs da rumantsch a Cuira

total 20 curs 169 participant(a)s

4 rg per esters
5 ladin
2 surmiran
8 sursilvan
1 «champir rumantsch»

Curs da rumantsch han era anc gi lieu *ordaifer il territori rumantsch*, organisads da scolas autas popularas, da la scola da club «Migros», dad universitads etc. La LR gida tar la tschertga da scolast(a)s, tar la propaganda e furnescha il material d'instrucziun e d'infurmaziun.

4.2. Meds d'instrucziun

Il «Curs da rumantsch 1» da Gieri Menzli, preparà en rumantsch grischun, è vegnì adattà ed edì en tut ils idioms. Il «Curs da rumantsch 2» è terminà en la versiun rumantsch grischun. Las transformaziuns en surmiran e vallader èn gia en lavur. La suprastanza ha approvà in plan per la cuntinuaziun cun in 3. curs cun il titel da lavur «Aspects dal grischun rumantsch». Cun diversas tematicas ed exercizis specificis da vocabulari, grammatica etc. duai vegnir creà in med surtut per la conversaziun en rumantsch a basa da texts che dattan in'introducziun en cultura e civilisaziun. – Tar il curs da rumantsch 1 duessan vegnir realisadas cassetas en ils idioms cun las lecturas ed eventualmain exercizis da pronunzia e grammatica. Per «omologisar» il curs da rumantsch è vegnida fatga ina retschertga tar ils/las scolast(a)s che lavuran cun quest curs.

La scola da club da Migros prepara in nov med d'instrucziun per emprender linguatgs (project M-lingua). La LR ha dumandà da realisar quest curs, che sa basa sin las metodas las pli actualas per emprender linguatg er en rumantsch. Difficultads sa preschantan ina giada dapli pervia da la diversitad dals idioms. Las discussiuns cun ils exponents da la scolaziun dal Migros cuntinueschan.

4.3. Il project per in curs da rumantsch en ils meds da massa electronics, elavurà da la DRS sin dumonda da la LR/CRR 1986, na fa betg ils progress spetgads. Tenor infurmaziun dal post da program a Cuir duess la LR metter a disposiziun la basa linguistica per in tal curs. Questa basa linguistica exista dentant vastamain cun las grammaticas avant maun. La lavur da prestar è ina lavur d'intermediaziun per ils meds da massa electronics e po sulettamain vegnir prestada, sin fundament da las materialias didacticass existentas, da persunas versadas cun ils meds da massa.

La Terra Grischuna, la gasetta dal COOP e per part er las gassetas rumantschas emprovan cun texts e rubricas spezialas da motivar persunas ch'emprendan rumantsch da leger e chapir il linguatg.

4.4. Sin iniziativa privata e cun sustegn da la LR vegnan sporadicain realisadas emprovas cun curs speziels per integrar ils geniturs na rumantschs d'emprender il rumantsch che lur uffants dovran en scolina e scola. L'incumbensa per tals curs, surdada als collavuratur regiunals, nun è dentant anc sistematisada.

4.5. En connex cun la SCUNTRADA en ils curs d'integraziun/assimilaziun ed en discussiuns dals collavuratur regiunals en las regiuns vegn la populaziun motivada e stimulada da duvrar il rumantsch en contact cun persunas ch'emprendan rumantsch. Latiers dovri ina schientscha dals Rumantschs per lur linguatg e la funcziun da quel. En ils territoris da contact prestan las diversas gruppas d'animaziun (solidarità romontscha a Trin, comité romantsch a Flem, ravugl rumantsch ad Andeer, fuaina rumantscha a Razén, e. a.), buna lavur en questa direcziun.

4.6. Grazia a la propagaziun da l'idea rumantscha en connex cun ils «50 onns rumantsch lingua naziunala» han ils curs d'assimilaziun/integraziun già relativamain gronda affluenza a Cuir ed en las regiuns. Numerusas dumondas per curs vegnan era da la Bassa. A persunas che han frequentà 2 curs d'assimilaziun dat la LR «*ina clav rumantscha*» (ensaina) sco reconuschientscha, motivaziun e segn che mussa ch'ins «*sa*» rumantsch.

4.7. La LR ha impundì la summa da fr. 49 210.05 per curs d'integraziun/assimilaziun ed ha a basa dal regulativ vertent incassà dals participants la summa da fr. 23 769.—. L'incasso per ils curs en Engiadina e Surselva succeda tras las «Scuntradas e furmaziuns». La LR contribuescha cun cuvrir ils deficits che sa resultan da curs cun main che 8 participants. En divers cas è vegnì pussibilità curs «1 tar 1» q. v. d. 1 scolast ed 1 scolar, surtut per assimilar intensivamain persunas expnidadas che ston savair il linguatg il pli spert pussaivel.

L'idea da crear plazzas per magisters ambulants per l'intent da l'assimilaziun, surtut en las duas regiuns grondas Engiadina e Surselva, vegn discutada vinavant. Assimilaziun/integraziun sto dentant er chattar in clima en la cuminanza, q. v. d. ch'il linguatg emprendì sto avair sia nizzaivladad en la cuminanza.

4.8. En las regiuns han già lieu curs d'introducziun en il nov curs da rumantsch da e cun Gieri Menzli.

4.9. L'indemnisaziun als magisters per curs d'assimilaziun na satisfac betg tut(ta)s engaschad(a)s en questa lavur. La suprastanza vul dentant

– sunter consultaziun tar las «Scuntrada e furmaziun» en Surselva ed Engiadina – sa tegnair vid il regulativ vertent da 1986 (cf. rapport annual LR 1986), che preveda er la pussaivladad da far excepziuns en cas inditgads.

5. RUMANTSCH GRISCHUN

5.1. Las *lavurs scientificas* per la preparaziun e l'elavuraziun dal rg èn vegnidas cuntinuadas en vista a la publicaziun d'in vocabulari tudestg-rumantsch grischun, rumantsch grischun-tudestg. La rimnada da material sin basa dals excerpts da las translaziuns è vegnida terminada cun la fin da l'onn. Il Fondo naziunal per la perscrutaziun scientifica ha concedì ina prolungaziun dal project per ulteriurs dus onns (1988–1990).

5.2. *Referats* davart il rg èn vegnids fatgs a Cumbel (Conferenza da scolasts da la Lumnezia, G. Darms), ed a Laax (Club Rotary, G. Darms), lura er a Lugano (XVIII. Convegno di studi dialettali italiani, A. A. Dazzi) e Neuchâtel (Formation spontanée de Koinès et standardisation en gallo-roman, G. Darms). Chasper Pult ha referì davart il rg a la SCUNTRADA rumantscha a Scuol ed a chaschun da congress en las Dolomitas, en il Friaul, en Sardegna ed en il Club Svizzer a Milaun. Bernard Cathomas ha infurmà differentas gruppas en scolas medias a la Bassa ed en Chasa rumantscha.

Publicaziuns davart il project: G. Darms, Rumantsch Grischun, en: ZüriLex Proceedings, Papers read at the EURALEX International Congress, Tübingen 1988; G. Darms, A. A. Dazzi, Wie kann Vielfalt überleben, en: Terra Grischuna 1 (1988), Cuir 1988.

5.3. Dus curs da rg han gi lieu a Scuol en il rom da la Scuntrada (curs per principiant(a)s e curs per avanzad(a)s. Tals curs han er lieu regularmain a Cuir. Plinavant è in curs spezial da rg vegnì fatg per masters e magistras da la Scola grischuna da dunnas. A las universitads da Genevra e Turitg dat Chasper Pult in curs d'introducziun en il rg.

5.4. Il 'Curs da rumantsch grischun II' da G. Menzli è progredi uschè lunsch ch'el po vegnir surdà a la stampa. Perencunter è la lavur vi d'in'antologia da texts litterars vegnida reponderada. Ina decisiun vegn la supranza a prender en il decurs da 1989. Igl è da supponer

che la prontadad d'acceptar texts en rg er en la domena da la litteratura creschiss cun l'applicaziun, sco las experientschas en autras domenas demussan. La redacziun da la LITTERATURA (Novas litteraras) da l'Uniun da scriptur(a)s rumantsch(a)s vul ponderar l'ediziun da texts litterars en rg.

Da las FUNTAUNAS da G. Deplazes è cumparì il segund volum: «Da las refurmas a la revoluziun franzosa»; da l'ARS HELVETICA il terz volum: «L'architectura religiosa» da H. Horat. Ulteriurs trais volums da l'ARS HELVETICA èn en stampa.

5.5. Ils contacts cun ils interessents per il rg èn vegnids tgirads surtut durant la SCUNTRADA a Scuol e cun metter a disposiziun materialias en rg. Perquai èn ulteriuras acziuns vegnidas spustadas.

5.6. Il post da rg ha stuì sa distgargar sin giavisch dal FN gia il 1987 da las correcturas da las translaziuns per pudair sa concentrar sin lavurs pli scientificas. Il post stat dentant a disposiziun per lavurs da terminologias specificas en connex cun traducziuns pli grondas, sco p. ex. l'ARS HELVETICA.

5.7. In pass enavant ha il rumantsch grischun pudì far en la domena da la tecnica: tut las descripziuns dals experiments al tecnorama da Winterthur èn vegnidas transladas en rumantsch e vegnan expoidas en quest linguatg en il decurs da l'onn proxim.

En las autras domenas ha el pudì consolidar sia posiziun, surtut en quella da l'administraziun (federala). Grazia al rg ha il rumantsch danovamain acquistà novas domenas d'adiever, surtut cun inscripziuns sin l'emballadi da divers products e cun texts da numerusas administraziuns publicas e privatas (cf. post da translaziun).

5.8. La datoteca dal rumantsch grischun cumpigliava la fin december var 85 000 endataziuns, 20 000 dapli ch'il december passà. Dapi la fin da l'onn è la partiziun «Novitads» dal Radio rumantsch colliada sco emprima staziun externa directamain cun la datoteca. Qua tras po ella participar permanentamain al svilup da la lexicografia dal rumantsch grischun. Pleds che mancan anc en la datoteca vegnan registrads automaticamain e pon vegnir mess a disposiziun aifer curt temp. Auters interessents externs duessan pudair vegnir colliads en il decurs dal 1989.

5.9. Artitgels en rg cumparan regularmain mintga mais en la 'Coop-Zeitung' ed en la 'Terra grischuna'. En la Gasetta Romontscha ed en la Casa Paterna/La Pünt cumparan texts en rg pli u main regularmain

er en inserats; en las autras gasettas rumantschas vegnan els per ordinar translatads en l'idiom regional.

5.10. Durant l'onn da rapport èn vegnidas fatgas 3 retschertgas davart l'acceptanza dal rg:

- dr. E. Diekmann da l'Universitad da Mannheim ha dumandà cun in questiunari standardisà 1680 personas pertutgadas dal rg (tuts postenents, tuts chanzlists, tuts schefs da secziuns militaras, tuttas presidentas d'uniuns da dunnas, tut(ta)s magisters/stras da tuts stgalims, tut(ta)s schurnalist(a)s, ed autras personas en diversas funcziuns che vegnan regularmain en contact cun il rg. Las 980 respostas mussan in' acceptanza generala da passa 50% per il rg en ils secturs tipics per in linguatg da standard.
- Il «Bündner Tagblatt» (14-4-88) ha dumandà ses abunents a Rueun, Tinizong, Lavin e Müstair. Resultat: 60% giuditgeschan positivmain il rg [excellent (17%), bun (43%)].
- Il Radio rumantsch ha laschà far ina retschertga scientifica. 73,7% chapeschan il rg; 49,5% (cunter 49,2%) beneventassan, sch'il Radio rumantsch emettess regularmain emissziuns en rg.

In'ulteriura retschertga è vegnida fatga en connex cun ils examens da recrut 1985. Ina maioritad giuditgescha positivmain il rg.

6. POST DA LINGUATG

6.1. Las lavurs da rimnada da terminologia, da creaziun da neologissem e d'ordinaziun dal material linguistic cun l'elavuraziun electronica da datas è vegnida cuntinuada. Terminologia specifica e neologissem vegnan rimnads, creads e mess a disposiziun, u tenor singulas dumondas da different utilisaders, u en maniera sistematica cun l'elavuraziun da la terminologia speziala d'in sector specific. L'EED (elavuraziun electronica da datas) e la collavuraziun cun il Post da rumantsch grischun permetta ina lavur da neologissem sistematica e qua tras pli consequenta. La LR è colliada (tras Telepac) cun la centrala da terminologia da la cancellaria federala. Quella cuntegna sper atgnas datas er l'entira banca da datas da la CE a Luxemburg e cumpiglia var 1 milliun terms specifics da different secturs.

A la chanzlia federala è vegnida inoltrada in'istanza per *ina piazza* en il nov servetsch da terminologia. En quest nov servetsch lavuran

collavuratur(a)s dals 3 ulteriurs linguatgs svizzers. Gist la Rumantschia avess dentant in basegn spezial per terminologia, siond la suletta lingua naziunala che sto crear e furmar senza tut ils neologissem. Er èsi en quest sector da prender suenter bler. La plazza duess vegnir creada en il Grischun e pudess lavurar sur EED cun il post da terminologia central en la cancellaria federala.

6.2. En collavuraziun cun ils collavuratur regiunals e tenor numerusas dumondas singulas ha il Post da linguatg mess a disposiziun infurmaziuns e cussegliaziuns en dumondas linguisticas.

Il «Cuors da rumantsch puter», tenor il curs da rumantsch grischun da Gieri Menzli, adattà da Göri Klainguti, è vegni repassà, curregì e preparà per la stampa.

6.3. Glistas da terminologia specifica èn vegnidas elavuradas per ils suandants champs:

- La terminologia da cuschina, nutriment e tegnairchasa en 4 idioms (sursilvan, surmiran, puter e vallader), per incumbensa da la Commissiun chantunala per meds d'instrucziun è vegnida terminada e surdada a la stampa.
- La terminologia militar en rumantsch grischun, elavurada per gronda part durant il 1987, è vegnida repassada e per part cumplettada a maun da novas translaziuns.
- La terminologia da «Gimnastica e sport en scola» (la glista tudestga è vegnida preparada la fin dal 1987) è vegnida rimnada en trais idioms (sursilvan, surmiran e vallader), redigida in'emprima giada en rumantsch grischun cun l'indicaziun da las variantas dals idioms (tenor il sistem dal Vocabulari administrativ-giuridic).
- Per il volum «Pled Rumantsch V, Tecnica 2» è vegnidas fatgas la redacziun finala e las preparaziuns per la stampa (cf. Post d'infurmaziun e da documentaziun).
- Per l'Uffizi federal veterinar ha il Post da linguatg elavurà ina «Glista cumplettiva dals vertebrats en Svizra» (546) che po vegnir retratga da l'uffizi numnà.
- Il Post da linguatg ha preparà ina glista cun ils nums rumantschs d'instituziuns ed organisaziuns publicas e privatas.
- En collavuraziun cun il Post da translaziun chantunal ha il Post da linguatg LR integrà las 30 glistas da neologissem, che quel aveva mess a disposiziun a circuls interessads a partir dal 1980, en ina suletta glista ed ha repassà quella.

6.4. Il VOCABULARI ADMINISTRATIV-GIURIDIC è vegnì terminà en prima redacziun. Suenter ina fasa d'emprouva e consultaziun pon adattaziuns e midadas vegnir integradas. L'ovra è derasada en 196 exemplars. Ils resuns sin quest VOCABULARI, realisà en rumantsch grischun cun resguard dals idioms, èn favuraivels. Ils plets da quest vocabulari vegnan uss endatads en il sistem electronic.

6.5. Il Post da linguatg stat en stretg contact e collavura cun il seminari da mussadras a la scola da dunnas dal Grischun concernent il nov rom d'instrucziun «exercizis da terminologia speziala».

En collavuraziun cun ils magisters da rumantsch da la scola agricola Plantahof han ins cumenzà a rimnar ed elavurar la terminologia agricola, spezialmain quella da la tratga da muvel.

A la SCUNTRADA da Scuol ha il Post da linguatg preschentà cun ina pitschna exposiziun ils differents aspects da la lavur da neologisems e ses servetschs.

6.6. Il Tecnorama da Winterthur ha laschà translatar tut las descripciuns dals experiments che vegnan preschentads (cf. 5.7.).

Cun il Museum svizzer dals meds da transport a Lucerna hai dà tractativas davart la translaziun da differentas inscripciuns.

6.7. Il Post da linguatg ha procurà la translaziun u la correctura da differentes texts en ils idioms ed en rumantsch grischun.

Spezialmain a chaschun da las differentas occurrenzas per il giubileum da '50 onns rumantsch sco lingua naziunala' èn vegnidas fatgas numerusas translaziuns en rumantsch, talian e franzos (documentaziuns da pressa e. a. v.).

6.8. Cun ils redactors dals vocabularis existents, cun ils retoromanists da las universitads e da la scola chantunala è vegnida discutada la dumonda da la redacziun da vocabularis regionalis novs. En discussiuns ulteriuras è sa resultà in emprim concept concernent vocabularis: 1. Banca da datas cumplessiva; 2. Vocabulari cumplessiv rg – tud., tud. – rg; 3. Vocabularis per terminologias spezialas; 4. Restampas dals vocabularis existents; 5. Vocabularis novs pratics idioms – tud., tud. – idioms.

7. POST DA TRANSLAZIUN

7.1./7.6. Il post da translaziun ha procurà durant l'onn 1988 per 347 (1987: 488) translaziuns en rumantsch grischun e 75 (1987: 81)

translaziuns en ils differents idioms. Betg cuntegnidas en questas cifras èn las numerusas translaziuns d'inserats (ca. 150), sco er translaziuns che pon vegnir scleridas directamain al telefon.

Ina nova repartiziun da las lavurs da translaziun è sa resultada tranter chantun e LR. Il chantun translatescha per incumbensa da la Confederaziun ils texts federals en rumantsch grischun (decleraziuns per votaziuns, brochuras, etc.) ed ha per quest intent creà ina nova piazza per in translatur. A chaschun da la SCUNTRADA a Scuol ha il president da la Confederaziun mess en vista diversas translaziuns da texts impurtants e. a. Questas translaziuns èn gia decididas dal cussegl federal, nun èn dentant anc cumparidas.

7.2./7.3. En occasiun da la conferenza da pressa dals 18-2-88 a Berna ha la LR preschentà in appel ad administraziuns, firmas ed interpresas da far adiever regularmain dal rumantsch per tut lur texts che cuntanschan il territori rumantsch. Bleras instituziuns sa laschan persvader ch'il rumantsch po e sa, grazia al rumantsch grischun, era vegnir duvrà en la propaganda (reclama en gasettas e televisiun) sco er en la correspundenza normala da fatschenta. Pliras instituziuns e firmas han prendì la chaschun dal giubileum «50 onns rumantsch lingua naziunala» per «*rumantschar*» lur nums sin inscripziuns e palpiri da fatschenta etc. Buna lavur sin quest sectur prestan gia dapi onns ils collavuratur regiunals da la LR.

Ad organisaziuns da «non-profit» metta la LR per part er a disposiziun gratuitamain translaziuns giavischadas. Da nov resguarda er la Pro Raetia il rumantsch en ses fegl d'infurmaziun, publicità en la Terra Grischuna.

7.4. Durant l'onn ha il post da translaziun introducì diversas persunas en la lavur da translaziun. Persunas engaschadas cun lavurs da translaziun han pudì s'infurmar tar la LR. A chaschun da la SCUNTRADA a Scuol è vegni realisà in curs per translaziuns.

7.5. Ils contacts cun las agenzias da translaziun en l'entira Svizra èn vegnids rinforzads. Il post da translaziun da la LR exequescha lavurs da translaziun per tutt'as agenzias impurtantas.

7.7. L'onn 1988 è vegnì lavurà vi da las translaziuns dals toms 4-7 da l'ARS HELVETICA. Cun la Condrau SA èn vegnidas fixadas cunvegns concernent l'ediziun rumantscha dad ARS HELVETICA (dumber d'ediziun, derasaziun, pretschs e rabats).

7.8. Numerusas translaziuns en talian, franzos e tudestg, surtut en connex cun «50 onns rumantsch linguatg naziunal». L'adiever augmentà dal rumantsch effectuescha in basegn per translaziuns dal rumantsch en tudestg. En il senn d'in'intermediaziun tranter las regiuns linguisticas fa la LR er talas lavurs.

8. SERVETSCH D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN

Il manader dal Post d'infurmaziun e documentaziun è stà occupà l'onni passà per ina part cun lavurs conc. la SCUNTRADA rumantscha a Scuol. El ha coordinà il program da l'emna (program provisorii e program definitiv), organisà l'entira infrastruttura e surveglià l'andament dal program da l'emna a Scuol.

8.1. L'interess per nossa lingua e cultura e per las activitads rumantschas è stà quest onni ordvart grond. El stat en stretg connex cun il giubileum «50 onns rumantsch lingua naziunala», cun las activitads conc. il rumantsch grischun e cun ils sforzs per ina gasetta quotidiana. Il PID ha respundì a numerusas dumondas en scrit, al telefon u durant visitas en Chasa rumantscha ed ha repartì/intermedià divers documents conc. il rumantsch.

8.2. Il PID ha elavurà – a basa dal «Duden Bildwörterbuch» – in manuscrit per il «Pled rumantsch/Plaid romontsch 5, tecnica II». Daspera ha el dà scleriments en dumondas da terminologia rumantscha existenta e nova ad instituziuns publicas (PTT, VFF e. a.) ed a privats.

8.3. Per infurmaziun e documentaziun en vegnids preparads plirs documents pratics, in tractat scientific, in tractat didactic e divers artitgels per revistas e gasettas:

- debita consideraziun da la SCUNTRADA rumantscha '88 per incumbensa da la «Terra Grischuna/Pagina rumantscha», Nr. 11/88.
- survista da la situaziun en scola en terra rumantscha per il rapport da la cumissiun d'experts da la confederaziun conc. ina revisiun d'art. 116 CF.
- manuscrit «Sprachkulturen Rätoromanisch» per incumbensa da la Cumissiun chantunala per meds d'instrucziun («Bündner Geschichte, Lehrerordner», 4.–6. classa).

- divers artitgels biografic-bibliografics d'auturs rumantschs ed auters chavazzins per il «Lexicon svizzer 91» per incumbensa da la chasa editura Menghis & Ziehr/Luzern (en preparaziun).
- sboz per dus prospects d'infurmaziun davart la LR ed il rumantsch grischun.
- rimnada da referats, materialias da lavur, rapports e fotografias da la SCUNTRADA rumantscha '88 per ina retrospectiva da las festivitads a Scuol (ediziun da la LR en preparaziun).
- diversas contribuziuns scientificas per revistas e publicaziuns respectivas.

8.4. En il rom da las festivitads per il 50avel anniversari dal rumantsch sco lingua naziunala è la publicitad rumantscha vegnida infurmada regularmain. Il project «Fegl d'infurmaziun generala da la LR» sco supplement da las gasettas rumantschas nun ha pudì vegnir realisà quest onn pervia da las lavurs intensivias en connex cun la SCUNTRADA '88.

Il manader dal PID è sa participà a diversas dietas d'infurmaziun:

- infurmaziun davart la lingua e cultura rumantscha per gruppas da lavur dad interpresas e scolas.
- infurmaziuns en Chasa rumantscha a singuls interessents (filologs, perscrutaders da minoritads, schurnalists, scolars e. u. v.).
- infurmaziun davart la LR, ses intent e sias activitads multifaras en il rom d'in colloqui rumantsch a la SPF/ETH, Turitg.
- collavuraziun en la gruppa da lavur «Kulturinformation», ch'è sa furmada il december 1987 sin iniziativa dal Stapferhaus/Lenzburg cun la mira d'intensivar e sistematisar il barat cultural en Svizra. Il manader dal PID ha infurmà la gruppa da lavur menziunada sura conc. pensums, activitads ed experientschas dal center d'infurmaziun e documentaziun da la LR.

8.5. Contact/discussiuns cun represchentants da bibliotecas grischunas (biblioteca chantunala, biblioteca claustrala/Mustér e biblioteca Chesa Planta/Samedan) e da l'Institut dal DRG conc. l'applicaziun da systems d'informatica/telecommunicaziun en bibliotecas (coordinaziun da la catalogisaziun, systems electronics cumpatibels e. u. v.). Plans da restructurar la biblioteca e la documentaziun da la LR.

8.6. La documentaziun dal PID è vegnida amplifitgada successiva-
main cun referats, tractads scientifics, lavurs da diversa derivanza,
artitgels da gasetta, recensius e. u. v. Plans per augmentar la fototeca,
dioteca e videoteca. La fonoteca cumpiglia actualmain pliras registra-
ziuns d'emissiuns da radio (Radio rumantsch, DRS/1, Radio Suisse
Romande, Radio Onde Furlan e. u. v.) e divers referats da la SCUN-
TRADA '88 a Scuol.

8.7. La collavuraziun cun la cumissiun da nomenclatura chantu-
nala e cun gruppas d'acziun per rumantschaziuns è stada occasiunala.

8.8. Diversas translaziuns en vallader ed en rumantsch grischun e
correcturas.

9. MEDS DA MASSA, INFURMAZIUN, PRESCHIENTSCHA RUMANTSCHA

9.1. Suenter ina seduta d'infurmaziun e discussiun cun ils editurs
da las gasettas existentas ha la suprastanza LR decidì da realisar in nr. 0
d'emprova per ina gasetta quotidiana. Ina gruppa da redacziun, coor-
dinada dal secretari LR e dotata cun ils redactors da las gasettas ru-
mantschas existentas, cun redactors dal Radio rumantsch e redactors
libers ha elavurà in concept da redacziun e realisà il nr. 0 «LA QUO-
TIDIANA, gasetta rumantscha dal di» per glindesdi, ils 20 da zercladur
1988. L'intenziun da quest nr. 0 d'emprova era da mussar en concret
ina pussaivladad per ina quotidiana rumantscha che cuntegna sper
las parts regionalas era ils divers ressorts d'ina quotidiana. La QUO-
TIDIANA nr. 0 è vegnida realisada en 28 000 exemplars e derasada
cun in questunari en tut las chasadas dal territori rumantsch da
tschep e dal territori al cunfin da linguatg.

L'evaluaziun dal questunari ha purtà il sequent resultat: sin tut
las QUOTIDIANAS repartidas èn 9,6% questunaris entrads. Pli
represchentativa è la quota dals questunaris returnads relativ als abu-
nents da las gasettas rumantschas: Gasetta Romantscha 17,4%, Fögl
Ladin 19,7%, Pagina da Surmeir 21,7%, Casa Paterna/La Pünt 23,7%.
En total giavischan 50,50% las gasettas existentas e 49,5% la QUO-
TIDIANA. Da las respostas dal Grischun prefereschon 54,3% la QUO-
TIDIANA e 45,7% las gasettas existentas. Da las respostas d'ordaifer
il chantun: 41,1% la QUOTIDIANA e 58,9% las gasettas existentas.
Considerà ils abunents da las gasettas existentas sa resultan tras a tras

procentualas sur 50% per ina quotidiana: dals abunents da la Gasetta Romontscha 51,9%, dal Fögl Ladin 52,7%, da la Pagina da Surmeir 56,4%, da la Casa Paterna/La Pünt 57,2%.

Ina clera maioritad fiss da princip pronta d'abunar per fr. 140.—/ l'onn ina gasetta rumantscha dal di. A chaschun da la radunanza da delegad(a)s a Scuol ha la suprastanza declerà sia prontadad da cuntinuar las discussiuns internas e cun ils editurs da las gasettas existentas per preschentar a temp detagls en vista a la realisaziun d'ina quotidiana. La radunanza da delegad(a)s ha ina giada dapli confirmà l'importanza d'ina quotidiana sco instrument en la promoziun da linguatg e decidì senza cuntravusch d'incumbensar la suprastanza da cuntinuar cun las preparativas cun la finamira da realisar ina quotidiana en rumantsch.

LA QUOTIDIANA

GASSETTA RUMANTSCHA DAL DI



A chaschun da la SCUNTRADA è la tematica da la pressa vegnida discutada en diversas occurrenz.

Sin fundament da la decisiun da Scuol ha la suprastanza numnà ina grupp da lavur, cumponida d'experts en dumondas da meds da massa e represchents da la LR. L'incumbensa da la grupp da lavur: examinar la situaziun actuala da la pressa rumantscha ed elavurar u laschar elavurar tenor incumbensas precisas materialias concretas da discussiun e decisiun en vista a la realisaziun d'ina quotidiana. Tar questas materialias appartegnan:

- ina calculaziun detagliada ed in plan da finanziaziun;
- in organigram per la structura giuridica ed organisatoria dal purtader dal project;
- propostas da contract tranter purtaders e realisaturs dal project;
- propostas per statuts da redacziun;
- propostas per in concept da cuntegn e furma da la quotidiana.

Il «Stapferhaus» a Lenzburg è sa declarà pront da s'engaschar en questa dumonda e da purtar ils custs per questa gruppa da lavur che duess suttametter la lavur en il decurs da 1989.

9.2. Las contribuziuns a la pressa èn vegnidas pajadas en la summa totala da fr. 210 000.— (repartiziun cf. quint agiuntà a quest rapport). La LR metta vinavant a disposiziun gratuitamain translaziuns en rumantsch grischun per inserats surregionals. La pratica mussa che quests inserats cumparan u en in rumantsch u en tudestg u in summa betg.

9.3. Ils meds da massa han retschavì infurmaziuns regularas pertutgant las fatschentas tractadas da suprastanza, cussegl e radunanzas da delegad(a)s. Per las communicaziuns regularas e sper numerusas dumondas respundidas al telefon han quest onn fitg blers schurnalists dumandà documentaziuns u visità la LR per intervistas e consultaziuns pli lungas. Interess spezial han era las staziuns da radio ordaifer il territori rumantsch e tudestg svizzer demussà (franzos, talian, anglais).

9.4. En connex cun ils «50 onns rumantsch linguatg naziunal» ha la pressa svizra rapportà a moda fitg extendida davart la situaziun dal rumantsch. La documentaziun da pressa da l'entir onn, rimnada en la LR, emplenescha plirs ordinaturs.

Sin fundament da discussiuns a la SCUNTRADA (referat e colloqui Placi Camenisch) è vegnida inoltrada in'istanza concernent preschentaziuns en il sectur dals meds da massa. La LR nun è senza incumbensada cun perscrutaziun en quest sectur, n'ha dentant nagut encunter, sche novas perscrutaziuns dessan invistas pli exactas en la situaziun e las pussaivladads da meds da massa en nossa minoritad linguistica.

9.5. Ils curs da rumantsch en ils meds electronics da massa svizzers (project SSR) nun èn, sco allegà sura sut cifra 4.3., progredids sco giavischè.

9.6. L'exposiziun ambulanta è vegnida preschentada en connex cun las conferenzas da recturs e da magisters da scolas medias a Cuira.

9.7. La LR ha organisà las sequentas conferenzas da pressa:

- 22 da schaner: ARS HELVETICA en rumantsch, toms 1 e 2;
- 5 da favrer: enquista da dr. Diekmann concernent l'acceptanza dal rumantsch grischun;

- 18 da favrer: conferenza naziunala a Berna davart «50 onns rumantsch linguatg naziunal»;
- 20 da zercladur: preschentaziun LA QUOTIDIANA;
- 8-13 d'avust a Scuol: radunanza da delegad(a)s, avertura da la SCUNTRADA e diversas ulteriuras conferenzas durant la SCUNTRADA;
- 15 d'october: Inscunter da las gruppas etnicas dals pajas vischins a Cuira;
- 6 da december: preschentaziun da «Poesias – Gedichte» dad Andri Peer;
- 10 da december: radunanza da delegad(a)s a Cuira.

9.8. Il post d'infurmaziun e documentaziun ha intermedià sin dumonda a numerus interessents documents pratics davart lingua e cultura.

Il secretari ha sa participà cun referats u sco mainagruppas a las sequentas occurrenzas: Forum «Scola per *in* mund» a Berna e Cuira; Congress rumantsch a Scuol; Dieta da lavur da las vischnancas pitschnas a Cuira; Sairada rumantscha a Zug; Congress «Effet frontière dans les Alpes» en Val d'Aosta; Dieta da la partida liberal democratica a Tusaun davart linguatg e cultura en il Grischun; Scola chantunala a Schaffusa; Sentupada da las 4 culturas a Laax; Club svizzer a Milaun; PGI, sezione Berna; Colloqui rumantsch a la scol'auta politecnica federala a Turitg; divers clubs da Lions, Rotarians e. a.; exposés en las diversas conferenzas da pressa da la LR (cf. cif. 9.7.).

9.9. Per la redacziun da la pagina rumantscha en la gasetta dal COOP, en la Terra Grischuna e per artitgels davart il rumantsch en «Bündner Monatshefte», en il «Fegl scolastic grischun» ed en ulteriuras revistas svizras ha la LR collavurà.

10. TEATER RUMANTSCH

10.1. Las gruppas ed uniuns da teater giavischan da princip da restar autonomas en dumondas da reschia. Tuttina ha la LR pudì intermediar l'onn passà a diversas gruppas persunas dal fatg, che han accompagnà inscenaziuns u perfin fatg reschia. Da quest servetsch fan adiever oravant tut gruppas novas e betg anc uschè versadas u gruppas che vulan far in project pli grond.

10.2. Il post da teater vegn consultà activamain. La gronda part da la cussegliaziun sa restrenscha sin la spediun da tocs per selecziun. L'onn passà èn quai stadas 150 spediun cun passa 900 tocs. Daspera ha il post er stuì procurar per translaziuns ed ha intermedià dretgs da represchentaziun e translaziun.

10.3. L'onn 88 è stà sut l'ensaina da la SCUNTRADA a Scuol. Uschia èn er las activitads dal post da teater sa concentradas oravant tut sin la SCOLA DA TEATER ed il FESTIVAL DA TEATER ch'èn vegnids organisads a questa chaschun durant l'entir'emna a Sent (cf. punct 10.11.).

Per l'animaziun e contacts cun las gruppas en las regiuns èn responsabels ils collavuratur regiunals LR (cf. rapport dals collavuratur regiunals).

Ils curs da teater stattan da princip en cumpetenza da l'UTP (Uniun grischuna da teater popular). La UTP organisescha onn per onn curs da differenta spezia. Sin giavisch spezial da las gruppas porschan els danovamain er uschenumnads «curs da chasa». Empè ch'ils reschisurs e giugaders van a curs ordaifer, duess il manader dal curs vegnir tar la gruppa.

10.4. Il post da teater rimna ed ordinescha en sia biblioteca specifica tut ils tocs rumantschs, originals e translats. L'onn 88 èn vegnids integrads 35 tocs novs. La biblioteca cumpiglia uss ca. 1200 tocs che vegnan mess a disposiziun a las gruppas.

10.5. En la pressa rumantscha e tudestga è vegnì infurmà regularmain davart occurrenz, curs e la scena rumantscha da teater. En collavuraziun cun l'Uniun grischuna da teater popular (UTP) è vegnì realisà in sboz per in fegl d'infurmaziun (triling) davart il teater en il Grischun. L'emprim numer da quest fegl cumpara 1989.

10.6. Deplorablmain n'è il MUSSAVIA DRAMATIC III betg anc terminà. Las lavurs progredeschan dentant. La gronda part da la lectura è fatga e las resumaziuns èn scrittas. I resta mo anc da curreger e stampar!

10.7. Ils contacts cun l'Uniun grischuna da teater popular han pudì vegnir intensivads. Annemieke Buob, collavuratura dal post da teater LR, è er commembra da la suprastanza UTP. Per intensivari il contact cun las gruppas ha l'UTP organisà l'onn passà radunanzas per reschisur(a)s e president(a)s regional(a)s a Glion ed a Landquart. Per l'onn 1989 èn planisads tals inscunters a Casti/Alvra ed a Zernez.

Tranter la LR e la UTP (Uniun grischuna da teater popular) è vegnida fixada la sequenta collavuraziun:

La LR coordinescha tenor pussai vladads sia lavur a favur dal teater cun las activitads da l'«Uniun grischuna da teater popular» per evitar vias dublas per cuntanscher la medema finamira. En il senn d'ina repartiziun da las incumbensas fixescha la suprastanza il sequent:

- *L'UTP organisescha en atgna reschia ils curs da teater er per il Grischun rumantsch e surpiglia qua tras l'incumbensa generala d'organisar curs. La LR resalva la pussai vladad per curs specifics. Per ils curs da l'UTP averts per participants rumantschs decida la suprastanza da cas tar cas contribuziuns u garanzias da deficits sin fundament d'istanzas specifics da l'UTP. Ils curs ston tegnair quint dal rumantsch e resguardar, surtut per curs che tangheschan aspects linguistics, il rumantsch sco linguatg da curs. La LIA RUMANTSCHA mantegna si'influenza tar l'UTP concernent cuntegn, frequenza e linguatg dals curs.*
- *L'UTP realisescha ina gassetta da teater/fegl d'infurmaziun per il teater. La LR integrescha en quest fegl, che duai cumparair 2–3 giadas ad onn, sias infurmaziuns concernent il teater e contribuescha materialmain per la redacziun (collavuraziun dal responsabel en il post da teater e dals incumbensads da teater da la LR) e materialmain/finanzialmain sin fundament d'in preventiv e da decisiuns specifics. En quest fegl d'infurmaziun per il teater sto il rumantsch vegnir resguardà commensuradamain. Ultra da las infurmaziuns en quest organ cuntiunescha la LR cun infurmaziuns supplementaras per la pressa rumantscha.*
- *Per occurrenzas pli grondas da teater (festival previs da l'UTP; emnas da scolaziun) decida la suprastanza LR da cas a cas davart contribuziuns u garanzias da deficit.*

La LIA RUMANTSCHA resta en contact cun l'UTP e sa conferescha davart l'execuziun e la realisaziun dals puncts allegads sura.

(cf. prot. supr. nr. 20, 17-10-88)

Vinavant tgira la LR er contacts cun las sequentas uniuns da teater:

- ZSV (Zentralverband Schweizer Volkstheater)
- SADS (Schw. Arbeitsgemeinschaft für das darstellende Spiel in der Schule)
- SSCT Societad svizra per cultura da teater
- CIFTA (Comité International des Fédérations Théâtrales d'Amateurs de culture latine)

La collavuraziun cun las uniuns menziunadas ha per consequenza che gruppas rumantschas èn envidadas da sa participar als festivals ed inscunters che questas uniuns organiseschan.

10.8. Sustegns spezials per las sequentas lavurs:

- Bravuogn: «Il spiert d'la Pedra Grossa» (giu al liber)
- Cumpagnia da teater Laax: «Romeo e Giulietta» (giu al liber)
- Societad da teater Vnà: contribuziun da partenza
- Uniun da teater Cuschnaus: contribuziun da partenza
- Gruppa da teater Sent: contribuziun per culissas novas
- In Situ: «Il saultasuga» represchentaziun a Guarda en connex cun la SCUNTRADA
- SCUNTRADA a Scuol: Scenas per l'act commemorativ

10.9. En contact cun la Pro Senectute e l'UTP tschertga la LR da promover il teater per seniors. Fin ussa han ins contactà manaders pussaivels e personas interessadas. Tschertgads èn er scriptur(a)s rumantsch(a)s da s'engaschar per in tal project cun scriver tocs originals u cun far translaziuns da tocs adattads per gruppas da seniors. La LR ha er già contact cun gruppas da seniors da la Bassa per dumandar tocs adattads.

10.10. Annemieke Buob è stada preschenta a la CGL (Conferenza generala ladina) a Zernez cun in'infurmaziun davart il post da teater LR. Ella ha elavurà in questiunari per emprender a cunuscher ils giavischs dals magisters conc. il teater en scola.

L'onn passà ha già lieu a San Murezzan per la prima giada l'inscunter «Scolars giogan per scolars». Ils scolars da Samedan, Segl e La Punt Chamues-ch han pudì represchentar lur tocs avant in public da var 200 scolars or da differentas vischnancas d'Engiadina. Duas scolaras rumantschas han pudì sa participar ad in «Inscunter da teater internaziunal per uffants» da 15 dis a Vienna.

En collavuraziun cun la «Pro Grigioni Italiano» (PGI) e la «Walservereinigung» (WV) ha la LR organisà ina seduta cun il directur dal seminari da scolasts a Cuir per discutir davart pussaivladads d'introducir in'instrucziun sistematica en il rom «Teater en scola».

10.11. La SCOLA DA TEATER a Sent è stada in grond success. Ils dus manaders, Annemieke Buob e Bruno Cathomas, han pudì instruir ina gruppa da 18 participants durant l'entir'emna. Ils temas da la scola eran: l'actur, il reschissur, l'organisaziun ed illuminaziun e tun.

A mintga participant(a) è er vegnida surdada ina mappa da lavur. Ils ecos èn positivs.

Al FESTIVAL DA TEATER a Sent èn las sequentas gruppas sa partecipadas:

- Chor mischedau Siat: «Il tat ha mustgas da maridar»
- Giuventüna da Cinuos-chel/Brail: «Ils ertavels da sar Gian»
- Gruppa da teater Müstair: «Medem dret per la duonna»
- Tribuna sursetra: «En anghel d'en drac»

10.12. La suprastanza LR ha discutà – sin fundament d'ina consultaziun tar las uniuns regionalas – l'opportunitad d'ina *cumissiun da teater*. En vista a la lavur dal post da teater e da la lavur dals collavuratur regiunals po vegnir renunzià ad ina tala cumissiun nova.

CHANT E MUSICA

11.1. Il post da chant da la LR ha edì a chaschun da la SCUNTRADA a Scuol in cudeschet cun chanzuns da cumpagnia. Il cudeschet cun il titel «Rumantsch(a)s en cumpagnia» cuntogna 42 chanzuns popularas ord tut las valladas da l'intschess rumantsch (incl. Dolomitas e Friaul).

11.2. Ils questunaris tramess a dirigent(a)s da chors rumantschs han mussà che l'interess per in nov cudesch da chant per chor mixt n'è betg avant maun. La pluralitad dals chors lavura pli gugent cun chanzuns sin fepls.

Sin fundament da quests fatgs ha la cumissiun da chant proponì d'edir en furma professiunala onn per onn in tschert dumber da chanzuns per *chor mixt* e *chor viril*. Questas chanzuns duessan far part d'ina rimnada en successiun ch'ins po retrair en abunament. Ils dirigents u personas privatas che giavischan quest abunament pon retrair ca. il matg/zercladur 89 l'emprima furniziun/selecziun da chanzuns ensemen cun in ordinatur spezial. En il pretsch d'abunament è cumplià il dretg da copiar las chanzuns per diever dal chor.

En vista a quest project ed a la SCUNTRADA ha la LR desistì per l'onn da rapport d'ina concorrenza da chanzuns.

11.3. Ils dirigents che tschertgan chanzuns pon retrair da la LR ordinatur che cuntognan las chanzuns rimnadas. En il mument sa il post da chant metter a disposiziun total ca. 800 chanzuns per chor viril, mixt e chors da dunnas ed uffants.

11.4/11.5. Ils contacts tranter chors e LR vegnan surtut tgirads tras ils commembers da la cumissiun da chant en las regiuns. A chaschun da la SCUNTRADA a Scuol han gì lieu differents concerts e l'act commemorativ da la dumengia è vegnì embellì da differents chors (*guarda GUID SCUNTRADA*)

12. EDIZIUNS

Ovras fundamentalas

div. auturs Vocabulari administrativ-giuridic (terminà)
Menzli G. Curs da rumantsch grischun; adattà en ils idioms vallader, surmiran, sursilvan e puter (sutsilvan en lavur)

Meds d'instrucziun

Restampa da: «Rumantsch en scola» I-VI, en divers idioms
Deplazes G. FUNTAUNAS, tom 2: Da las refurmas a la revoluziun franzosa (Istorgia da la litteratura rumantscha per scola e pievel) en rumantsch grischun, cun texts originals en ils idioms
Campell A. T. Ideas ed impuls per mussar rumantsch en scolinas (surmiran e puter cun explicaziuns en rumantsch grischun), amplificaziun

Cudeschs d'uffants

div. auturs KODI, translaziun en sursilvan da M. Lombriser (10 nrs., dretgs A. Eiselé, Prilly)
Restampa da: Carigiet A./Chönz S.: Flurina

Carnets OSL 1988

Steiger/Halter Robinson, sursilvan (3. ediziun OSL nr. 393 II)
Fischer/Biert Ai, ai, ai! Chi sarà quai?, vallader (3. ediziun OSL nr. 394)

Jungen/Baer/ Steiner-Filli	Angela da Matilpi, vallader (OSL nr. 1831)
Crestomazia/ Demarmels	Detgas e praulas da Surmeir, surmiran (OSL nr. 1832)
Held/Guinard/ Lansel	Ils zoccals da Lisa-Mustazza, puter (OSL nr. 1833)
Flepp/Murk	Anuska, sursilvan (OSL nr. 1834)
Tambornino/ Fontana	Igl Uaul grond, sursilvan (OSL nr. 1835)
Berther/Könz/ Schaller-Gabriel	Fanny a seas vaschegns, sutsilvan (OSL nr. 1836)

* * *

*Rapport dal president da la cumissiun redacziunala rumantscha per
carnets OSL (Augustin Manetsch)*

«Toutes les poules se ressemblent, et tous les hommes se ressemblent». A questa construcziun dal pilot, sribent e filosof franzos Saint-Exupéry patratg jau magari cur che jau stoss sriver rapports annuals. In um da las ciencias natiralas (in dentist) ha ditg a mai ch'ins astgia mai surpigliar maximas senza analisar ellas fitg criticamain. E sche jau contemplel l'andament en nossa cumissiun da redacziun, astg jau dir cun buna conscienza che mintg'onn da lavur porta auters accents. Nus ans stentain per exempel da meglierar il marketing e vegnin sustegnids era en quest grau da la Lia rumantscha e dal secretariat central a Turitg.

L'onn passà avain nus gí la fortuna ch'il Cussegl da Fundaziun OSL ha salvà sia radunanza annuala en la chapitala grischuna. Ultra da quests accents festivs, astgain nus anc menziunar il fatg legraivel ch'i dat adina puspè novs impuls da persunas versadas e da forzas novas che demussan interess da publitgar lur ovras tar l'OSL.

* * *

Diversas ediziuns

LR	Rapport annual 1987
LR	LA QUOTIDIANA, gasetta rumantscha dal di nr. 0 (emprova) glindesdi, 20-6-1988
LR	Program d'annunzia e guid per la SCUNTRADA
LR	Rumantsch(a)s en cumpagnia, cudeschet da chant
Reediziun da:	Halter/Cadruvi: cassetta «Praulass»

Ediziuns en preparaziun

- Il 3. tom da l'«Istorgia da la litteratura rumantscha, Funtaunas». Il titel da quest tom: «Da l'avertura spiertala a la gronda midada litterara».
- Il «Manuel pratique de romanche» (ROMANICA RAETICA 4) da Ricarda Liver è exhaust e vegn ussa curregi per ina 2. ediziun reviddada.
- Il segund tom da «L'istorgia dals Rumantschs» (en comics) da Haas/Decurtins/Giger.
- La cuntinuaziun dal curs da rumantsch grischun da Gieri Menzli en il medem mument succeda era l'adattaziun dal curs en ils differents idioms). Tar il 1. curs vegnan preparadas cassetas cun las lecturas ed evtl. singuls exercizis.
- In cudesch da la retscha HALLWAG cun il titel «Flurs da prada».
- Tecnica II, glista da plects illustrads tenor DUDEN.
- Catalog da las publicaziuns rumantschas en vendita.
- Prospects d'infurmaziun davart la LR ed il rumantsch grischun.
- A la LR è vegnì suttamess (da prof. G. Taggart da Montreal) il manuscrit per in vocabulari rumantsch (vallader) – franzos sin fundament dal dicziunari dad Oscar Peer. Ina decisiun per eventuala ediziun vegn discutada cun l'UDG.

Contribuziun per ediziuns a:

Servetsch psicologic- scolastic GR	Puschas da god
Romania da giuventetgna	Talina
Cuminanza culturala Val Schons	An nosa vischnanca
Octopus	Giacumbert Nau (Leo Tuor)
Rolf Buchli	Il far fein sin cuolm
Mario Duschèn	Mario da Buorcha
Wolfgang Eichenhofer	Publicaziun en ROMANICA RAETICA
Cumegn da Savognin	Cudesch da Savognin
M & T Helvetica	Hausinschriften (Max Kettner)
Cor masdo Puntraschigna	broschura giubilara
Renania	Ziran – il palantschieu sura da la basel- gia da S. Martin
Uniun dals Grischs	Tips per l'economia
Uniun dals Grischs	99 Bagatellas (Duri Gaudenz)
Uniun dals Grischs	Linard Lum (Gäri Klainguti)
Chor viril Lumnezia	broschura giubilara
Desertina	Ouvras da Toni Halter, 1. tom
Desertina	Cambridas (Gion Deplazes)
Desertina	Metamorfosas (Silvio Camenisch)
Jöri Murk/Peider Rizzi	cassetta e cudesch da text: «Ve e suna»
Georg Devonas	cassetta: «Georg Devonas»
Linard Bardill	cudesch da text tar cassetta: «Omagi a Men Rauch»
U. Vital	Per üna rösa
Ensemble vocal Schons	cassetta: «Canzuns da Nadal»
Curschellas/Brennan	cassetta: «Entupadas»

Ultra da questas contribuziuns finanzialas gida la LR – sin giavisch – las uniuns regionalas a realisar e vender lur ediziuns.

Propagaziun e vendita da publicaziuns

A chaschun da diversas occasiuns ha il post d'ediziuns exponì e vendì cudeschs rumantschs, p.ex. a chaschun da la radunanza annuala dals recturs da scola media ed a la radunanza generala dals scolasts da scolas medias. Omaduas radunanzas han gì lieu a Cuir. Vinavant avain nus mess a disposiziun cudeschs per l'exposiziun da l'acziun romontscha da Domat. Grond success ha gì l'exposiziun e vendita da cudeschs durant la SCUNTRADA a Scuol. Davent dal favrer da l'onn 88 han interessents la pussaivladad da retrair las ediziuns da la LR en abunament. Fin oz fan surtut bibliotecas diever da quest servetsch.

Diversas bibliotecas e scolinas han retschet ediziuns da la LR *gratuitamain* per cumplettar lur collecziun u per installar bibliotecas novas.

- Furniziuns gratuitas a:
- post da translaziun dal chantun Grischun
 - biblioteca Chasa Jaura
 - biblioteca fundaziun Binz a Nairs (Scuol)
 - biblioteca da l'ospidal circuital Val Müstair
 - scoletta Schluein
 - biblioteca d'uffants Lavin
 - servetsch tgira d'uffants Scuol

Vinavant regala la LR atgnas ediziuns sco premis da tombolas, concorrenzas etc. Concernent ils pretschs e rabats da rivendita ha la suprastanza relaschè novas directivas (cf. prot. supr. 29. 3. 88)

13. CONTACTS/AUTORITADS

13.1 Per tgirar ils contacts cun il pievel rumantsch ha la SCUNTRADA a Scuol purschì numerusas pussaivladads. Sa cumprovada è l'idea d'envidar mintga di spezialmain ina gruppa engaschada a moda speziala cun il rumantsch: chanzlists e persunas d'administraziuns, represchentants d'uniuns da traffic, hoteliers, funcziunaris da pendicularas, postenents, magisters e mussadras, politichers, la giuventetgna.

13.2. Contacts cun las autoritads

a) autoritads federalas

Cusseglier federal Cotti ha sa participà cun in referat a chaschun da la conferenza da pressa naziunala da la LR a Berna (18-2-1988). Il president da la Confederaziun, cusseglier federal Otto Stich, ha fatg part dal comité da patronadi per la SCUNTRADA a Scuol e salvà il pled festiv a chaschun da l'act commemorativ a Scuol.

A la cancellaria federala è vegnida inoltrada ina dumonda per ina piazza da lavur decentralisada en il servetsch da terminologia da la confederaziun (cf. sura cifra 6.1). La cancellaria federala examinescha la dumonda da la LR e prenda decisiuns sin fundament d'ina evaluaziun da las lavurs pussaivlas a favur d'in augment da la terminologia administrativ-giuridica en rumantsch.

A l'Uffizi federal da cultura è vegnida drizzada la dumonda per ina contribuziun vid l'«Istorgia dals Rumantschs en comics II». Ina contribuziun nun è stada pussaivla.

Cun l'Uffizi federal da la statistica è vegnidas discutadas pussaivladads per ina nova dumonda davart ils linguatgs en connex cun la dumbraziun federala dal pievel. En sedutas cun quest uffizi, cun exponents da l'uffizi da la statistica dal Tessin e Grischun e cun professers d'universitads èn propostas vegnidas elavuradas. L'intenziun era, da chattar ina dumonda che pussibilitass d'eruir il dumber da las persunas cun domicil en terra rumantscha, ablas per ina discussiun en rumantsch (q. v. d. linguisticamain assimiladas). La formulaziun approvada da l'Uffizi federal da la statistica na satisfà betg a las aspectativas e propostas da la LR.

b) contacts cun il chantun Grischun

A la regenza u a departaments ed uffizis èn vegnidas inoltradas las sequentas dumondas:

- Instrucziun da franzos a basa dal rumantsch (dumonda d'examinar la pussaivladad d'in'instrucziun dal franzos a basa dal rumantsch empè da la via sur il tudestg). La cumissiun chantunala occupada cun questa tematica è conscianta dal problem.
- Dumonda per in sustegn vi da la translaziun da l'ARS HELVETICA e per in credit per surdar questa ovra a las scolas medias. La dumonda per contribuziun è anc pendent; in credit spezial per metter a disposiziun quest'ovra a las scolas medias na vegn betg concedì, damai che betg tut ils magisters giavischan quest'ovra.
- Dumonda per ina contribuziun vid il 13avel INSCUNTER DA LAS GRUPPAS ETNICAS DALS PAJAIS VISCHINS dals 14 als 16 d'october 1988 a Cuira. La contribuziun chantunala importa fr. 2 500.—.
- Posiziuns concernent RADIO GRISCHA ed ils RADIOS LOCALS PER LAS VALLADAS GRISCHUNAS DAL SID (Radio Piz Corvatsch, Radio Engiadina).
- L'Uffizi per l'instrucziun professiunala dal Grischun è vegnì dumandà da resguardar il rumantsch sin las cartas da legitimaziun dals emprendists; a l'Uffizi da polizia da fieu dal chantun Grischun è vegnida suttamessa la dumonda d'edir il reglament da pumpiers er en rumantsch. A la secziun da statistica chantunala è vegnida suttamessa la dumonda da considerar en la dumbraziun dals scolars er lur appartegnientscha als linguatgs chantunals. L'Uffizi da sport chantunal sustegna la realisaziun d'in project concernent la terminologia dal sport. Cun la cumissiun chantunala per meds d'instrucziun ha la LR collavurà en connex cun la terminologia per il tegnairchasa etc. ed en connex cun la preparaziun d'in med d'instrucziun d'istorgia per il stgalim mesaun.
- Instanzas cun preventiv e program per la scolaziun da creschid(a)s.
- A la SCUNTRADA ha cuss. gov. Mengiardi salvà il pled festiv.

Ina sentupada cun ils/las deputad(a)s dal cussagl grond ha stuì vegnir spustada, perquai che la sessiun d'enviern è gia vegnida terminada la mesemna. Cun il schef dal departament da cultura èn vegnidas discutadas las dumondas davart contribuziun ord il fondo da lotte-

rias (problem da las «subvenziuns dublas») e da l'ediziun ARS HELVETICA.

Concernent demarschas en il cussegl grond davart tematicas d'interess per la Rumantschia guarda a la fin da quest rapport il chapitel spezial.

Per inscripziuns, translaziuns, contribuziuns, curs, finanzas, urdens administrativs etc. è la LR en contact oral cun divers exponents da l'administraziun chantunala.

Il chantun da Genevra ha concedì sin fundament d'ina documentaziun detagliada da la LR davart l'adiever da las contribuziuns era per 1988 ina contribuziun da fr. 50 000.—.

c) contacts cun las vischnancas

Cun las vischnancas tgiran da princip ils collavuratur regional contacts permanents. Er la LR è dentant engaschada en divers regards en quest sector:

- Ensemen cun la Centrala da dunnas dal Grischun, cun la PGI e la Walservereinigung collavura la LR per la dieta d'exponents da las vischnancas grischunas cun main che 200 abitants. Quest onn ha questa dieta tangà las dumondas da plazzas da lavur e cultura en talas vischnancas.
- Las suprastanzas communalas èn vegnidas supplitgadas da comprar la retscha ARS HELVETICA per dar in sustegn a questa gronda ediziun rumantscha. La supplica ha gì mudest success.
- En l'Engiadina ha il collavuratur regional organisà in curs per chanzlists.
- Concernent las scolas en vischnancas al cunfin da linguatg cf. cifra 3.2.
- Cun las vischnancas da Mustér e San Murezzan èn vegnidas discutas dumondas en connex cun questas duas vischnancas da model per la telecommunicaziun. La LR fiss interessada da pudair sa participar cun servetschs vid las experientschas che pon vegnir fatgas tras la rait da datas da questas vischnancas da model.
- A chaschun da la SCUNTRADA èn las vischnancas vegnidas envidadas da delegar in bandierel cun la bandiera communal. Numerusas vischnancas han suandà quest invit. A la SCUNTRADA ha era gì lieu in di da discussiun ed inscunter spezial per chanzlists

e presidents communal. Era da questa pussaivladad è vegnì fatg bun adiever.

- Ad ina grupp da lavur da la vischnanca da Tavau è vegnì concedì ina contribuziun per il project cultural «Bündner Wirren/Scumbigls grischuns».
- En ina seduta, organisada da la Corporaziun da vischnancas Surselva, han exponents da la LR participà per discutir cun las vischnancas sursilvanas la planisaziun per «700 onns Confederaziun 1991 / Festa da solidaritad».

13.3. Il secretari ha collavurà en la grupp federala d'experts per la revisiun d'artitgel 116 da la constituiun federala. La grupp ha terminà ses rapport e surdat quel a l'entschatta da 1989 al schef dal departement da l'intern, cusseglier federal Flavio Cotti. Sche las tractativas procedan tenor plan duess la votaziun dal pievel davart in nov artitgel da linguatg en la constituiun federala pudair avair lieu l'onn giubilar da la Confederaziun 1991.

13.4. Parsura e secretari han sa participà a las duas tschentadas da la «Grupp da lavur per las regiuns linguisticas dal Grischun». Questa grupp da lavur sa chatta en la fasa iniziala da la lavur.

13.5. *Contacts cun las autoritads ecclesiasticas.* A chaschun da la SCUNTRADA èn las baselgias vegnidas resguardadas tenor lur giavisch e cun in plaz spezial en il program. Las discussiuns han mussà l'impurtanza da las baselgias per il mantegniment e la promoziun dal linguatg. – Tenor la basa vertenta dals tschentaments LR (art. 3) na po la LR betg contribuir directamain per l'ediziun da cudeschs per servetschs divins e per auters intents da natira religius-confessiunala. La suprastanza è decidida da reprendre la discussiun davart quest artitgel durant l'onn 1989.

13.6. Cun la Fundaziun Planta, la Fundaziun Retoromana, il Legat Cadonau, l'Uniun grischuna per il chant e. a. uniuns, che s'engaschan directamain u indirectamain per il linguatg, è la LR en buns contacts. Ella metta tenor giavisch a disposiziun curtas translaziuns e contribuescha sin fundament da dumondas finanzialmain a las activitads.

13.7. Ils Rumantschs ordaifer il territori èn vegnids resguardads en il nr. 0 da la QUOTIDIANA, a chaschun da la SCUNTRADA e cun infurmaziuns a las singulas uniuns rumantschas en la Bassa. En ina seduta a Turitg cun exponents da questas uniuns han repre-

schentants da la LR informà e discutà davart pussaivladads per integrar las uniuns rumantschas ordaifer il territori pli fitg en la LR. Questa dumonda vegn uss discutada d'ina grupp da lavur da las uniuns pertutgadas. Sin fundament dal resultat da questa grupp da lavur vul la LR prevair ils proxims pass.

13.8. En connex cun la conferenza da pressa naziunala a Berna è vegnì distribuì in appel a bancas, segiranzas, destribuiders da victualias e raubas, biros da propaganda etc. da duvrrar sistematicamain er il rumantsch per texts ed inscripziuns. In sumegliant appel è er vegnì publictà en la Terra Grischuna ed en las gasettas. L'eco direct è stà plitost mudest.

13.9. La LR ha collavurà cun la Pro Grigioni Italiano (PGI) e la Walservereinigung (WV) cun sa participar a las radunanzas, en connex cun la SCUNTRADA a Scuol e tar singuls projects sco p. ex. la dieta per las vischnancas pitschnas, il congress da las gruppas etnicas, e. a. In tal project da collavuraziun è er la reediziun da «Mytologische Landeskunde» da A. Büchli. En il decurs da l'onn da rapport è vegnì decidì davart la stamparia e la chasa editura per l'ediziun da questa ovra.

13.10. La LR vegn envidada a las pli diversas occurrenz ed en las pli diversas organisaziuns per linguatg, cultura e minoritads, quai sin plaun naziunal ed internaziunal. Ina participaziun è be pussaivla a singulas occurrenz elegidas.

Cristian Joos represchenta la LR en la «*Quarta Lingua*»; Heidi Derungs-Brücker en la *Societad Svizra per minoritads*. Tant la Quarta Lingua sco la Societad svizra per minoritads èn sa participadas a la SCUNTRADA cun occurrenz specificas purtadas directamain da questas organisaziuns (cf. Guid).

Il secretari è sa participà a dietas dal *Forum Helveticum*, dal *Stapferhaus* e da la *Nova Societad Helvetica*. Cun la *Pro Helvetia* è vegnì discutà davart contribuziuns vi da la translaziun dad ARS HELVETICA. En l'«*Uniun federalista per communitads etnicas europeas*» (UFCE/FUEV) ha Jon Domenic Parolini rapreschentà la LR. Cun l'*Academia svizra per scienzas umanas* è vegnì collavurà a chaschun d'ina visita dal «*Conseil international de la philosophie et des sciences humaines*» en Chasa rumantscha. Per la «*European Science Foundation*» ha il secretari elavurà ina contribuziun davart l'istorgia dal dretg da linguatg en il Grischun da 1850–1940. Questa lavur vegn publictà en las

actas ESF. A la radunanza da la *PRO RAETIA* a Turitg è la LR stada represchentada tras consuprastant Giusep Capaul. Cun questa occasiun ha sar Elio Tenchio proponì in «opuscolo informativo sulla lingua romanica» ed in «vocabolario romancio – italiani»: La *PRO RAETIA* resguarda da nov er il rumantsch en sias communicaziuns, publicadas en la Terra Grischuna. Cun la *Fundaziun svizra per l'ediziun dal «Lexicon istoric svizzer»* contrahescha la LR davart la realisaziun d'in tom rumantsch da questa gronda ediziun. Il tom rumantsch duess cuntegnair tut las contribuziuns che pertutgan il Grischun e sias relaziuns cun la vischinanza.

La suprastanza ha dà il sustegn giavischè ad in scriver da la *Helvetia Latina* al cussegl federal concernent il resguard dals linguatgs latins en l'administraziun federala. En quest connex ha la suprastanza dentant er renconuschì il resguard augmentà dal rumantsch en l'administraziun federala e constatà che la dumonda dal dialect svizzer tudestg ha per la Rumantschia in'otra posiziun che per las duas autras gruppas da linguatg latinis en Svizra. Da princip pudess la LR – tenor proposta da la *Helvetia Latina* – er sustegnair il postulat d'in «Commissaire aux langues officielles», che stuess dentant avair en Svizra in auter num per na svegliar emoziuns gia pervia da la denominaziun.

La LR è daventada da nov commembra da:

- *Acziun da sentupada 91*, ina organisaziun che vul promover scuntradas en connex cun ils «700 onns Confederaziun 1991». Il parsura LR è viceparsura da questa organisaziun.
- Da la *Societad per pievels periclitads – Svizra*, che s'engascha per ils dretgs da pievels pitschens.
- *SUISSIMAGE*, la Societad svizra da dretgs d'auturs d'ovras visualas ed audiovisualas.
- En discussiun èn ins era cun ina gruppa d'iniziants per in project «*Lesen – Lire – Leggere – Leger*» che vuless propagar l'impurtanza da la lectura.

* * *

XIIIavla SCUNTRADA DA LAS GRUPPAS ETNICAS DALS PAJAIS VISCHINS

Dals 14 als 16 d'october ha la LR organisà – cun sustegn da la PGI e la WV – il *13avel inscunter da las gruppas etnicas dals pajais vischins* cun la tematica «Princip territorial e mobilitad». Quest congress en la sala dal cussegl grond a Cuira è stà sut la direcziun dal parsura LR Toni Cantieni. Suenter l'avertura tras il coordinatur, dr. Francis Zwitter, han prof. Giorgio Malinverni da l'università da Genevra referì davart «Princip territorial e mobilitad» ed il president da la citad da Cuira, Andrea Melchior, davart la «Charta europeica dals linguatgs regiunals e minoritars». La situaziun en il Grischun è vegnida preschentada da Peter Loretz (WV), Massimo Lardi (PGI) e Bernard Cathomas (LR). Al congress han prendì part 60 represchentants da 15 differentas gruppas etnicas e da 24 organisaziuns da questas gruppas etnicas ord 5 naziuns (Austria, Italia, Jugoslavia, Ungaria, Svizra). Per la fin dal congress è vegnì publictà ina resoluziun. Il congress è vegnì sustegnì da la confederaziun, dal chantun Grischun e da la citad da Cuira. Il proxim congress ha lieu a Sopron/Oedenburg en Ungaria dals 13 als 15 d'october 1989.

* * *

13.11. En il rom da la SCUNTRADA a Scuol è vegnì organisà in inscunter cun ils Furlans e Ladins, in «Congress interrumentsch». L'intent da questa scuntrada è vegnì definì sco suonda: «Infurmaziun vicendaivla davart aspects linguistics, culturalas, politics e socio-economics da las trais cuminanzas che furman ensemen la Retoromania». Curts referats d'exponents da las trais gruppas e discussiun han dà invista en la situaziun actuala ed en plans da lavur communabels per l'avegnir (cf. guid SCUNTRADA, pagina 37). Al «Congress interrumentsch» han sa participà, sper ils exponents da la Rumantschia, 33 represchentants da las uniuns linguistics e culturalas dals Ladins da las Dolomitas e dals Furlans.

13.12. Il secretari collavura en la gruppa d'experts per il project naziunal da retschertga nr. 21: «Pluralissem cultural ed identitad naziunala». En il rom da quest project maina il secretari en in project da prof. Schläpfer las lavurs che pertutgan la Rumantschia e che ve-

gnan exequidas da Bruno Pedretti da l'universitad da Basilea. Il project perscrutescha la tenuta dals giuvenns envers ils linguatgs e lur adiever en Svizra.

14. SCUNTRADA RUMANTSCHA 1988 «50 ONNS LINGUATG NAZIUNAL» e «700 ONNS CONFEDERAZIUN 1991»

14.1. Cun la SCUNTRADA RUMANTSCHA dals 8 als 14 d'avust 1988 a Scuol ha la Rumantschia commemorà il 50avel anniversari dal rumantsch sco linguatg naziunal svizzer (1938–88). Per quest intent è vegnì elavurà in vast program cun 5 finamiras principalas:

1. *cuntanscher, animar e sensibilisar* in vast public; dar numerusas pussaivladads da sa scuntrar;
2. *reflectar e discutir* davart il passà ed il preschent rumantsch;
3. *planisar l'avegnir*;
4. *demonstrar la normalitad rumantscha ed avrir la Rumantschia* a las ulteriuras gruppas linguisticas en Grischun ed en Svizra;
5. *rinforzar ils contacts* cun ils Ladins da las Dolomitas ed ils Furlans.

Per l'organisaziun da la SCUNTRADA '88 èn sa furmads 2 comités: 1. in *comité LR* per la concepziun ed organisaziun generala; 2. in *comité Scuol/UdG* per l'organisaziun locala e regiunala.

Il *comité da patrunadi* è sa constituì da represchentants dal cussegl federal, da la regenza grischuna, da la LR e da las uniuns affiliadas. Dasperas èn vegnidas incumbensadas pliras persunas cun l'organisaziun da singuls blocs d'occurrentas (cf. Guid, p. 9).

Il program da la SCUNTRADA è vegnì elavurà a basa d'in program d'annunzia (program provisorii), cun il qual il pievel rumantsch ha pudì determinar sez la dimensiun ed il gener da la purschida. Il program da l'emna è vegnì dividì en 9 blocs principals.

- I. Excursiuns/spassegiadas, champs, tgira d'uffants, exposiziuns;
- II. Ateliers, seminaris, curs, colloquis;
- III. Referats, prelecziuns;
- IV. Visitas (gruppas spezialas ch'han da far en lur professiun cun il rumantsch);
- V. Accents (discussiuns al podium);

- VI. Trategniment/divertiment (gieus, chant, saut; concerts, film, teater; sairadas litteraras);
- VII. Congress interrumentsch (scuntrada tranter Rumantsch(a)s da las differentas valladas grischunas, da la Bassa, da las Dolomitas e dal Friaul (cf. 14.2.);
- VIII. Act simbolic (implantaziun da schembers en il gaud da Tamangur tras giuvnas e giuvens da l'entira Svizra e d'altres minoritads linguisticas e culturalas).
- IX. Act commemorativ, cult divin ecumenic.

Il program tegna quint da l'aspect politic dals «50 onns rumantsch linguatg naziunal» e da la situaziun periferica da Scuol en il territori rumantsch che ha pretendì occurrenzas spezialas per motivar biler(a)s persunas da tuttas regions da vegnir en Engiadina bassa.

14.2. Sco la SCUNTRADA a Savognin il 1985 ha era quella da Scuol già ina grond'attracziun. In grond dumber da Rumantsch(a)s da tut las valladas e da la Bassa e da simpatisant(a)s da noss linguatg han fatg adiever da la vasta offerta. L'affluenza a las differentas occurrenzas è stada considerabla: Per ils divers curs eran s'annunziadas passa 350 persunas. Tranter 800 e 1500 persunas al di èn a la finala sa participadas ad ateliers, curs, seminaris etc. Durant l'entir'emna han ins registrà passa 15 000 entradas a las diversas occurrenzas. A l'act commemorativ da dumengia han prendì part ca. 3500 persunas.

A Savognin è vegnida commemorada la conquista da la Rezia tras ils Romans l'onn 15 a. C., pia 2000 onns Retoromania. La segunda SCUNTRADA rumantscha a Scuol è stada percunter en in cler context politic: la votaziun dals 20 da favrer 1938. Ella ha già lieu en in mument decisiv, nua che biler è en moviment, e quai sin divers plauns: sin plaun federal duai vegnir francada la posiziun dal rumantsch cun ina revisiun d'art. 116 da la constituziun federala; en il Grischun vul ins rinforzar la trilinguitad chantunala ed en la Rumantschia sa sprova ins da chattar soluziuns innovativas per normalisar e consolidar la situaziun linguistica ed economica.

In eveniment spezial è stà l'act commemorativ a Tamangur, organisà sco resultat e culminaziun d'in'emna da lavur da la giuventetgna dals 4 linguatgs naziunals e da gruppas linguisticas da l'exteriur. En il gaud da Tamangur èn vegnids plantads en in *act festiv* 50 schembers sco simbol per la vitalitad e la speranza dal rumantsch.

Ina survista da detagl da l'entira occurrenza dattan il «Program d'annunzia» ed il «Guid» da la SCUNTRADA.

14.3. En connex cun ils «50 onns rumantsch linguatg naziunal» è vegnida organisada a Berna ils 18 da favrer 1988 ina conferenza da pressa naziunala. Suenter bainvegni e ponderaziuns generalas da *Toni Cantieni* han cusseglier federal *Flavio Cotti* preschentà la situaziun dal rumantsch en Svizra, *Chasper Pult* il messadi dal cussegl federal 1938 e *Bernard Cathomas* las directivas ed ils accents da la planisaziun da linguatg rumantscha. Cooperà ha era il president da l'Uniun rumantscha da Berna ed il Chor viril rumantsch da Berna. La pressa svizra e per part internaziunala ha rapportà vastamain da questa conferenza da pressa e ses cuntegn e davart la situaziun dal rumantsch en general.

Per il di da commemoraziun «50 onns rumantsch linguatg naziunal», ils 20 da favrer, ha mintga scolar da vischnancas rumantschas retschet ina tschigulatta, emballada d'ina bandascha cun il signet e cun ina propaganda per la SCUNTRADA a Scuol e cun las indicaziuns sur da la Rumantschia en general. A l'interiur da la bandascha sa chattavan dumondas sur dal rumantsch che pussibilitavan da far part ad ina concurrenza. – Las vischnancas rumantschas èn vegnidas intimadas da pender ora ils 20 da favrer las bandieras sin lur chasas da cumin, scolas etc. Tras comunicaziuns en las gasettas ed en il radio è era la populaziun vegnida fatga attenta a questa acziun. Uniuns culturalas en las vischnancas rumantschas èn vegnidas intimadas da procurar per occurrenzas en las vischnancas (p. ex. chors, musicas, uniuns da teater etc.), cumbinadas cun infurmaziuns davart il rumantsch. Las scolas/ils scolasts han retschet la supplica da disegnar cun lur scolars placats che fan attent la populaziun al di da commemoraziun. Diversas classas han tramess a la LR ils placats che mussan ils divers aspects da la situaziun rumantscha.

Per propagar la SCUNTRADA ha il signet, creà da Tura Peterelli da Savognin, fatg buns servetschs. La clav rumantscha colliada cun la crusch svizra signifitgescha la muntada dal rumantsch per la Svizra ed exprima, ch'il rumantsch nun è simplamain la quarta lingua, ma bain cleramain la *prima lingua* per ils Rumantschs ed *ina da las 4 linguas* da la Svizra, da princip eguala cun las autras. In tatgariel cun il signet da la SCUNTRADA e l'inscripziun «RUMANTSCH LINGUA SVIZRA» è vegnì derasà en 10 000 tocs. Il placat per la SCUNTRADA

a Scuol è vegnì creà da Dea Murk e publitgà sin las tavlas da propaganda publicas. Sco med da propagaziun e regurdientscha è er vegnida realisada ina plachetta ed in porta clav.

Pliras occurrenzas èn vegnidas translataas simultanmain en ils linguatgs svizzers.

50 onns lingua naziunala

**scuntrada rumantscha
8-14 d'avust 1988
a Scuol**



La SCUNTRADA è vegnida finanziada cun las entradas dals participants e cun diversas donaziuns. La LR engrazia als fautors da la SCUNTRADA per lur generus sustegns:

Chantun Grischun (tenor lescha chantunala scol. creschid(a)s)	21 855.--
Banca chantunala grischuna (cun reclamas)	20 000.--
Pro Helvetia (garanzia da deficit)	20 000.--
Migros Genossenschaftsbund (+ 3 000.-- per il champ da giuvenils)	15 000.--
Fundaziun G. Bazzi-Mengiardi	15 000.--
Ovras electricas d'Engiadina SA	10 000.--
Inserents en il guid	9 770.--

Uniun dals Grischs	9 000.--
Pendicularas Motta Naluns SA	5 000.--
Fundaziun Oertli	3 000.--
Quarta Lingua	1 500.--
Funtaunas da Passugg	300.--
Oleodotto del Reno SA	200.--

En il rom da l'act commemorativ (scenas da Jacques Guidon: 1939) è vegnida producida la chanzun da Carli Scherrer/Curò Mani e chantada da l'entir pievel.

14.4. Sco preparaziun per ils «700 onns Confederaziun 1991» è vegnidas prendidas las sequentas disposiziuns:

- LR è daventada commembra da l'«ACZIUN SCUNTRADA 91». Il parsura è viceparsura da quest'organisaziun.
- Cun l'«Uniun grischuna per buna lectura a la giuventetgna» è vegnidas discutadas propostas per projects en il rom da «700 onns Confederaziun 1991».
- La suprastanza LR ha inoltrà al chantun la dumonda da vegnir consultada concernent accziuns e disposiziuns per 1991.
- Romania e Renania è vegnidas supplitgadas da considerar - en connex cun la SCUNTRADA 1991 en Surselva - ils connex tranter SCUNTRADA e FESTA DA SOLIDARITAD INTERNAZIUNALA 1991.
- La LR è en contact cun il «Biro dal delegà dal cussegl federal» per «700 onns Confederaziun».

50 onns lingua naziunala

text: Curo Mani, cumposiziun: Carli Scherrer

Chor mixt ♩ = ca. 92

1. Sur-sel - va, Sut-sel - va, Val d'Al - vra, Sur - ses, a - main noss lin-
 2. Crusch alva, sim-bol da noss quat - ter lin - guatgs, si - gnal per ils
 3. Su-stegn per il pi-tschen pur-tà ha il grond sco mam-ma cun
 4. La lin - gua ru-man-tscha vu-lain oz lu- dar e si - a bel-

guatg e stain dirs sco'ls gla-tschers! Pu - ters e Val - la - ders e
 Sviz- zers da tan - scher ils bratschs. Èn stads so - li - dars, ge - ne-
 tgi - ra cha-rez - za l'uf - fant. Sti - mar lain nus tuts que - sta
 lez - za da cor de - chan - tar. Tgi - rar la fa - vel - la dals

Ja - uers dal Rom, dau - zain la ban-die - ra, fran-cain il li - om.
 rus dal tren - totg, cun cor e cun ol - ma d'in bun pa - tri - ot.
 gron-da bun - tad, ma ell' o - bli-ghe-scha d'en-viern e da stad.
 Rets e Ro-mans, cum-bat - ter per el - la cun pes e cun mauns.

15. ADMINISTRAZIUN, ORGANISAZIUN, FINANZAS

Midadas da persunal

Per la fin da fanadur ha *Olga Merlo* bandunà la LR suenter in'activitad da bun 9 onns, l'emprim sco dunna da nettegiar e guidadra dal bus da scolina, lura sco persuna responsabla per la spediziun e sco gidantra en divers secturs en la lavur da secretariat.

Per ils 31 d'avust ha *Barblina Ruinatscha* bandunà il secretariat da la LR, nua ch'ella ha lavurà dapi 1982 sco forza da lavur parziala per lavurs da dactilografia e sco gidantra en il secretariat, en la contabilitad ed en la spediziun.

Per ils 30 da settember ha *Giuanna Derungs* midà da la LR tar il Radio rumantsch suenter in emprendissadi mercantil da trais onns.

Suenter in'emprendissadi da biro ha er *Mengia Caspar* tschertgà in nov pensum. Ella resta dentant vinavant sco forza da lavur auxiliara e decentralisada (a Riom) en servetsch da la LR.

Per la fin d'october ha dna. *Rita Uffer* bandunà la LR suenter passa 9 onns da lavur. Ella è stada engaschada sco secretaria da cader e substituta dal secretari e ha sa participà decisivamain al svilup da la LR.

La LR engrazia a las persunas che han bandunà la LR per tut lur lavur. Da nov èn las sequentas persunas vegnidas elegidas:

- Erwin Ardüser sco secretari da cader e substitut dal secretari LR;
- Bartolomeo Tscharner sco manader dal post d'ediziuns e chant;
- Fabiola Carigiet per la vendita e derasaziun da cudeschs;
- Franca Martinelli sco emprendista.

La glista dal persunal stabel en la Centrala da la Lia rumantscha a Cuira chattais Vus sin las paginas 14 e 15.

Durant l'onn 1988 han suandantas persunas lavurà per in temp pli curt en la LR (surtut en il post da linguatg):

Coray Renata, Andri Franziscus, Thomas Roman, Violanta Spinas Bonifazi, Alice Tönz.

Per incumbensa da la LR lavuran las suandantas persunas ordaifer la LR: Ines Gartmann, Dumeng Secchi e Marlis Menzli (translaziun e lectorat ARS HELVETICA), Annemieke Buob (lavur da teater), Mengia Caspar (lavurs da dactilo).

Finanzas

Er il manaschi da finanzas ha già durant il 1988 bainquanta lavur supplementara en connex cun l'onn giubilar «50 onns rumantsch lingua naziunala». Differents projects (p. ex. la SCUNTRADA, la QUOTIDIANA, e. u. v.) han purtà lavur supplementara cun furnir preventivs, calculaziuns, dumondas finanzialas da tut gener e quints approximativs e finals. La SCUNTRADA 1988 ha pretendì grond engaschi e perseveranza davart dals responsabels e gidanters, quai avant, durant e sunter quest occurrenza. In engaschi supplementar considerabel è stà surtut *l'incasso* da las entradas per las occurrenzas da la SCUNTRADA.

Tut ils detagls concernent las finanzas da la LR èn documentads en il quint da manaschi ed en la bilantscha (pagina 121). Las decisiuns concernent credits supplementars èn vegnidas prendidas a norma da l'urden chantunal vertent tenor ils novs tschentaments da la LR.

En il decurs dals ultims onns ha la LR modernisà la lavur da biro cun l'elavuraziun electronica da datas. Sper l'elavuraziun da texts da datas linguisticas vegn er la contabilitad e la facturisaziun per la vendita da cudeschs exequida cun ordinaturs electronics.

Il «Dun svizzer per la festa naziunala» ha fatg la rimnada per ovas culturalas, ord la quala er la LR duess retschaiver ina contribuziun pli gronda. En ina dumonda a questa instituziun èn divers projects suttamess.

La LR ha retschavì insaquants imports pli gronds che faciliteschan nossa gestiun:

- fr. 50 000.-- dal chantun da Genevra per la promoziun dal rg (previs en il preventiv);
- fr. 2 000.-- dal Legat Cadonau sco contribuziun al med «scoletta»;
- fr. 4 000.-- da la Quarta Lingua sco sustegn a la translaziun da l'ARS HELVETICA;
- fr. 5 000.-- da la SUIISA sco contribuziun unica per las prestaziuns da la LR a favur dal chant rumantsch.

Per la spediziun da «LA QUOTIDIANA» ha la PTT pussibilità in porto spezial. Per «LA QUOTIDIANA» ha er la Publicitas contribuì. Concernent contribuziuns per il XIII. INSCUNTER DA LAS GRUPPAS ETNICAS guarda cf. cif. 13.10.

Sco mintg'onn han singuls donaturs, che giavischan da betg vegnir numnads, resguardà la LR cun lur donaziuns per sustegnair l'in u l'auter project.

Contribuziuns spezialas ha la suprastanza concedì a:

- WWF per «Munds alpins» (translaziun en rumantsch);
- In situ (gruppa da teater);
- Uniun dals Grischs, Cuira;
- Fundaziun Planta;
- Fundaziun Retoromana;
- Fundaziun Dialog per il Dialog Rumantsch;
- SRR per il rapport LR en las Annalas;
- Punt rumantscha (project per contacts tranter gruppas da linguatg svizras);
- FUEV seminari da minoritads a Brixen;
- Aviöl, gasetta da scolars;
- Ediziun Büchli (Mythologische Landeskunde);
- Vouschs da la Gelgia;
- Inscunter da las cuminanzas etnicas dals pajais vischins a Cuira;
- Opera: Il president da Valdei da Robert Grossmann tenor ina novella da Gian Fontana;
- Amis da l'art Engiadina Bassa per exposiziuns durant la SCUNTRADA;
- Teater Grischun (deficit «Ruog rut»);
- Rumantschaziuns en Surselva;
- Gruppa da lavur Tavau per «Bündner Wirren/Scumbigls grischuns» (1989);
- District sursilvan da chant per musicalias per curs da scolaziun.

DEMARSCHAS PARLAMENTARAS CHE CONCERNAN SPEZIALMAIN LA RUMANTSCHIA

*Postulat Gillardon concernent l'introducziun da l'instrucziun da talian
u rumantsch en las scolas primaras tudestgas dal chantun Grischun*

La regenza grischuna ha gia avant varsaquants onns refusà cun in'argumentaziun persvadenta l'introducziun dal franzos per las scolas primaras en noss chantun. Ins na po betg pretender dals scolars primars da linguatg rumantsch u talian ch'els emprendian sper il tudestg sco linguatg ester era anc il franzos.

Gia en l'urden da scola da 1859 han ils organs chantunals cumpetents recumandà a las scolas da linguatg talian e rumantsch l'instrucziun da tudestg. 1894 è il cumanzament da l'instrucziun da tudestg vegnì fixà sin il 4. onn da scola cun la lubientscha expressiva d'anticipar questa instrucziun anc sin ina classa pli bassa.

L'introducziun dal tudestg en scolas da linguatg talian e rumantsch ha surtut gì motivs economics. Questa decisiun è stada fitg impurtanta ord vista prospectiva e da la psicologia d'emprender. Ils scolars primars da quests territoris han oz l'avantatg da bandunar la scola fundamentala sco bilings. I na dat strusch motivs per betg era conceder als scolars primars da linguatg tudestg en il Grischun l'avantatg da la bilinguitad.

La bilinguitad è senza dubi in enritgament persunal. La conuschientscha dad in linguatg roman, saja quai il talian u il rumantsch, è ina premissa excellenta per emprender franzos, spagnol u portugais. En consideraziun da la mobilitad da la populaziun odierna e da la dependenza da noss'economia da forzas da lavur estras èsi da gronda impurtanza da conuscher almain oralmain in linguatg roman. Era per occupar plazzas en l'administraziun chantunala valan conuschientschas dals linguatgs grischuns sco premissa impurtanta.

Na fissi betg expressiun da solidaritad, sch'ils Grischuns tudestgs emprendessan da chapir e discurrer in dals dus ulteriurs linguatgs chantunals (talian u rumantsch)?

Conuschientschas da linguatg han in effect unint tranter gruppas da la populaziun. Cun l'introducziun da la bilinguitad en nossas scolas fundamentalas perdess il princip territorial disputà considerablain sia brisanza.

Ils motifs allegads discurrin cleramain per la finamira allegada. Dentant ston ins era punctuar qua ch'ina tala interpresa sto esser bain preparada. La metoda d'emprender sto vegnir elegida cun fitg gronda precauziun e la preparaziun cumpetenta dals magisters è d'impurtanza speziala.

Tenor nossa opiniun pon – per distgargiar ils scolars – roms en il plan d'instrucziun existent per las scolas primaras vegnir reducids a favur d'in segund linguatg. Sin il stgalim da la scola primara duess vegnir renunzià en il rom «linguatg ester» a notas da prestaziun, da maniera che quest rom n'avess nagina influenza per la promoziun.

La regenza vegn dumandada d'examinar l'introducziun dad in segund linguatg grischun en las scolas primaras da linguatg tudestg e da dar cun chaschun rapport e da suttametter propostas per cuntanscher la finamira preschentada.

Gillardon, Koch, Hosang, Hug, dr. Vonmoos, Alig, Guntern, Fry, Giossi, Cajochen, Rischatsch, Jäger/Bivio, Stoffel, Grünenfelder, Wazzau, Philipp, Trachsel, Jäger/Cuira, Lori, Hartmann/Igis, Baumgärtner, Cathomen, Künzler, Polti.

(Davart l'argumentaziun, la discussiun e la resposta da la regenza guarda il protocol dal cussegl grond: november/december 1988, paginas 641-647.)

*Postulat Petitpierre dals 18 da mars 1988:
Rinforzament da l'identitad naziunala (cussegl naziunal)*

Il cussegl federal vegn envidà da ponderar mesiras per rinforzar l'identitad naziunala sin plaun cultural, da las medias ed en l'economia. Particularmain:

1. Integraziun pli ferma tras in svilup pli equilibrà da tut las parts da la Svizra, quai tras mesiras en l'infrastructura (energia, telecomunicaziun, transports), e tras la politica da cumpra e da l'engaschament dal persunal da la confederaziun;
2. Semester en in'autra regiun linguistica per scolars dal stgalim secundar superiur;

3. Preschientscha augmentada da las minoritads linguisticas en las cumissiuns d'experts per la preparaziun d'actas federalas;

4. Sustegniment da producziuns audiovisualas indigenas che vegnan emessas en tut la Svizra.

Il medem postulat è vegnì inoltrà da cusseglier *U. Gadiant* ils 10-12-1987 en il cussegl dals chantuns.

D'impurtanza per la Rumantschia è era la moziun Blocher dals 16-3-1988 concernent il mantegniment da la pasch linguistica en Svizra.

Defuncts

Nus ans regurdain en pia memorgia dals defuncts stads engaschads en il moviment linguistic – cultural rumantsch.

Ch'els repaussian en pasch!

Sur Gieri Arpagaus, ant. president Romania	1909–1988
Ciril Brenn, ant. redactor PdS	1906–1988
Domenica Messmer, ant. redactura Fögl Ladin	1902–1988
dr. Gieri Ragaz, ant. suprastant Renania	1907–1988
Otto Vital, ant. revisur LR	1915–1988
Jon Gottschalk, comm. cussegl CRR	1941–1988
Lucas Willy, ant. president Renania	1907–1988

Rapports da las uniuns affiliadas

Societad retorumantscha

Eir scha l'on 1988 ha manà cun sai müdadas sül chomp persunal, schi's poja constatar cha l'actività da la Società retorumantscha sta inavant suot l'insaina da la continuità e da l'innovaziun moderada.

Quai vala tant pella lavur da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun co per quella da la redacziun da las Annalas e per l'actività da la suprastanza.

Müdadas sül chomp persunal

Pel marz 1988, davo üna lavur impegnada da 25 ons sco president da la Società retorumantscha – avant vaiva'l fingià fat part da la suprastanza sco vicepresidente – s'ha il *dr. Gion Deplazes* decis da's retrar da sia incumbenza, cuort avant co ch'el cumplischa seis settantavel on.

Sco nouv president ha la radunanza generala tschernü al suotsegnà chi, sco prüma funcziun, ha gnü l'agreabla incumbenza da far la laudatio dal president scadent e da sia premurusa e buna lavur a favur da la Società retorumantscha. In arcugnuschentscha dals merits dal *dr. Gion Deplazes* til ha la radunanza generala nomnà cun acclamaziun president d'onur.

Demischiunà davo lungs ons da stretta partecipaziun illa suprastanza ha eir il vegl cusglier guvernativ *dr. Giachen Giusep Casaulta*.

Sco novvs commembers da suprastanza illas plazzas vacantas han agradi il rector *Rest Luis Deplazes* ed il *dr. Arnold Spescha*.

Sülla fin da l'on 1988 s'ha il *professer dr. Alexi Decurtins* retrat sco cheuredatur dal Dicziunari Rumantsch Grischun cun quai ch'el ha raggiunt l'età da la pensiun. In sia piazza ha la suprastanza da la Società retorumantscha tschernü, sün proposta da la cumischiun filologica, al *dr. Felix Giger* da Surrein/Sumvitg. El ha lavurà daspö il 1976 sco assistent e daspö il 1980 sco redatur dal Dicziunari Rumantsch Grischun.

La suprastanza da la Società retorumantscha e la cumischiun filologica dal DRG han tut cumgià dal cheuredatur scadent in ün rom

ün pa festiv in preschentscha dal schef da departamaint d'educaziun, da cultura e da la protecziun da l'ambiant, cusgl. gov. Joachim Caluori. La tschaina da cumpagnia ha dat occasiun d'ingrazchar al professor Decurtins in ün möd chi cumbina la gesta ufficiala culla vart persunala ch'ün rapport o üna collavur da bler ons pon far nascher.

Eir la cumischiun filologica ha stuvü tour incunter üna demischiun. Il *prof. Siegfried Heinimann* s'ha retrat davo bler ons da premurusa e preziosa collavuraziun, impustüt eir sco observatur e correctur critic dals artichels dal DRG.

L'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun

Id es ün cas da furtüna cha'l *professor dr. Alexi Decurtins* es dispost da lavurar inavant pel Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun e quai cun duos incumbenzas specialas.

El surpiglia da glivrar a reordinar il material da la cartoteca maistra, üna interpraisa chi til occupa fingià daspö lönch e chi facilitescha per bler la lavur da redacziun.

El surpiglia implü da star a disposiziun sco cusgliader scientific e sco persuna da contact pels redactuors dal Bündnerromanisches Etymologisches Wörterbuch (BREW).

La realisaziun da quist proget da Fuond naziunal – il proget vain manà dal professor dr. Hans Stricker da l'Università da Turich – nu füss pensabla sainza chi's fetscha adöver dal vast material da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun.

Ils collavuratuors scientifics, *lic.fil. Carli Tomaschett* e *Annatina Secchi* s'occupan intensivmaing cun lur examens academics. Carli Tomaschett gnarà a glivrar sia dissertaziun vers la fin da la stà. Annatina Secchi ha glivrà sia lavur da licenza ed aintra in servezzan pro'l DRG davo ch'ella varà absolt seis examens.

Il Dicziunari Rumantsch Grischun

La redacziun dal material e la publicaziun prosegua sco fin da qua, cun bun ritem. I sun cumparüts ils fasciculs 110 e 111 da *impissamaint fin inamianza*.

Las Annalas

Il tom 101, cumparü dal 1988, es da valur speciala cun quai ch'el cuntogna, sper interessantas contribuziuns da character litterar, istoric e cultural, eir ün register pels toms 76–100.

Eir be üna cuorta invista in quist register renda consciaint al lectur cha las Annalas sun dvantadas cul ir dal temp ün instrumaint indispensabel per quel chi vuol s'occupar seriusamaing da cultura e lingua rumantscha e grischuna.

Jachen Curdin Arquint, president

Suprastanza SRR

President	Jachen Curdin Arquint, Cuaira
Vicepresident	Arnold Spescha, Cuaira
Chaschiera	Genoveva Arquisch Seger, Vaduz
Actuara	Anna Alice Dazzi Gross, Cuaira
Flurin Darms, Domat/Ems	Gion Arthur Manetsch, Domat/Ems
Rest Luis Deplazes, Rabiun	Jon Mathieu, Cuaira
Jost Falett, Bever	Chasper Pult, Cuaira
Cristian Joos, Cuaira	Stefan Sonder, Cuaira
Revisuors da quint	Robert Capaul, Cuaira; Chasper Stupan, Cuaira
Redacziun DRG	Alexi Decurtins, Cuaira; Felix Giger, Cuaira; Carli Tomaschett, Cuaira; Kuno Widmer, Cuaira; Barla Projer, Cuaira
Redacziun Annalas	Cristian Collenberg, Cuaira Gion Gaudenz, Puntraschigna

Romania

Romontsch – 50 onns lungatg official

Radunonza da delegai 1986/87

Il 28 da november 1987 ha giu liug a Razén la radunonza da delegai 1987. Nus vein giu tarmess 133 invits a quella radunonza: a 115 delegai ed a 18 hosps. Cun plascher vein nus registrau ina megliera participaziun da nos commembers ad personam. Tuttina ein mo 60 persunas stadas presentas, 48 delegai e 12 hosps. Bugen vesessen nus ina pli stedia delegaziun dallas vischnauncas.

Sur dil decuors dalla radunonza dat il protocol sclariment.

Suprastonza, cussegl e secziuns

A sis sedutas ei la *suprastonza* seradunada: a Trun, Glion, Sagogn, Falera, Dardin e Cumbel. Tuttas han giu liug la sera ed han cuzzau tochen vid mesa notg. Era duront quei onn vein nus saviu beneventar ton nies representant ella *suprastonza* dalla LR, dr. Giusep Capaul, sco nies collavuratur regional, Carli Scherrer.

Il *cussegl dalla Romania* (*suprastonts*, representant dalla Romania ella *suprastonza* dalla LR, collavuratur regional e collavuratur sub-regiunals) ei seradunaus il mars en nies niev center a Trun.

Bugen vein nus beneventau era uonn dr. Arnold Spescha, suppleant da nies *suprastont* ella LR, en nies miez.

Quella sentupada lubescha da tgirar ils contacts culs collavuratur subregiunals, d'udir lur rapports, d'informar els sur dalla lavur dalla *suprastonza* e da discutir da cuminonza il program annual.

Sur da mintga seduta ei vegniu rapportau cuortamein (*tractandas* e *decisiuns impurtontas*) ella Gasetta Romontscha ed al Radio Romontsch.

Secapescha che nus vein priu part dallas duas *radunonzas da delegai dalla LR* a Cuera e Scuol e dallas duas sedutas dil *cussegl dalla LR*.

Il fevrer ha la LR envidau ad ina seduta dil *cussegl dalla LR* plus ils collavuratur regiunals. Quels han rapportau da lur activitads.

Quellas ed in summa las incumbensas dils *collavuratur regiunals* ein vegnidas discutadas manedlamein.

Cuort suenter nossa radunonza a Razén ha la *Romania da giuventetgna* communicau a nus il num da siu representant en nossa suprastonza. Sin fundament dalla decisiun dalla radunonza da Razén vein nus recepiu Remo Arpagaus da Laax en suprastonza. Entras el vein nus il contact cun quella secziun. Cun satisfacziun constatein nus dabia activitad ella Romania da giuventetgna, oravontut en connex cun l'ediziun dalla Talina. Nus renviein al rapport annual aschuntau.

Era uonn essan nus s'entupai cul *Cerchel cultural Laax*. Quella sera ha lubiu da brattar informaziuns, experientschas ed impuls e d'emprender d'enconuscher meglier in l'auter. Quels simpatics inscunters favoriseschan la collavur. – D'ina tala secziun sa la Romania propi esser loscha.

Bugen integrein nus era il rapport annual dil *Cerchel cultural Laax* en nossa brochura.

Singuls suprastonts han representau la Romania a caschun da pliras occurrenzas en nies intschess d'acziun.

Romania e Renania

El decuors digl onn da gestiun ein las duas *suprastonzas seconferidas duas gadas*. Il fevrer a Domat vein nus discutau l'instrucziun da romontsch en vitgs cun minoritads romontschas (moziun Winzap) e schau informar dalla lavur dallas duas cumissiuns comunablas: Fatscha da nos vitgs e presentaziun dalla Bibla ecumena romontscha. La seduta dil matg a Cuera ei stada reservada al votum da prof. dr. Alexi Decurtins: «Ponderaziuns davart ils vocabularis pratics romontschs.» Las duas suprastonzas (Romania e Renania) han decidu claramein da sustener la proposta d'ina *reediziun dil vocabulari romontsch sursilvan-tudestg*. Cun ina brev comunabla han ellas supplieau il Legat Cadonau pil romontsch sursilvan da surdar a prof. dr. A. Decurtins l'incumbensa da preparar quell'ediziun. Il Legat Cadonau sco iniziand finanziescha quella lavur preparatorica.

Da cuminonza vein nus ediu il cudisch d'affons «La navetta». L'ediziun ha il collavuratur dalla Renania, Bartholome Tscharner procurau, la translaziun dunna Esther Simeon da Trun.

Bugen ha il parsura dau suatientscha agl invit dalla Renania da visitar sia radunonza da delegai dils 19 da mars a Luven.

Communablamein havein nus era organisau ina *conferenza da pressa* a Glion per informar nies pievel davart l'ediziun dalla *Bibla ecumena romontscha*. Bugen e cun perschuasiun essan nus s'engaschai per quella ovra extraordinaria. Era cheu exprimmin nus nies respect e grond engraziament als editurs ed als redactors, oravontut a sur Gion Martin Pelican ed a ser Vincens Bertogg.

Romontsch – 50 onns lungatg naziunal

Il 20 da fevrer d'uonn vein nus commemorau il giubileum da 50 onns dapi la renconuschientscha dil romontsch sco lungatg naziunal. Ils mieds da massa han informau manedlamein surlunder.

Sin territori romanian ein ins seregurdaus da quei eveniment cun occurrenzas a Trun (sera romontscha, exposiziun da cultura), a Domat (sera romontscha), a Razén (sentupada), a Sumvitg (sera romontscha) ed oravontut a Laax cun in vast program: «Jamnas da Romeo e Giulietta, cuors romontschs ed il teater Romeo e Giulietta», duas el liber e per l'emprema gada en romontsch. L'acziun principala ei denton stada la «Scuntrada rumantscha dils 8–14 d'uost a Scuol», organisada dalla LR. Sur da quella occurrenza che astga vegnir taxada sco success cumplein ei vegniu rapportau extendidamein els mieds da massa. Als organs dalla LR ed a siu secretariat seigi engraziou grondamein per tut la buna lavur. La suprastonza dalla Romania ei stada representada a Scuol duront l'entira jamna. La Surselva ei insumma stada presenta stediamein ed a moda activa.

Ediziuns

Il *Nies Tschespet* nr. 59 da prof. dr. Alfons Maissen culla raquintaziun «Mia resgia», il *Tschespet* digl onn 1987 ei cumparius cun grond retard. El ei vegnius presentaus ton ella pressa sco al Radio Romontsch. Las lavurs pil proxim *Nies Tschespet* ein progredidas bein, aschia ch'il nr. 60 (1988) duess cumparer vid il fevrer 1989. Nus se spruein d'edir il nr. 61 (1989) aunc l'auter onn (december).

Unanimamein ha la radunonza da delegai a Razén decidiu da returnar agl *Ischi annual*. Igl Ischi semestril, annada 73, nr. 29 (1988) ei cumparius il mars d'uonn. Ellas remarcas redacziunalas ei fatg menziun che quei seigi il davos semestril e che detagls e concept digl Ischi annual vegnien a vegnir publicai. Representants dalla redacziun e dalla suprastonza ein sefatschentai d'in niev concept. Cunquei che tuts tschun redacturs han abdicau silla fin dalla perioda d'uffeci 1985/1988 vein nus interrut quellas preparativas. Cheutras dein nus la pusseivladad al niev redactur d'elaborar sez era il niev concept pigl Ischi annual. Igl ei naturalmein buca pusseivel al redactur che vegn elegius il november d'uonn da studegiar la nova concepziun e da redegger gia sin primavera 1989 gl'emprem Ischi annual. Perquei vein nus decidiu, cul consentiment dils redacturs actuals, da dar temps al niev redactur per sia lavur e da publicar il niev Ischi (annual) pér primavera 1990.

Il schaner d'uonn ei cumparius il tom da poesias «*Rosas e spinas*» da *Barclamiu Pelican* da Vrin. Quei cudisch ha anflau buna accoglientscha en nossa tiara. Ils 20 da matg vein nus organisau ina sera romontscha a Vrin. Barclamiu Pelican ha prelegiu ord sia ovra. El, mo era la discussiun viva ed aviarta e las canzuns dil Chor mischedau da Vrin han procurau per in propi emperneivel decuors da quella serada.

L'ediziun cumplessiva dall'ovra da *Toni Halter* ha caschunau bia lavur e gronds quitaus. La situaziun finanziaria ha sfurzau da renunziar al project d'ina ediziun cumplessiva. Duront pliras sedutas essan nus, il redactur dr. Baseli Collenberg ed ils representants dallas casas edituras Desertina e Romania, sededicaì alla publicaziun dall'ovra da Toni Halter. Nus vegnin ussa ad edir singuls toms. Gl'emprem il Culan da Crestaulta che vegn aunc a cumparer uonn, lu il Cavale della Greina e.a.v. Cheutras savein nus far empau experientschas e reducir la resca en cumparegliaziun cun in'ediziun cumplessiva che stuess vegnir vendida en subscripziun e mintgamai l'entira retscha. Secapescha che nus fagein tut il pusseivel per edir tut quei ch'era previu. Perquei tenin nus vinavon en egl la «retscha Toni Halter», fixond ordavon format, cuviarta, pupi, scartira etc. per tut ils toms.

Las lavurs en connex cun in'ediziun dall'ovra da *Giachen Caspar Muoth* ein buca progredidas fetg. La gruppa da lavur ha inoltrau ina damonda alla cumissiun per la promoziun dalla cultura dil Grischun e spetga ina risposta.

Cun plascher constatein nus ina gronda activitad sil camp litterar. Deplorablamein savein nus, per raschuns finanzialas, buca edir tut quei che vegn offeriu a nus. Nus empruein d'intermediar autras casas edituras, denton buca adina cun success. Surtut la producziun da cudischs d'affons cuosta ton che mintga ediziun sto vegnir ponderada e calculada en detagl.

Scuntrada e formaziun Surselva

Era il tierz rapport annual (1987/88) dat perdetga dalla gronda lavur che tut ils engaschai dalla Scuntrada e formaziun Surselva prestan.

La Romania ei stada representada dalla radunonza generala digl october 1988.

Dapli sclariment dat il rapport annual publicaus era en quella brochuretta.

Center dalla Romania

Dapi igl emprend da december 1987 vein nus priu a tscheins duas stanzas el plaunterren dalla casa da scolast Valentin Vincenz a Trun. Viers la fin da settember d'uonn vein nus saviu surpender aunc duas ulteriuras stanzas e bardigliar tut nies uorden el medem liug. Finalmein vein nus ussa tut sut in tetg.

El proxim temps vegnin nus ad elaborar in concept per quei center. El duei esser in liug da sentupada e dar caschun ad interessai d'haver in plaz da lavur a disposiziun per saver seprofitar da nossa biblioteca. Nus stuein reorganisar la vendita da cudischs e separar quella dil ressort cassa ed administraziun. Quella lavur e sche pusseivel certas translaziuns duessen era saver vegnir fatgas en quei center. Nus vegnin aunc a presentar quel alla publicitad.

Cun plascher fagein nus menziun dil *sustegn dall'ORA*, Ovra Electrica Reinanteriur SA, da 4 000 francs pils indrezs da quei center.

Autras acziuns

Era uonn vein nus giu stretgs contacts cull' *Acziun romontscha Domat*. Quella ei separticipada dall'Exposiziun da Nadal 1987 a Domat ed ha fatg ina profunda retscherca tier la populaziun da Domat pertuc-

cont l'instrucziun da romontsch ellas scolas localas. Ils resultats dils questiuinaris vegnan evaluai actualmein. Ina interessanta sentupada ei stada quella culs absolvents da cuors da romontsch.

Ils 24 d'uost ha la *Corporaziun da vischnauncas Surselva* (CVS) envidau ad ina radunonza. Cun raschun ha ella proponiu da sutta-metter alla Regenza cantunala in project communabel dall'entira Surselva per la Fiasta da solidaritad internaziunala che vegn a haver liug ils 1991 en connex cun la commemoraziun 700 onns Confederaziun. La Romania deleghescha rectur Rest Luis Deplazes ella gruppa da lavur incaricada d'elavurar in concept per quella occurrenza. Nus essan primarmein interessai che la LR organiseschi 1991 la Scuntrada romontscha en Surselva.

Pauc success vein nus giu encurend contact cullas *radunonzas dils presidents da vischnaunca dalla Cadi e Lumnezia* per discutir ils problems dil diever da nies lungatg ellas radunonzas d'uniuns surregionalas. Nus sespruein vinavon d'anflar ina sligiaziun che resguard era nos dretgs.

Economia e cultura: Las raschuns che han animau nus da far ina discussiun al podi sur da quei tema, dend peisa surtut alla problematica dalla munconza da posts da lavur, vein nus presentau en nies rapport annual 1987. Cul decuors da quell'occurrenza savein nus propi esser cuntents. Las Lumnezianas ed ils Lumnezians han demusau grond interess, han empleniu la halla dalla scola a Cuschnaus ed han priu viva art e part dalla discussiun. – La pressa ha orientau extendidamein.

L'occurrenza da quei gener d'uonn vein nus, ord munconza da temps per la preparaziun, stuiu stuschar silla primavera 1989. Previda ei ina discussiun al podi ella Foppa sur dalla tematica «*Industria d'jasters e cultura*» suttetel «*Daco lavura nossa glied buca en noss'industria turistica?*».

Susteniments finansials

Tals havein nus accordau:

- alla Cumissiun Bibla romontscha ecumena (ediziun dil Niev Testament)
- all'Acziun Romontscha Domat (retscherca da meinis en connex cun l'instrucziun da romontsch en scola)

- Cerchel cultural Laax (jamnas e teater Romeo e Giulietta)
- Camp da giuventetgna Scuntrada Romontscha 1988 (inscunter dalla giuventetgna)
- Ediziuns Desertina (Cambridas da dr. Gion Deplazes)
- Gruppa da teater Trun (daner da start)
- dr. Robert Grossmann, Samedan (Opera «Il president da Valdei»)
- Casa editura Octopus (Tgietschen ed alv ni Giacumbert Nau da Leo Tuor)
- Ediziuns Desertina (Metamorfosas da Silvio Camenisch).

Nos defuncts

L'entschatta settember ei sur *Gieri Arpagaus*, Peiden/Cuera, spartius. Il defunct ha presidiu la Romania ils 1932/33. Sur Gieri ei staus professor el collegi a Sviz e plevon en pliras pleivs. El ha, cun sia gronda musicalitad, dau tempra alla veta musicala da gliez temps.

Engraziament

Las differentas commemoraziuns «50 onns lungatg naziunal» han caracterisau las activitads romontschas d'uonn. Tuttina, nus vein buca emblidau nies motto «romontschar il mintgadi». E danovamein ei beinenqual pass reussius. En num dalla suprastonza exprimel jeu nies meglier engraziament a tut quels ch'ein segidai era uonn cun nus. Persunalmein engraziel jeu zun fetg a mes consuprastonts, al representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR, a nies collavuratur regiunal, als redacturs da nos organs ufficials, a nos collavuratur sub-regiunals ed a nos representants en diversas gruppas da lavur.

Denton, mo las organisaziuns romontschas persulas savessen mai e pli mai tgirar e mantener in lungatg. Ei drova quels ora el pievel che dattan adina puspei perdetga da nossa ierta, da nies lungatg e nossa cultura, en lur activitad quotidiana, a casa, sil plaz da lavur, en chors, uniuns ed autras organisaziuns. Ad els tuts seigi exprimiu nies sincer engraziament. In Dieus paghi era alla suprastonza ed al secretariat dalla LR per l'emperneivla collavur.

Che nus savein quintar vinavon cun Vus tuts!

Il parsura: Gion Tumasch Deplazes

Rapport dal collavuratur regiunal

Las acziuns principalas ein declaradas sut suandonts tetels:
*Romontschaziuns – 50 onns lingua naziunala – Center dalla Romania –
Translaziuns – Varia.*

Romontschaziuns

A Sagogn eis ei reussiu da romontschar las reclamas ed inscripziuns da 13 firmas. Quell'acziun ha custau rodund frs. 12 000.—. Ils pertuccai han surpriu 70% dils cuosts. Il rest sereparta sin LR, Romania, Renania e vischnaunca. Consequenzas da quell'acziun ein gia veivlas: Pliras firmas han gia romontschau il pupi da fatschenta (el sto gie corrispunder alla reclama) e sedattan breigia da tgirar e duvrar il romontsch.

Suandontas bancas da Raiffeisen han romontschau la tabla cun la survesta dils tscheins: Breil, Mustér, Ruschein, Sagogn, Surrein, Trun e Vuorz.

Las vischnauncas da Mustér e Tujetsch han remplazzau bunamein 100 tablas cul scamond da parcar «beidseitig». Las tablas portan ussa l'inscripziun DA MINTGA VART. Grazia alla buna collaboraziun dallas autoritads politicas e digl Uffeci da baghegiar da Mustér han igl entir areal dalla staziun ed autras parts dil vitg survegniur urdadira romontscha.

La vendita da tablas romontschas ha giu pulit esit.

50 onns lingua naziunala

Dils 18 entochen ils 27 da fevrer 88 ha giu liug a Trun in'exposiziun sut il tetel ROMONTSCH 50 ONNS LINGUA NAZIUNALA. Las firmas, ils mistergners, las uniuns, la baselgia e la vischnaunca han exponiu lur atgna cultura ensemen culs mussaments co il romontsch vegn duvraus e tgraus. Il spazi d'exposiziun ein stadas las vitrinas dil vitg.

Preparaziuns per la Scuntrada da Scuol: Pigl ACT COMMEMORATIV da Jacques Guidon ein 18 acturs, 8 musicants ed in chor ad

hoc vegni recrutai en Surselva. Ils detagls ein vegni exercitai a Trun, la coordinaziun ha giu liug a Samedan ed ils 14 d'uost ein las gruppas serendidas a Scuol per separticipar activamein digl Act commemorative.

Menziunada seigi era l'exposiziun dils collaboraturs regionalis dalla LR per la Scuntrada da Scuol.

Center dalla Romania

La Romania ha affitau tut las stanzas el plaunterren dalla casa Valentin Vincenz a Trun. Il Center ei endrizzaus e preparaus per l'apertura. El cumpeglia ina stanza destinada per radunonzas e vendita da cudischs, dus magasins ed in archiv.

Translaziuns

Uffecis, administraziuns, firmas e privats fan stediamein diever dil survetsch da translaziun che la LR e la Romania porschan. Quei survetsch renda nies mintgadi pli romontschs. Translaziuns pli voluminusas e pretensiusas vegnan empaladas al Post da lungatg dalla LR.

Varia

Survetschs alla Scuntrada e formaziun Surselva per recutar ed organisar ils immigrants da lingua tudestga – Cussegliaziun ed intermediaziun per las gruppas da teater e chors – Referats – Numerus contacts en la regiun – separticipaus a tuttas radunonzas dalla suprapronza dalla Romania ed ils rapports meinsils dils collaboraturs regionalis en Casa Romontscha.

Concludend miu rapport engraziel jeu alla suprapronza dalla Romania ed alla LR per l'amicabla collaboraziun ed il bien sustegn.

Carli Scherrer

Suprastanza

Parsura: Gion T. Deplazes, Domat
Viceparsura: Claudia Gienal, Glion
Administratur: Giusep Giuanin Decurtins, Cuera/Trun
Assesur(a)s: sur G. M. Pelican, Sagogn; R. Arpagaus, Laax

Publicaziuns

redactors

Tschespet Rest Martin Cabalzar, Cumbel
Ischi semestril Beatrix Bislin-Pally, Curaglia
Ursus Brunold, Zir/Zizers
sora Florentina Camartin, Mustér
Giusep Decurtins, Cuera
Haimo Heisch, Cuera

Uniun dals Grischs

Dal november 1987 al lügl 1988 s'ha fatschendada la suprastanza in set tschantadas maratonicas cun var 160 divers problems e materias tractandats.

La nouva suprastanza ha reintrodüt decasteris; quels sun pel mu-maint scumpartits seguaintamaing: Anita Gordon, vicepresidente e scoula; Göri Klainguti, actuar ed economia; Otto Augustin, schef da finanzas, finanzas e Chesin Manella; Renata Bott, assessura, scolaziun da creschüts, cultura e baselgia; Nina Dazzi, suppleanta, cuvis; Jon Domenic Parolini, suppleant, rumantschaziuns e giuventüna; Gion Tscharner, parsura, ediziuns e contacts generals.

Ün rapport annual nu po manzunar tuot quai chi'd es gnü trattà, discus e decis e.u.i.; el es perquai adüna üna tscherna our da la chü-dera ed in quel sen subjectiv.

Tschantamaints

La veglia suprastanza ha fat navruotta cun vulair far üna revisiun totala dals tschantamaints existents. La nouva suprastanza es darcheu

gnüda incumbenzada da formular nouvs tschantamaints; quella nun ha vuglù perder massa bler temp cun nouvas formulaziuns fascinantas chi sainza dubi vessan eir fat navruotta.

In üna sort cumischiun cun Not Carl, president cumünal da Scuol e grondcusglier; Romedi Arquint, Chapella, anteriur president da la LR ed uossa adjunct per dumondas da giuventüna e cultura giò Berna; Ruedi Bruderer, Schlarigna, schurnalist; Otto Augustin e mia persuna, vaina discus manüdamaing la problematica ed eschan gnüts a la conclusiun da restar pro'ls tschantamaints vegls in müdond be ils artichels 10 e 19. Oters problems dessan gnir formulats da cas in cas in regulativs.

A l'art. 10 dess gnir agiunt: «Implü han ils cumüns politics dal territori ladin il dret da duos delegats per ün cun dret da vuschar.»

In l'art. 19 dessan ils imports gnir adattats a las relaziuns odiernas.

La suprastanza ha beneventà las propostas da la cumischiun; ella propuona a la radunanza generala da formular l'art. 19 seguaintamaing: «Las instanzas suotindichadas han las seguaintas cumpetenzas finzialas:

suprastanza:	pel singul cas	fr. 5 000.—
	per on	fr. 20 000.—
parsura:	pel singul cas	fr. 200.—
	per on	fr. 1 000.—

La suprastanza propuona a la radunanza generala da far bun quistas propostas.

Chesin Manella

Il Chesin Manella ha dat fich bler da chefar. Otto Augustin surtuot ha impuondü bleras uras e dis per nos «affar».

Davo la desditta da duonna *Clara Stupan*, nossa fidela ed instancabla administradura dal Chesin e da nossa chascha, vaina a la finfinala chattà e finà a giunfra *Ursula Willy* da Zuoz sco nossa nouva administradura.

Üna delegaziun da la suprastanza s'ha inscuntrada cun dr. Robert Ganzoni, president da la raspada evangelica da Schlarigna, per trattar ils divers problems a regard il Chesin Manella.

Ils gronds dons d'aua da l'on passà han muossà ch'üna sanaziun rigurusa es necessaria. La raspada evangelica propuona dad installar ün sistem da pumpas per evitar tals dons in avegnir. Nus propuonin a la radunanza generala da pajar ün quart dals cuosts, q. v. d. var 10 000 francs.

Da maniera amiaivla, averta e constructiva vaina discus ils divers problems cha l'UdG ha cun sia part dal Chesin. Robert Ganzoni ha muossà plain'incletta per noss pissers e giavüschs; el es pront da formular insembel cun nus ün nouv reglamaint d'adöver. Eu sun per-vas cha'l bun dialog cumanzà portarà üna soluziun cuntantaivla per ambas duos parts.

A *duonna Clara Stupan* vaina ingrazchè in spordschond üna tschaina a Samedan e fond ün modest regal sco segn d'arcugnuschentscha per la gronda e premurusa lavur prestada a favur da l'UdG.

Publicaziuns

1. *Chalender Ladin: Ottavio Clavuot* ha demischiunà sco cunredactor dal Chalender davu esser stat be 3 ons sün quist post. Per sia lavur ün grazcha fichun. Il redactor, sar *Töna Schmid*, e la suprastanza sun its in tschercha d'ün seguond redactor, mo sainza success, per furtüna es sar Töna stat pront da rediger il Chalender 1989 el sulet; Göri Klainguti til ha sustgnü in sia lavur. Ün grazcha fichun ad amenduos.

Eir sar *Constant Könz* ha demischiunà sco redactor da la part d'art dal Chalender; eir ad el ün grazcha fichun per sia lavur prestada daspö ons. Sco nouva redactura es gnüda tschernüda duonna *Annetta Gmür-Ganzoni* da Zernez.

2. *Dun da Nadal*: Per furtüna nu'ns fa quist periodic redat da duonna *Anita Gordon-Steinrisser* ingüns pissers.

3. OTRAS publicaziuns da l'UdG:

- «Buns tips per l'economia (e chadafö)» in duos toms;
- «Nozzas d'inviern», ün roman dad Oscar Peer;
- «99 bagatellas», istorgias cuortas da Duri Gaudenz;
- «Grischin», ün raquint d'üna mür (pels pitschens);
- «Linard Lum», raquints criminels da Göri Klainguti;
- «Las quatter glüschs», cudesch da pops (puter);

- «San Niclà», cudesch da pops (vallader);
- «Il viadi cun la navetta», cudesch da pops (vallader e puter).

4. *Ediziuns sustgnüdas:*

- «Algordanzas, fantasias, sfüflas, poesias» da Mario da Buorcha (Mario Duschèn);
- «L'ierta rumantscha», ün film televisiv (video) da Hansjürg Riedi;
- «Noss üerts a S-chanf», da duonnas da S-chanf (Brigitta Fischer);
- «Inscripziuns rumantschas», üna documentaziun monumentalada da Max Kettacker;
- «L'ouvra lirica dad Andri Peer», ün'ediziun da la Desertina a Mustér;
- «Istorgia Grischa» da Nicolo Vital e Jürg Parli, ün'ediziun dal Chardun;
- «Omagi a Men Rauch» da Linard Bardill.

Oters sustegns finansials han surgnü:

- las prescoulinas rumantschas per material didactic;
- «La Punt rumantscha» per inscunters da famiglias a Chapella (Flurinda Raschèr);
- «La Scuntrada 88» a Scuol;
- Il champ da giuventüna da la Scuntrada (Jon Domenic Parolini);
- dr. Robert Grossmann, Samedan, per l'opera «Il president da Val-dei», datta a la Scuntrada.
- Ils cuors da rumantsch 1988 da la Fundaziun Planta a Samedan;
- diversas secziuns localas da l'UdG.

Acziuns

L'UdG ha invià üna *concorrenza per teaters* da tuot gener mettond a disposiziun fr. 6500.— sco premis.

Ils 29 schner 1988 ha nos collavuratur, Jacques Guidon, organisà a Zernez ün *cuors per chanzlists*; magisters d'eiran Tumasch Peer da Scuol e Jon Stupan da Samedan. Il rimbomb dal cuors es stat zuond positiv. *Men Rauch* vess quist on accumulà seis tschient ons. In sia onur gnarà organisada a Scuol üna sairada in degna maniera.

L'UdG *sustegna las bibliotecas* da noss ospidals (Val Müstair, Samedan e Scuol) e da nossas dmuras per attempats in mettond a disposiziun nossas publicaziuns.

Maraton: Göri Klainguti ha contactà cul comitè dal Maraton; quel es pront da scriver per rumantsch l'on 1989

- a) il bivgnaint aint il program,
- b) il buol süls numers da quels chi sun rivats al böt,
- c) la taila «partenza» e «böt».

Il comitè s'es consciaint da sia respunsabilità per il rumantsch ed es pront da rumantschar pass per pass il maraton; grazcha fichun.

Scoulinas e prescoulinas: Jacques Guidon ed Anni Tscharner-Tschan-der han organisà plüs inscunters cun mammas per trattar il problem da las prescoulinas; dalander es naschüda üna gruppa da lavur chi vain sustgnüda da l'UdG.

Anni Tscharner ha prestà lavur d'assimilaziun da na Rumantschs illas scoulinas chi han dumandà agüd. Quista lavur gniva infin uossa finanziada da la Lia Rumantscha; la Lia giavüscha cha la finanziaziun gnia reponderada. Üna cumischiun da l'UdG es incumbenzada da discuorrer cun tuot ils pertoccats, da formular il resultat sco eir propostas.

Assimilaziun da genituors da lingua na rumantscha chi han uffants chi frequentan scoulas rumantschas. Da gnir activs in merit ans ha intimats il Cussagl da scoula da Champfèr. Forsa cha quai füss üna lezcha per ün magister ambulat finà p. ex. insembel cun cumüns e (o) otras organisaziuns. Eir per quist problem ha üna cumischiun da l'UdG dad inventarisar la situaziun al mumaint, da discuorrer cun tuot ils interessats e pertoccats, ed a la fin da formular üna o plüssas soluziuns pussiblas e pratichablas.

Scuntrada 88 a Scuol

Per la buna reuschida da la Scuntrada a Scuol ingrazchaina a nos comitè, al qual las seguaintas persunas han fat part: Ernesta Mayer, Roman Andri, Guido Huder, Georg Koch e Josef T. Stecher.

Ün resenti ingrazchamaint va a la Lia Rumantscha, resp. a seis impiegats chi han prestà lavur da vaglia. La clavina d'or rumantscha merita il cumün da Scuol, seis president cumünal Not Carl, seis suprant Otto Gross e bleras bleras otras persunas per il grond ingrazchamaint in mincha regard.

Da la suprastanza da l'UdG s'han ingaschats per la Scuntrada surtuot: Renata Bott, Göri Klainguti e Jon Domenic Parolini.

Jacques Guidon, animatur e collavuratur regional da la Lia Rumantscha e da l'UdG, ha impuondü eivnas e mais a favur da la Scuntrada; eir ad el va nos ingrazchamaint.

Otras activitats

La *Fundaziun Augustin*, chürada da l'UdG, sustegna scoulinas ladinhas e renanas. Leo Artur Nicolay e sia suprastanza han demischiunà; la demischiun es gnüd'acceptada. L'UdG l'ingrazcha per tuot il prestà. A la nouva suprastanza tschernüda da l'UdG fan part: Otto Augustin sco president, Dorina Item-Candrian (per la part renana) ed Anita Gordon-Steinrisser.

Fundaziun Chasa rumantscha, Cuaira. Sün proposta da l'UdG es Jon Domenic Parolini gnü elet aint il Cussagl da quista Fundaziun chi es possessura da la chasa ingio cha la LR ha seis büros.

Il parsura ha fat part a diversas tschantadas ed inscunters da la Lia Rumantscha our a Cuaira. El es eir stat invidà da prümavaira a la radunanza generala da la Renania sü Luvén in Surselva. El es eir stat preschaint pro diversas otras occasiuns in Engiadina. Ün mez indispensabel da contacts e da trattativas es stat il telefon mo eir la charta.

A la fin dal rapport annual vöglia ingrazchar a tuot quels chi han sustgnü mia lavur, a la suprastanza e surtuot a nos collavuratur Jacques Guidon per la buna collavuraziun constructiva ed objectiva.

Il parsura: Gion Tschärner

Rapport dal collavuratur regional

Illa fuschina d'ün collavuratur regional sun blers fiers in fö chi vessan da gnir fiergiats a glistess mumaint.

Il plü grond problem es dimena quel, da savair metter las güstas prioritats. Quai chi per inchün es üna priorità absoluta es per ün oter alch chi po gnir neglet o dafatta interlaschè. Per mai füss ün'intervenziun ill'economia publica alch da prüm'urgenza, tantplü cha las

societats affiliadas a la LR han tanter bler oter eir l'incumbenza incontestabla da chürar lur territori. Ma quai chaschuness conflicts. Dimena pudaina be sperar cha quel fier vegna battü a favur dal rumantsch da quels chi sun predestinats ed obliats da far quai.

Meis rapport es cumpilà a man da meis rapports quotidianos ed a man da mias notizchas aint in mi'agenda.

Eu n'ha frequentà la gronda part da las tschantadas da la supranza da l'UdG (cun vusch consultativa), orientà ils preschaints davart mi'attività e tut incunter incumbenzas.

Scoula:

- Scoulinas: güdà ad organisar, banni e manà il cuors da rumantsch per mussadras (3-11-88). Tema central: «Il purtret e'l pled». Bun esit!
- Prescoulinas, v. d. gruppas da gö – tschantadas cun las iniziantas.
- Scoula: «Cumün e scoula» – Eu fetsch part da quista cumischiun da la Conferenza generala ladina (CGL) chi ha per böt da portar il rumantsch our da scoula (ingio ch'el es isolà in tscherts cumüns da l'EO) aint illa vita publica. Trattà il problem da la scoula bilingua a man dals duos models Steiner e Viletta. Trattativas cun la magistraglia da Silvaplauna regard la noscha situaziun dal rumantsch in lur scoula – (5 tschantedas).
- Rumauntsch in scoula a San Murezzan: la discussiun a regard s'ha pel mumaint staliveda.
- Scoula commerciala: miss lezchas da l'examen final dal giarsunadi pels vendaders e pels commerciants. Examinatur/expert.

Scoulaziun da creschüts: Scuntrada e furnaziun ladina – (SFL): tschantadas da la SFL per programmar e büdschettar. Cuors e referats publicats: 11 in EO e Bravuogn, 11 in EB. Gronda «Festa ladina» a Nairs. Quistas festas dessan – dasper il divertimaint – render attent a la SFL, a la scoulaziun rumantscha da creschüts.

Contact cun l'Associaziun per la scoulaziun da creschüts svizra (VSV/AUPS – Associaziun da las Universitats Popularas Svizra).

Cuors d'assimilaziun: Organisà ün cuors d'introducziun i'l nouv mez d'instrucziun per cuors d'assimilaziun da G. Menzli (9-11-88).

A la radunanza annuala dals cuvis intimà dad organisar cuors.

Cuors in bliers cumüns. Il numer dals cuors e dals participants nu's lascha eruir exactamaing in quist mumaint, causa cha bliers cuors van d'ün on in tschel.

Contact direct culs cumüns: Eu n'ha tscherchè il contact cun autoritads cumünalas e sun gnü a pled i'ls seguaints cumüns: Silvaplauna, Bever, Schlarigna, La Punt-Chamues-ch. L'acziun cuntinua.

Invià e programmà insembel cun duos chanzlists ün cuors da rumantsch per chanzlists (29-1-88). Temas: rumantsch practic e'l rumantsch ill'administraziun cumünala.

Rumantschaziuns: Causa ch'eu nu riv da m'occupar eir da quist problem, til lascha in mans da la cumischiun.

Svess intimescha natüralmaing ingio ch'eu sa e po da resguardar il rumantsch.

Scuntrada: Fin la mità d'avuost n'haja miss üna gronda part da mia forza da lavur a disposiziun da la «Scuntrada 88 – Scuol», organisond ed executond quist e tschai.

Eu n'ha gnü da chefar cun la decoraziun, cun las exposiziuns (art e mansteranza). Implü n'haja concepì e realisà «l'act commemorativ» a chaschun dal di uffical da la Scuntrada. Eir n'haja organisà il «Congress interrumsch».

Contacts cun otras minoritads: Ün stret contact culs Ladins da las Dolomitas e culs Furlans a chaschun dal «Congress interrumsch».

Partecipaziun a l'inscunter da minoritads 14/15-10-88 a Cuaira. Delegà a la «Fieste Ladine» (1-3 october 88) a Sedéan giò'l Friaul.

Ediziuns: Preparaziun da manuscrits per la stampa, istanzas per subvenziuns, trattativas cun las stamparias, correcturas da manuscrits e da binderas da stampa.

Derasaziun da las ediziuns in collavuraziun cun l'administraziun. Recensiuns.

Edit: Duri Gaudenz «Bagatellas», Göri Klainguti «Linard Lum» (1. numer d'üna evtl. seria RACRI); trais cudeschs d'uffants.

Teater: Intimà dapertuot intuorn da giovar a teater. Schi'd es stat mez e pussibel suna stat a las rapreschantaziuns i'l intschesch ladin. Güdà a tscherchar o tscherner tocs ed agüd cun culissas.

Bibliotecas popularas: Reuniun annuala da las bibliotecaras e dals bibliotecars (23-11-88) illa biblioteca populara da Zuoz – Müstair, Zerneuz, Sent, Scuol, Bever, Bravuogn e Tschier.

Cusgliader in dumondas da cultura in general: Collavuraziun culs Amis da l'art d'EB, cul «Center Binz 39 a Nairs», cul proget «Stamparia Strada»; visita ad exposiziuns e concerts.

Audienzas: Audienzas a mediums da massa: schurnalists, coll. da radio e televisiun.

Audienzas in connex cul proget da prof. Fr. Hainard (evaluaziun da la lavur d'animaziun culturala i'l intschess rumantsch).

Referats e votums per conferenzas da magisters da la Bassa.

Jacques Guidon

Suprastanza

Parsura:	Gion Tscharner, Zernez
Effectivs:	Göri Klainguti, S-chanf
	Anita Gordon-Steinrisser, Silvaplauna
	Renata Bott, Tschierv
	Otto Augustin, Sent
Suppleants:	Jon Domenic Parolini, Cuir
	Nina Dazzi, Zuoz
Revisuors da quint:	Claudio Gustin, Sa. Maria
	Roman Andri, Müstair

Publicaziuns

Il Chalender Ladin	redacziun Nicolò M. Gaudenz, Scuol
Il Dun da Nadêl	redacziun dna. Anita Gordon-Steinrisser, Silvaplauna

Administraziun e deposit da litteratura

Chesin Manella Schlarigna	dna. Ursula Willy, Zuoz
------------------------------	-------------------------

Renania

Igl on da gestiùn passo e sto egn on da consolidaziùn par la nossa uniùn: Las activitads usitadas en vagnidas realisadas tenor urden regular. La suprastànza â savieu cuntinuar la sia lavur culturala sainza interupziùn. Ella â parfegn ampruvo d'ir veias novas an l'animaziùn a favur digl rumàntsch. La Renania a la sia giaseta, la Casa Paterna/ La Pùnt, ân surprieu igl patrunadi par la cursa popula da scis Péz d'Artgas, organisada digl Club da sciünzs da Vuorz. Qua tras e'gl reussieu da «rumantschar» egn'impurtànta cursa alpina digl noss antschie. Quella veia nova da s'angaschar pigl rumàntsch â cato egn bün resùn, da maniera ca nus vagnagn a cuntinuar ella ear uon, par quegl ca nus la giuditgagn par zund impurtànta par cuntànscher la nossa giuventetgna a la saver animar pigl rumàntsch, dànt a quel egn funcziùn an lur veta da mintga gi.

La suprastànza da la Renania sacumpona, antocen tier las ligidas digls 11 da marz, da:

Martin Cantieni, parsura, 7433 Donat
Felix Pfister dr. med. vet., vize-parsura, 7013 Domat
Vreni Caprez-Spreiter, actuara, 7014 Trin
Hanspeter Meiler, cassier, 7017 Flem-Vitg
Bernàrd Demarmels, assessur, 7440 Andeer
Gieri Luzi, assessur, 7421 Summaprada (demissiùn)
Silvia Mark, assessura, 7432 Ziràn
Jacob Pfister, assessur, 7458 Vuorz
Georgina Schaller, assessura, 7433 Donat

Activitads da la suprastànza

La suprastànza da la Renania â s'antupo a caschùn da 7 sasidas regularas, durànt las qualas ella â tracto radund 70 fatschendas. La ple impurtànta e stada quella da la revisiùn digls statuts. Plenavànt â ella cunzedieu pliras cuntribuziùns da sustegn (p. ex. ad egn tgomp da giuvenils rumàntschs, par las secziùns, par la registraziùn d'egna plata sonora etc.).

La suprastànza â ear s'ocupo intensivameing cun las festivitads comemorativas da la Confederaziùn digls 1991 a da la scuntrada digl

madem on. Quellas ocurenztgas en vagnidas discussiunadas cun la secziùn a las vischnàncas partutgeadas.

Plenavànt â ella s'angascho an favur d'egn Figl ufizial sursilvan a pigl Figl ufizial par la Muntogna da Schons. Suainter fritgevas cuntractivas cun las vischnàncas partutgeadas a la Corporaziùn Val Schons, e'gl reussieu a la Renania da realisar par la tearma d'egn on d'amprova que Figl ufizial par la Muntogna da Schons. Que figl, ca cuntànsha tutas casadas, e integro an la Pùnt.

Ear uon â la Renania ad igl sieus colavuratur regiunal puspe sado fadeia d'organisar curs d'assimilaziùn an Sutselva, a Trin ad a Flem. Actualmeing ân liac 2 curs da rumàntsch an Sutselva, 2 a Trin, 2 a Flem. Par l'amprem'eada suainter egna lùnga perioda d'inactivitad e'gl parfegn gartagieu d'instradar egn tal curs a Preaz, graztga agl giuven ad iniziativ surmester *Paul Frigg*. La premurada surmestra da Donat, duna *Georgina Schaller*, â adato igl curs da G. Menzli agl idiom sutsilvan. Que curs vean ad ir an stampa la parmavera proxima, suainter c'igls davos sbagls en alura eliminós.

Igl on passo â ear gieu liac egna santupada cugl represchantànt da la Stampareia Bischofberger SA da Cuir an connex cugl Figl ufizial da la Muntogna da Schons.

Ediziùns

La Renania â edieu igl cudeschet d'unfànts «La Navetta» agls idioms sursilvan a sutsilvan, cun egna cuvearta cuminevla an rumàntsch grischùn. Que cudeschet e vagnieu publitgieu da cuminànza cun las otras uniùns regionalas: l'Uniun dals Grischs, l'Uniun Rumantscha da Surmeir a la Romania a la tgea editura tudestga Ravensburger Buchverlag. La Renania angraztga ad ellas par lur bùna cunlavor, coordinada digl noss colavuratur regiunal. L'ediziùn sursilvana da que cudeschet e vagnida sustanida da las Assicuranzas Winterthur, l'ediziùn sutsilvana da las Ovras electricas digl Ragn Posterior KHR. Plenavànt e'gl vagnieu instrado l'ediziùn rumantscha digl cudesch: «Ziràn – il palantschieu sura romanic da la baselgia da Sontg Martin», c'e egn'ediziùn an lizenztga da la tgea editura Peter Heman da Basilea. La suprastànza â gieu da prender egna dezisiùn fundamentala an que conex: Par motivs raschunevels â ella concludieu dad edir

quell'ovra an rumàntsch grischùn. Igl text e vagnieu translato d'Ursulina Cathomen-Monn a redigieu digl noss colavuratur regional. Graztga agl sustegn d'egna retscha d'instituziùns vean que cudesch a cumparer igl dacurs da la parmavera vagnainta.

La cumissiùn, respunsavla par l'ediziùn da las ovras da Curò Mani, â rimno a samtgieu igl material avànt màn. Igl e vagnieu tratg aint ofertas da las stampareias, ascheia ca la cumissiùn sa davantar activa partutgànt la finanziaziùn da l'ediziùn da las ovras cumpletas da Curò Mani.

Partutgànt l'ediziùn d'egn Figl ufizial sursilvan â la Renania gieu da prender posiziùn, schabagn ella segi prunta da schar cumparer egn tal figl ufizial. La Renania â sapronunztgieu an favur da que project cun la cundiziùn ca que figl ufizial cuntegni nign text par betga concurenztgear la Casa Paterna/La Pùnt. La Stampareia Condrau e antrada an quella. Quegl munta c'igl noss organ vean a cumparer sco tocen da qua.

Partutgànt igl Figl ufizial per la Muntogna da Schons eassan nus leads, ca las vischnàncas partutgeadas en stadas pruntas da sustaner igl noss project, seglmain par la tearma d'egn on d'amprova. Quella schliaziùn e stada pussevla graztga agl sustegn finanziel da la Corporaziùn Val Schons a l'oferta favurevla da la Stampareia Bischofberger SA. La Renania angraztga pigl sustegn a la bùna viglia da tutas varts, ella sperescha ca que project segi da lùng cuz.

Cumissiùns a ravugls rumàntschs

La «cumissiùn da statuts» e egn cumissiùn temporana da la Renania. Ad ella apartegnan: Martin Cantieni, parsura; Luzi Battaglia, Cristian Joos a Bartolome Tschärner. Igl dacurs digl on passo à quella cumissiùn mess ad ir la revisiùn digls statuts da la Renania ca dateschan digls 1967. A caschùn da 7 sasidas â ella elavuro egn sboz digls statuts revidieus par màns da la suprastànza. Suainter l'amprema lectura da que sboz e el ieu an consultaziùn tier las vischnàncas, plevs a secziùns renanianas. L'impurtànta midada, ca vean proponida, e da ramplazar l'usitada radunànza da delegos antras egn radunànza generala. Suainter la davosa lectura antras la suprastànza vean que sboz alura preschanto aglis delegos a caschùn da la radunànza digls 11 da marz a Trin.

Las cumissiùns stablas da la Renania en:

- la cumissiùn La Pünt
- la cumissiùn Casa Paterna
- la cumissiùn Fatscha da nos vitgs.

Quellas cumissiùns ân egn'actividad ca s'orientescha mintgame tenor igl basegns actual.

Las secziùns da la Renania: igl Ravugl Rumàntsch d'Andeer, la Solidaritad Romontscha da Trin ad igl Comité Romontsch da Flem ân musso par part egn considerabla actividad locala an favur digl rumàntsch. Quella vean praztgeada a sustanida comensuradameing antras la Renania, cun mieds finansials ad igl agid organisatoric digl colavuratur regional.

Lez â ear prieu masiras par instradar egn tal ravugl a Tusàn ad â sagido cun la furmaziùn da la «Fugna» da Razén, igl ravugl rumàntsch da là, c'e vagnieu fundo igls 11 da schaner 1989.

Rumantschaziùns

An cunlavor cun la Romania e vagnida rumantschada la fatscha digl vitg da Sagogn. An que conex mareta egn angraztgamaint spezial igl parsura da la cumissiùn «Fatscha da nos vitgs», sear *Carli Scherrer*.

Cunlavor cun la Romania

Igl dacurs digl on passo ân gieu liac 2 santupadas infurmativas cun la Romania: egn'ordinaria ad egn extraordinaria partutgànt la preparaziùn digl vocabulari sursilvan-tudestg antras prof. *Alexi Decurtins*.

Organs

Igl organs da la Renania en cumpariefs an furma usitada a sainza interrupziùn.

Partutgànt igl «Dùn da Nadal» â'gl tutgieu da ramplazar igl redac-tur da la part sursilvana, suainter ca *Johann Jacob Cavigilli* da Castrisch veva demissiuno. La Renania prenda bugent la caschùn d'exprimer

igl sieus ple sinzer angraztgamaint agli redactur partent gli giavischènt tut igl bien pigl avagnir. Igl sieus post â surprieu duna *Emmy Caviezel* da Cuera, ca garantescha cun sieus angaschi la cuntinuaziùn digl noss organ pigls giuvenils.

La part sutsilvana digl «Dùn da Nadal» vean tgirada digl instancabel ser *Jacob Michael* da Sagogn, igl qual mareta ear stema ad angraztgamaint spezial par las sias fadeias da finaztgear las paginas stampadas suplementarmeing.

Igl «Calender par mintga gi» e cumparieu an sieus vastgieu cunachaint ad e egn organ praztgieu digls lecturs, graztga a la grànda lavur redacziunala prestada da ser *Martin Fontana*, redactur da la part sursilvana, a ser *Jacob Michael*, redactur da la part sutsilvana.

La Casa Paterna/La Pünt â pudieu cuntinuar igl sieus svilup an direcziùn d'egna giaseta eamnila, stimada a respectada. Que svilup positiv stat an relaziùn cugl enorm angaschi persunal digl noss premuro redactur, *Johann Clopath* da Trin, agli qual la Renania sa bün gro par la sia lavur ad agl qual nus angraztgagn dacormeing par quella, gli giavischènt la forza basignevla par puder cuntinuar la sia lavur.

Nus angraztgagn ear aglis cumembers da la suprastànza, ca ân adegna promovieu las fegnamiras da la Renania, sco ear a tut igls Renanians activs ca s'angaschan or an las vischnàncas part la sort digl rumantsch. Cugl voss agid lainsa atatgear igls problems c'en da schliar igl on vagnaint.

*Martin Cantieni, parsura da la Renania
Bartolome Tscharner, colavuratur regiunal*

Rapport dal collavuratur regiunal

Durant l'onn passà hai jau lavurà plitost en il biro e da main ordaifer, essend savens maldispost per raschuns da sanadad. La lavur administrativa n'ha betg pati, ma ils contacts cun terzas persunas. Mia lavur da l'onn passà sa lascha cumpiglier en las sequentas spartas:

Scolaziun da creschids en Sutselva: Jau hai elavurà il program ed il preventiv da la scolaziun da creschids per ils curs da l'enviern 1988/89 e fatg las publicaziuns necessarias sin fegls sgulants ed inserats en la pressa locala. Jau hai er fatg las correcturas pertutgant l'adattaziun sutsilvana dal CURS DA RUMANTSCH da G. Menzli.

Scolaziun da creschids en Surselva: Jau hai exequi l'uffezi d'actuar da la SCUNTRADA E FORMAZIUN SURSELVA e dà 54 curs da rumantsch a Flem.

Collavuraziun cun la Casa Paterna/La Pünt: Il decurs da l'onni passà hai jau remplazzà il redactur da la CP/LP durant 4 numers. Jau hai scrit 58 cuntribuziuns per LP e 31 per la CP, ils texts da pressa per il Comité Romontsch da Flem ed il text da promoziun dal cudeschet «La Navetta».

Translaziuns: In'impurtanta part da mia lavur è translaziuns. Jau hai translata il text sutsilvan dal cudeschet «La Navetta» e fatg 11 translaziuns per la CP e 73 per LP e curregi divers texts en sutsilvan ed en rumantsch grischun, translata da terzs.

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania: Jau hai fatg part da 6 sesidas da suprastanza e da la radunanza da delegads a Luven. Mia lavur è vegnida discutada e coordinada en diversas scuntradas cun il parsura da la Renania.

Collavuraziun cun las cumissiuns da la Renania: Jau hai fatg part da 6 sesidas da la cumissiun per la revisiun dals statuts da la Renania sco actuar, sbozzà ils statuts novs ed adattà il sboz suenter mintga lectura da la suprastanza ed als tramess en consultaziun.

Plinavant hai jau fatg part da 3 sesidas dal Comité Romontsch da Flem, d'ina sesida da la cumissiun ediziuns C. Mani, da 2 sesidas da la Solidarità romontscha da Trin, da las occurrenzas dal Ravugl Rumantsch d'Andeer.

Vendita da cudeschs: Jau hai organisà la vendita da cudeschs en Sutselva (primavaira 88 ed atun 88). Jau hai furni cudeschs da la Renania a divers empustaders ed organisà la vendita dal cudeschet «La Navetta» en Sutselva e Surselva renania.

Teater: Jau hai legi plirs tocs per cusseglar gruppas ed instradà il curs da teater per scolars a Flem, tschertgà ina manadra e gidà schliar la finanziaziun. Jau hai assistì a represchantaziuns a Donat e Luven.

Arranschaments: Jau hai fatg part dals arranschaments rumantschs da: Maton, Trin, Andeer, Pasqual, Razén e Flem. Jau hai represchentà la Lia rumantscha/Renania a chaschun da la MUMA (Mussada da mastregnanza d'Andeer).

Contacts: Jau hai tgirà contacts cun editurs da la chasa editura Ravensburger concernent in'ediziun cuminaivla e cun las «Gruppas da Svilup Muntogna da Schons».

Administraziun da la Renania: Sco l'onnn passà hai jau administrà ils fatgs da la Renania, scrit la correspundenza e fatg instanzas per divers sustegns.

Ediziuns: Jau hai organisà e coordinà l'ediziun dal cudeschet «La Navetta» en 5 idioms e l'ediziun dal cudesch «Ziran – il palantschieu sura da la baselgia da Sontg Martin» en rumantsch grischun.

Jau hai gi contacts cun stamparias concernent offertas per la stampa da las ovras cumpletas da C. Mani.

Collavuraziun cun la Romania: Carli Scherrer ed jau essan ans scuntrads 6 giadas per coordinar acziuns ed ans cussegljar.

Rumantschaziuns ed acziuns spezialas: Jau hai sustegni las lavurs da rumantschaziuns da Carli Scherrer a Sagogn. Sco acziun speziala hai jau organisà il curs da teater per scolars a Flem.

Contacts cun la Lia rumantscha: Jau hai fatg part da tuttas sesidas da rapport a Cuir e ma partecipà ad ina radunanza da delegad(a)s da la LR.

Bartolome Tscherner

Suprastonza

Parsura:	Martin Cantieni, Donat
Viceparsura:	dr. Felix Pfister, Domat
Actuara:	Vreni Caprez-Spreiter, Trin-Digg
Cassier:	Hans-Peter Meiler, Flem
	Jacob Pfister, Vuorz
	Gieri Luzi, Summaprada
	Georgina Schaller-Gabriel, Donat
	Bernard Demarmels, Andeer
	Silvja Mark, Ziran

Suppleants: Christian Joos, Cuera
Anni Nicca-Dolf, Donat
Crist Casper Dolf, Vargistagn
Peter Janki, Luven
Plasch Barandun, Veulden
Vroni Minarik-Gabriel, Flem
Hedy Saxer, Flond
Elisabeth Coray, Sagogn

Revisurs da quen: Carl Hassler, Trimmis
Gieri Pfister, Vuors

Redactors

Casa Paterna/La Pùnt: Johann Clopath, Trin-Mulin
Calender PmG: Martin Fontana, Favugn
Jacob Michael, Sagogn
Dun da Nadal: J. F. Cavigilli, Castrisch, part sursilvana
Jacob Michael, Sagogn, part sutsilvana

Uniun Rumantscha da Surmeir

En sguard anavos

Causa tgi chel rapport annual è igl davos ord mia plema, vign chel a sa disfrantzger enpo da sies precedents. Betg tg'igl president partent less metter en tschert monumaint cun chel, na tottaveia betg. Ma siva da 9 onns parsoura dall'Uniun rumantscha da Surmeir ègl bagn giustifitgia da dar en tgit anavos e far ena curta bilantscha digl curria e passo. Ia less angal menziunar en pêr tgossas impurtantas tgi on prandia en angaschamaint sur onns.

Instituziun digl collaboratour regiunal: Cun satisfacziun dastga menziunar gio all'antschatta tgi l'instituziun digl collaboratour regiunal ò pudia neir realisada igl onn 1984. Chegl è sto en vigl postulat schi-

bagn dalla Leia Rumantscha scu er da sias uniuns cun tgira da territori. Cun noss collaboratour regional Reto Capeder ischans sarvias an tots gros, ed er chegl tgi pertotga l'infrastructura, igl noss post da lavour a Savognin an cumbinaziun cun la redaziun dalla Pagina da Surmeir e cugl correspondent digl Radio rumantsch, è sa cumprovo.

Normas surmiranas: Gio curt siva da mia tscherna scu parsoura dall'URS ò la suprastanza piglia an mang ena tgossa delicata e dificila, ampruond da far urden cun la scripziun da noss idiom. All'antschatta da mies uffezi vaia gia d'imponder tant taimp e tantas forzas per tgossas nunimpurtantas e savens malampernevas tg'ia va detg: i stò succeder ensatge. Igl resultat è sortia gl'onn passo dalla stampa: LAS NORMAS SURMIRANAS. Gl'ò duvro an chels 6 onns da preparaziun gronda perseveranza ed ena dètga porziun diplomazeia anfignen tgi chellas èn stadas sen meisa. Ia sung oz persvadia tgi ellas vignan a render igl sarvetsch givischia.

Pressa: Sainza dubi dastga pretender tgi la pressa rumantscha ò fatschanto grondamaintg la suprastanza agl decurs digls davos 10 onns. Satgapescha tgi l'URS è s'angascheda an amprensa lengia per la sia gasetta LA PAGINA DA SURMEIR. La suprastanza ò stgaffia la basa per la midada dalla gasetta mensila tar la gasetta jamnila. A madem taimp ò ella er do en nov vistgia exterior alla gasetta, laschond pero igl nom usito. Sainza sustign finanziel dalla LR na fiss chel pass betg sto pussebel. Ma gl'è betg sto fatg cun batlager, er L'URS ò stuia s'angascher fermamaintg, cunzont per pudeir pladeir en redacter an piazza quasi cumplagna. Igl onn 1979 veva la gasetta 808 abunents ed anfignen oz ègl sto pussebel da circa dublager chel andomber. Anc en oter exaimpel: Igl onn 1979 vevans antradas dad inserats da manc da 2000 fr., oz è chella somma s'augmentada a circa 40 000 fr. Ma er chegl n'è betg nia da sasez.

Acziuns e cumischungs: Per pudeir luvrar pi efficientamaintg segls divers sectours dalla tgira e promoziun digl lungatg scu: animaziun, scolaziun, rumantschaziuns ed oter ò la suprastanza stgaffia igls davos onns diversas cumischungs tgi sustignan an amprensa lengia la lavour digl collaboratour regional, ma er igl redacter dalla gasetta. Nous vagn stgaffia l'instituziun SCUNTRADA E FORMAZIUN, la cumischung FATSCHA DA NOSSAS VISCHNANCAS, e la cumischung da PRESSA. Cun chellas cumischungs ègl er sto pussebel d'angaschar e d'integrar duple gliout an noss muvimaing.

Ediziuns: L'URS ò anc mai edia tantas ediziuns an atgna reschia scu igl davos decenni. An tot ò ella edia 12 tetels, incl. las cassetas da canzungs, igl CUMPOGN e las ovras tgi èn sen veia. Scu coeditours ò l'URS pudia figurar an ena antiera ploma otras ediziuns.

Festivitads: Las festas na duessan betg occupar en plaz central an noss muvimaint, ma da taimp an taimp èn ellas necessarias ed impurtantas. Igl davos decenni vainsa commemoro ansemen cugl cumegn da Murmarera igl centenari da pader Alexander Lozza. An buna memoria ans è anc la gronda festa rumantscha tgi l'URS ò festivo a Lantsch cun grond success a caschung digl 60avel giubileum.

Finanzas: Bagn ò la suprastanza fatg chi e lò marchits per las finanzas an vesta agl vast program da labour ed allas investiziuns. Ma er nous vagn adegna cumbattia per noss dretgs, essend nusezs er activs, e chegl ò sa cumprovo uscheia tgi nous vagn stuia refuser angal pacs projects perveia dallas finanzas. Gea, nous ischan schizont en ziche-lign loschs da schizont avoir sano la cassa e d'avoir fatg tschertas reservas per ediziuns spezialas, ia pains cò alla preparaziun d'en nov vocabulari. Igl onn 1979 veva l'URS numnadamaintg nignas reservas finansialas, oz figureschan chellas aint igl chint cun buldant 42 000 fr. Las antradas e sorteidas muntavan alloura a buldant 50 000 fr. Pigl 1988 vainsa butgeto talas da ca. 280 000 fr. Satgapescha tgi mintga commember dall'URS contribuescha oz er duple tgi pi bod, nous vagn adato igls prietschs pigls abunamaints digls organs e digls codeschs tgi vignan vandias, chegl tgi è pero er giustifitgia gio an vista allas subvenziuns tgi ans vignan paedas, pertge chels prietschs èn anc adegna relativamaintg bass cumpraglea cun ediziuns an oters lungatgs.

Igl onn scadut: Durant igl onn 1988 è la suprastanza dall'URS sa radunada 12 gedas. Tiers chegl on igls commembers da suprastanza represchanto l'URS allas radunanzas da delegos dalla LR, ed igl par-soura anc supplementarmaintg allas sedutas digl Cunsegl dalla LR ed a diversas occurenzas, sedutas e discussiuns. An noss gremis ogl do igl onn scadut tant scu nignas midadas.

La suprastanza ò tscharnia en nov redacter pigl NOSS SULOM an la persunga da Franzestg Schmid, scolast ad Oberengstringen. Igl SULOM da chest onn vign a cumpareir per l'amprem'eda sot sia batgetta. Agls redacters partents, Cristoffel Spinass e Gion Peder Thöni lessa er angraztger cò per la gronda e preciosa labour tgi els on presto decenni alla lunga a favour da chel organ.

Noss defuncts: Igl 14 da zercladour vainsa accumpagnea noss cum-patriot Ciril Brenn digls Mulegns sen sies davos viadi terrester. Ciril Brenn, anteriour scolast secundar, è sto onns alla lunga commember da suprastanza dall'URS, vice-parsoura e betg alla fegn er redacter dalla PAGINA DA SURMEIR e chegl davent digl onn 1968–1976.

Conclusiun

Per concluder lessa sottastritgier tgi schibagn igl program da lavour digl onn scadut scu er chel menziuno durant mias 3 periodas d'uffeci è angal sto pussebel da realisar cugl angaschamaint da blera gliout. La funcziun da motor digl parsoura è sainza dubi impurtanta, ma la lavour stò neir fatga da blers.

A tots chels tgi on collaboro an l'egna maniera u an l'otra angraztga persiva. Angraztg agls suprastants per lour angaschamaint e pigl bung clima da lavour, angraztg allas redactras ed agls redacters, a tottas collaboratouras ed a tots collaboratours digls organs ed agls commembers dallas cumischungs.

Sch'ins dastga constatar oz ena sensibilisaziun pi gronda pigl rumantsch tgi avant onns, e chegl cunzont tar la giuventetna, schi porta chegl satisfacziun ed è forsa er en fretg da nossas stentas. Ia constatescha chegl cun plascheir igl onn da giubileum: Rumantsch, 50 onns lungatg naziunal. Ma nous vagn ansomma nign muteiv d'ans metter an euforia, igl cuntrara, nous stuagn continuar noss cumbat ed ans pertgiral d'ena resignaziun. An chel senn giaveischa a mies successour ed alla nova suprastanza bung success ed er satisfacziun e cuntientscha an lour incaricas.

Igl parsoura: Gion Pol Simeon

Rapport digl collaboratour regiunal

1. Periodicas ed ediziuns

La Pagina da Surmeir cumpara chest onn an sia 42. annada ed igl sagond onn sot la redacziun da Peder Antona Baltermia da Salouf. Igl domber d'abunents è pleumanc constant cun radond 1600.

Igl noss Sulom è cumparia igl 1988 an sia 76. annada e la davosa geda sot la redacziun da Cristoffel Spinas e Gion Peder Thöni. Igl è reuschia alla suprastanza dall'URS da gudagner Franzestg Schmid da Riom ad Oberengstringen scu redacter digl nov Sulom.

Igl Calender surmiran cun Violanta Spinas scu redactra nova ò tgamino en'otra veia. La redactra ò tschartgea la collaboraziun d'ena basa pi largia ed ò appello a giuven e vigl da purtar ena contribuziun pigl calender. Scu experimaint ins dastga creia deir tg'el seia gartagea.

Ulteriouras ediziuns dall'URS ed URS e LR u otras uniuns affiliadas

Igl cumpogn: Siva d'ena greva naschientscha è cumparia igl codesch da cant 'Igl cumpogn'. An furma d'en cant avert u cant da cumpagneia lainsa igl preschantar siva dalla radunanza generala ed exercitar differentas canzungs.

Cun 'Igl cumpogn' sperainsa d'aveir contribuia ad en grond giaveisch e basigns. Nous lessan er intimar igls dirigents/as digls chors d'integrar las canzungs ainten lour program da cant. Igl codesch cun tigna 113 canzungs rumantschas, tottas cun notas, canzungs taliangas, franzosas e tudestgas. La redacziun e scritgira ò procuro igl coll. regional, Claudio Steier ò survigilo la part musicala, Gabi Andri ò scretg las notas e Patrizia Jegher igl ò illustro.

La navetta: An collaboraziun cun las otras uniuns affiliadas ò l'URS edia en codesch d'unfants 'La navetta'. Igl codesch è cumparia avant 10 deis. La translaziun da chest codesch d'unfants dereiva digl noss redactour digl Sulom, Franzestg Schmid, e tracta l'istorgia da treis unfants tgi sa perdan sen la mar, vignan spindros e turnan siva bleras aventuras danovamaintg a tgesa.

Unfants cantan per unfants: Sot la reschia dall'URS cumpara er ena cassetta cun canzungs d'unfants, cantadas digls scolars dallas scolas primaras surmiranas. I sa tracta da canzungs d'unfants ed uscheia sa nomna er igl tetel 'Unfants cantan per unfants'. I sa tracta betg d'en'ovra professiunala, ma nous vagn lia porscher la pussebladad a tottas scolas surmiranas da sa participar e nous speragn tgi la cassetta porta igl cant danovamaintg ainten las famiglias.

L'URS ò er surpiglia l'ediziun d'ena cassetta pigl chor viril baselgia da Savognin. Tottas dus cassetas èn neidas registradas digl Radio rumantsch. L'URS ò do en sustign per ina cassetta da Georg Devonas e posseda en endomber per vender.

Corsin aint igl spital è en ediziun dalla LR. Igl è en codeschign d'unfants tgi descreiva igl unfant malsang tgi stò eir agl spital noua tg'el ampren da canoscher anc oters unfants malsangs, igl medi, las infermieras. En codeschign per colorar.

OSL: Chest onn è cumparia en bel OSL cun detga e praulas da Surmeir. Igl text dereiva dalla Crestomazia, cuverta ed illustraziun ò procuro Ludvic Demarmels e Domenica Steier-Brenn ò ainta mang la redacziun.

Aint igl Calender romontsch ò Vic Hendry, en scribent sursilvan preschanta igl noss poet e scribent *Peder Cadotsch*. Cumpareida è ena broschuretta separada tg'ins pò er rater dall'URS.

Ena exclusivitat segl camp d'ediziuns è igl codeschet da poesias da donna Margarita Uffer, sesenta a Muralto. *Damaun es sulagl* sa nomna igl codesch e cuntigna var 30 dallas pi belas poesias da Margarita Uffer.

An preparaziun stattan er en codesch an *memorgia da Gion Not Spegnas* tgi vess festivo chest onn igls sies 100. anniversari ed en *codesch d'Antonia Sonder* tgi festivescha igl 1989 igl sies 70. anniversari. La redacziun pigl codesch da Gion Not Spegnas procurescha Faust Signorell, chella d'Antonia Sonder, Linard Thomasi.

Cumparias en er igls cumonds da pumpiers an rumantsch. Nous spe-ragn tgi plang plang vignan chels integros ainten l'instrucziun da pumpiers. L'Associaziun svizra da pumpiers ò surpiglia igls gronds costs e procuro la stampa, l'URS ò procuro la translaziun e digl cantun Grischun ins pò rater igls exemplars.

Menziunar lessa er las cartas da gratulaziuns, condolientscha, cartas da Nadal e Bumang tgi vandagn ainten prest tottas buteias surmiranas.

La vendita da codeschs

Chella stat an strètg connex cun las ediziuns gist preschantadas pertge schi na vessans betg igls cumpraders na duvressans er nigns codeschs. Ena vendita da vischnanca a vischnanca vainsa referia per premaveira, percheigl tgi na vagn betg anc tottas ediziuns preveidas.

Nous ischan er stos preschaints alla 4. fiera da Savognin ed all'EMBA a Casti.

Igl importo da burmaintg 15 000 fr. per codeschs, cassetas, plattas e cartas mossa tgi vign cumpro e speranza er ligia. En angraztg spezial lessa admetter chest onn agls scolasts tgi on vandia cun lour scolars codeschs da tga an tga per en gross daner.

2. Conversaziun rumantscha

Er igl onn scadut vainsa gia dus gruppas da conversaziun rumantscha, egnas a Savognin cun Luzia Plaz ed Annatina Capeder, l'otra a Casti/Alvaschagn cun Irene Simeon e Marili Caglia cun ansemen 14 participantas.

3. Scuntrada e furmaziun Surmeir (SFS)

Sot chel tetel tgapignsa la scolaziun da carschias. Nous pruagn da porscher curs tgi pon interessar en tshertgel pi grond. Nous publi-tgagn igls curs mintgamai ainten la Pagina. Durant chest onn vainsa realiso las suandontas occurenzas e curs:

1. Dias cun ser Duri Loza a Lantsch;
2. Ia ed igl mies auto + Accidents cugl auto;
3. Rumantsch per Rumantschs a Savognin;
4. Excursiun locala a Mulegns;
5. Concert e teater a Lantsch;
6. Curs da lungatg, 9 curs cun 65 participants a Sur/Savognin/Lantsch/Lai.

Igl program d'aton porscha:

1. Rumantsch per Rumantschs a Casti;
2. Curs da cuschinar II a Casti;
3. Cant avert ainten differentas vischnancas surmiranas;
4. Curs da lungatg cun 45 participants a Savognin/Surava/Lantsch/Lai.

Igl program dalla SFS vign eleboro d'ena cumischung tgi sa cumpona da Romano Plaz, Moscha Jegher, Lina Baselgia, Beat Jenal e Reto Capeder.

4. Ageid linguistic

Ageid linguistic vot deir blera lavour da biro. I sa tracta da translaziuns u correcturas per cumegns, uniuns ed instituziuns ma er correcturas per publicaziuns, statuts, e.u.a.

Tg'igl rumantsch giolda en bung nom er alla Bassa savainsa constatar adegna puspe. Uscheia stò igl collaboratour regiunal er sa metter a disposiziun per referats sur digl rumantsch per gruppas u scolas dalla Bassa u digl exterior.

5. Teater / cant / musica / bibliotecas

Igl teater sa catta generalmaintg ainten ena fasa da renaschientscha. La SFS ò nizzigia chella caschung ed ò organiso a Lantsch en curs da teater da 4 deis. Igl participants (8) on betg angal gia caschung da giuier teater, mabagn er da far sez reschia e siva 4 deis vainsa preschanto las scenettas ansemen cun en concert dad Alexi e Marcus. Igl resung per chel experimaint è sto fitg positiv.

Ainten la regiun è nia giuia teater an differents lis:

- igl dec. 87	a Riom	Igl maranghign	giuventetna
- igl 88	a Salouf	Chiffre 212213	giuventetna
	a Riom	Alla posta + scenettas	chor viril
	a Tinizong	Peis tg'igl diavel	chor cecilian
	a Savognin	Cors da crap	giuventetna
	a Tinizong/ Salouf/Sent	En anghel d'en drac	Tribuna sursetra
	a Lantsch	Differentas scenettas	Curs da teater

Da mies saveir vign preparo igl mument en teater a Riom ed egn a Casti, tots dus dalla giuventetna. An chel connex lessa er racumandar dad eir a teater schi vign schon giuia an rumantsch. I dat er vischnancas rumantschas, noua tgi vign giuia teater an tudestg cun la simpla mutivaziun: Nous duvragn raps per la nossa cassa e chels vainsa angal schi giuiagn per tudestg. Percheigl az lessa intimar dad eir tant scu pussebel a teater e sustigneur finanzialmaintg e moral-maintg las gruppas tgi gioian.

An discussiun cun igl secretari dalla Corporaziun regiunala digl Grischun central, Gion Cola da Riom vainsa examino la pussebladad d'eriger bibliotecas ainten la nossa regiun. Mintga circuit appartenent alla Corporaziun regiunala ò nomino sen la nossa proposta en repereschantant e chella cumischung ò elaboro en questiunari tgi dueva rasponder allas dumondas scu p. ex.: Vez Vus interess per ena biblioteca regiunala u communal, u fissas er pront da contribueir finanzialmaintg vedlonder? Igl questiunari è nia valetto e cumpilo cun ageid da dr. Jörg, bibliotecari cantunal, e sottamess alla supranza dalla Corporaziun regiunala, tgi stò decider an tgossa.

6. Rumantschaziuns

Segl sectour dallas rumantschaziuns d'inscripziuns n'ischans betg rivos bler pi gliunsch tgi avant en onn. Nous n'ischan betg stos agl cass da fittar las rumantschaziuns a Lantsch, chegl tgi vevan spero.

Dasper Lantsch vainsa pero er savia far offertas u cunsiglier ainten otras vischnancas noua tgi vagn fatg inscripziuns directamaintg an rumantsch. Anfignen alla fegn digl onn duessan er neir ramplazzos tot igls collants u tatgeders dalla PTT e tatgea se angal an rumantsch.

Metter a cor stuainsa sen chel sectour l'instituziun d'en artetgel ainten la lescha da biagier communal tgi regla las reclamas e l'inscripziun. Chel artetgel spindress da bagenqual malampernevladad, e fiss cler per mintga part pertutgeida.

Nous vandagn anc adegna tavlas da tottas sorts per privats, affars u cumegns, tavlas da signalisaziun u sen dumonda tavlas da tot gener. Impurtant ègl naturalmaintg tgi las tavlas vignan er applitgiedas e betg dustadas ainten ena trocla per far se pulver.

7. Conclusiun

Alla fegn digl mies rapport annual lessa angraztger a mintgign tgi s'angascha an ena maniera u l'otra per la cultura ed igl lungatg ainten la nossa regiun.

Ia less er angraztger alla supranza ed an spezial agl president partent, Gion Pol Simeon, per tot igl sies sustign e cunsegl durant chels 4 onns tg'ia sung an uffezi.

Reto Capeder

Suprastanza

Parsoura:	Gion Pol Simeon, Domat
Viceparsoura:	Remi Capeder, Casti
Actuar:	Stefan Demarmels, Salouf
Cassier:	Giatgen Schmid, Riom
Assessour:	Tona Collet, Riom
Delegadas dalla Meirana:	Violanta Uffer, Tinizong Rita Cadotsch, Savognin

<i>Revisours da chints:</i>	Gion Mareia Cotti, Sur Marlies Jegher, Mulegns
-----------------------------	---------------------------------------------------

Publicaziuns

La Pagina da Surmeir
Igl Noss Sulom
Calender Surmiran

Redacters

Peder Antona Baltermia, Salouf
Franzestg Schmid, Oberengstringen
Violanta Spinass, Lai

Uniun da scripturs rumantschs

La plü granda atenziun da las activitats da noss'uniun ha sgüramaing attrat il program da la Scuntrada da Scuol dals 8 als 14 avuost 1988. Fingia a Savognin, trais ans avant, ha la litteratura rumantscha documentà sia piazza importanta cun üna richa spüerta d'arrandschamaints.

In trais tschantadas da suprastanza, ed in stretta collavuraziun culs partecipants da seminaris, prelecziuns e discussiuns al podium, s'ha svagliada la persuasiun cha nossa litteratura nu mangla s-chivir la publicità, al cuntrari, ch'ella dascha documentar cun sia preschentscha seis character da seismograf per quai chi vain pensà in terra rumantscha.

Ils seminaris chi han gnü lö mincha di in chasa da scoula da las 9.00 a las 11.00 sun stats frequentats trasoura fich bain. L'interess per «Litteratura da magisters» suot la guida da Göri Klainguti ha cumprovà üna tscherta simpatia perfin per quels texts chi cuntegnan sper il cuntgnü amo cussagls da gener pedagogic. Il manader ha savü «demascrar» las sabgentschas zoppantadas e s-chavar oura ils terms chi limiteschan al magister-poet da surpassar las reglas da la bella maniera, da la morala existenta o dals agens tabus.

Ils participants vöglian avair pled in chapitel, nu sun gnüts a Scuol per tadlar monologs o «be» per far vacanzas. Aignas experiencias – e na be rumantschas – dan als seminaris üna dinamica frais-cha, la discussiun eir tanter ils idioms rinforza il spiert da toleranza ed accettazione eir per quels «gnüts nanpro», quels chi han per uschè dir «tradi la patria», crajand chi detta sper il Grischun ün muond amo plü bel.

La saira alura, la prüma prelecziun: «Quatter idioms – üna lingua.» Silvio Camenisch, Curò Mani, Jon Nuotclà e Beni Vigne (s'inclegia cun sia guitarra) laschan invlidar ch'ün simil arrandschamaint pudess as splajar in ün pêr ans in Rumantsch Grischun.

Eir scha las istorgias da buna not nun han savü s-chatschar impustüt ils indigens davent dal program da televisiun, hana pisserà per la renaschentscha d'üna veglia tradiziun: il quintar istorgias. Bain-schi ün pa euforic as pudessa dir cha las vaira scuntradas hajan gnü lö la not tanter las ündesch e las dudesch e mez cun istorgias e chansuns da cumpagnia.

Il mardi d'eira reservà a «La duonna illa litteratura rumantscha». Annetta Ganzoni e Clo Duri Bezzola documenteschan cun üna schelta da texts contemporans co cha impustüt las duonnas sun landervia a tour cumgià da structuradas sexistas e nu vöglian be preparar il gnieu per cha'ls homens possan cuar oura laint lur övs patriarcals. L'hom scriptur invezza para dad avair amo adüna üna relaziun chalachada da pregüdizis invers la rolla da la duonna ch'el descriva.

Probabelmaing cha la nouva generaziun da scripturas e scriptuors scriva plüchöntschi per s'intermetter in aigna respunsabilità e main sco cuntribuziun per salvar lingua e cultura rumantscha.

Il mardi saira es stat dedichà a l'algordanza dals collegas morts i'ls ultims 10 ans. Lur texts ans van pro eir hoz amo, lur avertimaints nu sun be nüvlas aint il vent, eir sch'ün ha minchatant l'impreschiun cha cun litteratura as discuorra be cunter las paraids. Cun musica da

clavazin ans dà il pianist Risch Biert spazi per far noss agens impissamaints.

In marculdi maina Theo Candinas il seminari: «Texts incriminai», ni «litteratura romontscha e libertad d'expressiun.» Candinas manaja cha'l «scriptur dad hoz nu po far oter co metter segns da dumanda davo mincha pled». Sriver es per el metter in dubi e far adöver da la critica in möd permanent.

La saira lura, ün'otra novità: il bloc liber o'l «Bazar cun prelecziuns da surpraisa». Eir sch'ün nu po discuorrer da grandas «trouvailles», ha la saira pisserà qua o là per üna scena insolita: il paur-poet chi recitescha ourdadoura cun corp ed orma, il chatschader-poet chi quinta paschiunà, sco sch'el stess a la guetta dal chamuotsch, il professor cun sia istorgia da buna not cregna d'erotica, il ravarenda pensiunà chi quinta cunter l'inquietezza da l'auditori.

L'istorgia cuorta da la gövgia cun Ursicin G. G. Derungs para propcha ün gener chi'd es gnü a la cuorta illa litteratura rumantscha. Il referent documentescha sia cumpetenzza cun üna richa schelta d'exaimpels pratics.

La saira es dedichada a nos giast da lingua tudais-cha chi sta in stretta relaziun culla cultura rumantscha: Erica Pedretti. La lingua estra para da fuormar la punt chi collia tuot ils idioms rumantschs. L'attenziun per l'autura es granda.

Il venderdi es reservà per nossa radunanza generala cun 35 commembras e commembers preschaints.

– La radunanza decida da dar als assessuors in suprastanza üna remuneraziun da fr. 200.– l'an.

– Ils artichels 3c, resp. 10d dals statuts vegnan modificats in quel sen cha «votumaziuns ed elecziuns vegnan fattas cun man avert e be sün giavüsich per scrutin».

– La Cumischiun litterara ha surdat premis a: Theo Candinas per «Il parler pign» ed a Flurin Darms per si'ouvra:

– La redacziun da la «LITTERATURA» survain ün import da 1500 francs per sia lavur a favur da la litteratura rumantscha. Ün import da 1000 francs es reservà per güdar a finanziar ün seminari o atelier da sriver.

– Elecziuns illa Cumischiun litterara: Demischiunà han Baseli Collenberg, Chasper Pult e Flurin Darms. Sco novas commembras sun elettas: Maria Cadruvi, Annetta Ganzoni ed Erica Lozza.

La Cumischiun as cumpuona da: Arnold Rauch, Ursus Baltermia, Rina Steier (in piazza da Maria Cadruvi chi ha demischiunà), Annetta Ganzoni ed Erica Lozza.

Il seminari da venderdi davomezdi svaglia grand buonder. Il podium es occupà cun exponents da la critica litterara bain cuntschaints. Suot la guida da Flurin Spescha as svilupa üna discussiun cuntraversa cun pais unilateral sül intschess sursilvan. L'exponent ladin s'avaiva retrat cuortamaing avant l'arrandschamaint. Sch'ün spettaiva tscherts signals vers l'aigna vardaivlezza, sincerità e credibilità, nun ha quista occurenza pudü accumplir tuot las aspettativas. Las emoziuns han impedi ün'ocasiun unica per promover l'incletta vicendaivla.

La spassegiada da la saira es ida culla litteratura oura sün giassa. Cun agüd dals chantauturs Linard Bardill, Men Steiner, Peder e Flurin, ha l'evenimaint surgni dimensiuns da cortegi, d'ün grand inscunter da famiglia.

Il program da noss'uniun ha chattà generalmaing fich grand interess ed ha savü dar a la litteratura rumantscha üna vusch ferma chi'ns dà spranza eir per l'avegnir.

Dieta da lavur

Ils 13 da november 1988 – üna dumengia – s'ha radunada üna vainchina da persunas interessadas al Studio da radio a Cuaira per salvar la dieta da lavur organisada da l'USR in collavuraziun cul radio rumantsch. Il manader dal cuors «Il gö auditiv», sar Franziskus Abgottspon dal radio DRS Turich, ha savü svagliar l'attenziun e'l buonder dals partecipants cun exaimpels our da sias vastas cugnuschentschas ed experienzas sül champ radiofonic.

In connex culs «700 ans Confederaziun» ha il radio DRS lantschà üna concorrenza naziunala per gös auditivs.

La «LITTERATURA» 11/1 es sortida cul tema «IRONIA E SATIRA» chi cumpiglia eir ils referats e votums da la dieta da lavur dals 23 mai 1987 a Cuaira. – Il numer 11/2 «Tarablas – Praulas» es cumparü avant Pasqua 1989. 6 auturas ed autuors s'han occupats da la tarabla o scrit tarablas novas. Las «emprovas da translatar» cuntegnan tarablas indianas. Sco «poet hospitont» vain preschantà Agnul M. Pittana. 5 recensius preschaintan las publicaziuns belletristicas las plü novas. Il «lavoratori analitic» tratta la poesia da Flurin Darms.

Ün sguard in l'avegnir

Sco lö per la prosma radunanza generala da la fin settember/ cumanzamaint october 1989 es previs Bravuogn.

Il program da lavur pel 1989 cuntegna ün proget chi fuorma la basa per nossas cuntribuziuns «700 ans Confederaziun 1991». La fuorma es quella d'ün *seminari da scriver dals 13 fin ils 17 avuost 1989 a Boldern* sur Männedorf al laj da Turich. Sco manader avain nus pudü guadagnar al scriptur e psicolog dr. Jürgen vom Scheidt da München, ün hom cun fich granda experienza da manar cuors. Per facilitar l'incletta vain el assistü dal parsura da l'USR.

Il tema as nomna: «CO SALV EU MIAS VACHAS?» (A la re-tschercha da la jerta.)

Ils texts crüjs da quist seminari vegnan elavurats davopro individualmaing a chasa e servan sco manuscrits per üna «LITTERATURA DA GIUBILEUM» chi's lascha lura tradüer per part eir illas otras trais linguas naziunalas e distribuir eir suroura l'intschess rumantsch.

L'invid detaglià vain scumparti a tuot ils abbonents da la LITTERATURA, sco eir amo ad otras personas interessadas, cull'intenziun dad incuraschar ad ün o a l'otra da scriver.

Ingrazchar vulessa a meis collegas in suprastanza per lur sustegn e per lur collavuraziun agreabla, als revisuors, a la redacziun da la «Litteratura» per lur spiert innovativ, a la Giuria litterara cun buns giavüschs per ün nouv cumanzamaint, al rapreschantant ill'Uniun svizra per seis ingaschamaint ed a tuot ils oters commembers chi han cuntribui in ün' o l'otra maniera a realisar ils böts da noss'uniun.

Il parsura: Clo Duri Bezzola

Suprastanza

President:	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Cassiera:	Giovannina Brunold, Samedan
Actuar:	Gion Peder Thöni, Riehen
Assessur(a)s:	Irma Klainguti, Zuoz Flurin Spescha, Turitg
Revisur(a)s:	Annamengia Bertogg, Castrisch Mariano Tschuor, Laax

<i>Giuria litterara:</i>	Urs Baltermia, Turitg Rina Steier, Savognin Annetta Ganzoni, Gräsch Erica Lozza, Horw Arnold Rauch, Cuira
<i>Redacziun «Litteratura»:</i>	Mevina Pestalozzi-Puorger, Turich Ursicin G. G. Derungs, Vacallo Felix Giger, Cuira
<i>Represchentant en l'USS:</i>	Ursicin G. G. Derungs, Vacallo

Cuminonza romontscha radio e televisiun (CRR)

Radunonza generala

La radunonza generala dalla CRR ha giu liug ils 23 d'avrel 1988 a Cuera. Sper la deliberaziun dallas tractandas statutaras ha ella elegiu ils organs dalla CRR, la cumissiun da programs dalla CRR ed ils delegai dalla CRR els organs dalla DRS e dalla SSR per la perioda d'uffeci 1989–1992.

A caschun dalla radunonza generala surdat la CRR regularmein il premi da radio e televisiun. Quei premi vegn accordaus a personas, gruppas ni uniuns ch'ein sefatgas en moda e maniera speciala meriteivlas per lungatg e cultura romontscha. Per igl onn 1988 ei quei premi vegnius surdaus alla gruppa dils trubadurs sursilvans sut la direzziun dad Armin Caduff, Danis-Tavanasa ed a Tani Dolf, Vergistagn. Ils trubadurs sursilvans han obteniu il premi sco undrientscha per la tgira da cant e musica en tiara romontscha e per las stentas en favur dalla renaschientscha d'in grond diember canzuns veglias presentadas cun grond success en numerus concerts en- ed ordeifer il cantun Grischun ademplend cheutras la biala missiun da simpatics «ambassadors» dalla Romantschia. Tani Dolf ei vegnius undraus per sia gronda lavur duront decennis en favur da lungatg e cultura romontscha ella Val Schons entras tgirar, cultivar e promover cun grond engaschament il teater, il cant e la litteratura.

La fin d'uest 1988 dumbrava la CRR 614 commembers (582 persunas naturalas e 32 persunas giuridicas en fuorma d'uniuns, da societads e da vischnauncas). Cun quei diember ei la CRR dètg representativa. Arisguard radio e televisiun renconuschan la concessiun dil Cussegl federal ed ils statuts dalla DRS resp. dalla SSR oz la CRR expressivamein sco societad retoromontscha e representanta dalla regiun linguistica dils Romontschs.

Cussegl e suprastonza

Il cussegl ei seradunaus el decuors digl onn 1988 a treis sedutas. El ha preparau las fatschentas statutaras e las propostas per las eleziuns per ina nova perioda d'uffeci per mauns dalla radunonza generala dils 23 d'avrel 1988. Ina seduta ha il cussegl dedicau alla informaziun e discussiun davart las pusseivladads da far diever dalla 4. cadeina da televisiun el cantun Grischun e per il territori romontsch. Suenter in referat da Franz Zölch, specialist giuridic en fatgs da radio e televisiun, Berna, ha il cussegl discutau igl ulteriur proceder. La suprastonza ei vegnida incumbensada da far part cun 1-2 representants d'ina gruppa da lavur cantunala che sefatschenta da quella damonda.

El decuors da duas sedutas ha il cussegl deliberau il sboz dalla suprastonza per ina revisiun parziala dil statut dalla DRS davart la posiziun dalla CRR ed il sboz per ina revisiun parziala dils statuts dalla CRR. La revisiun parziala dil statut davart la posiziun dalla CRR ha la suprastonza DRS denton concludiu. Quella revisiun munta per part la basa per la revisiun parziala dils statuts dalla CRR a caschun dalla radunonza generala 1989. Plinavon ha il cussegl deliberau ed approbau il sboz dalla suprastonza davart las miras dalla CRR per il proxim futur.

La suprastonza ha en numerusas sedutas preparau tuttas fatschentas che crodan en la cumpetenzza dil cussegl resp. dalla radunonza generala. Sco gia menziunau, setracta ei cheu oravontut dalla revisiun dil statut dalla DRS davart la posiziun dalla CRR e dils statuts dalla CRR. Quellas revisiuns ein per part la consequenza d'ina revisiun parziala dils statuts dalla DRS, tier la quala la suprastonza dalla CRR ha giu caschun da far propostas. Plinavon ha la suprastonza priu po-

siziun tier numerusas damondas per mauns dalla DRS, dalla direcziun generala SSR, dalla Regenza grischuna ni d'autras organisaziuns. Ella ha sezza inoltrau alla DRS ed alla DRS differentas damondas che pertuccan ils programs romontschs, il svilup da quels programs, il persunal, las finanzas e l'organisaziun dil studio regional romontsch.

La regionalisaziun da treis collaboraturs da radio en Surselva, Surmir ed ell'Engiadina ei sefatga stupent. Tier il proxim augment dallas emissiuns da radio vegn la suprastonza ad examinar ina ulteriura decentralisaziun. Pil futur se presenta danovamein il basegns per ulteriuras ni novas localitads per il studio regional. Ina cumissiun cun representants dalla direcziun generala SSR, dalla DRS, dalla CRR e dil studio regional duen examinar ils differents aspects da quella impurtanta damonda che vegn ad occupar intensivamein la suprastonza el decuors dils proxims onns.

6 uras per di radio romontsch

Cun l'entschatta matg 1988 ei il program dil radio romontsch vegnius augmentaus da ca. 4½ sin bunamein 6 uras per di. Ei setracta cheu buca d'in augment substanzial cun midadas dalla structura dil program, mobein d'ina amplificaziun dil program existent. Quella amplificaziun che vegn realisada senza persunal ni credit supplementar, lubeşcha da risguardar differentas spartas cun dapli temps d'emissiun che avon l'entschatta matg 1988.

Quei augment munta puspei in pass anavon. Enteifer ca. 5 onns, naven da 1984–1988, ei il temps d'emissiun dil radio romontsch vegnius augmentaus da ca. 2½ uras a ca. 6 uras per di. Quei ei in svilup dètg legreivel. Il plan da finanzas dalla SSR per ils onns 1988–1992, concludius dalla suprastonza centrala SSR la fin digl onn 1987, preveda els proxims onns in ulteriur augment substanzial dallas emissiuns romontschas da radio. Ils detagls per quei augment vegnan discutai el decuors digl onn 1989. En discussiun stat in temps d'emissiun da 9–10 uras per di. Premissa ei ina sligaziun silmeins transitoria arisguard las localitads.

Augment dalla televisiun romontscha

Il november 1988 ha la suprastanza centrala dalla SSR concludiu d'augmentar il diember dalla emissiu da televisiun «SVIZRA ROMONTSCHA» da 12 a 24 per onn. El medem temps ha ella concediu il credit per la realisaziun da quei considerabel augment. Sco tochen dacheu, vegnan las 24 emissiuns «SVIZRA ROMONTSCHA» emessas la dumengia entuorn las 18.00 uras. Ei setracta cheu d'in bien temps d'emissiu. La repetiziun da quellas emissiuns vegn denton era pil futur a haver liug pér suenter las 22.00 uras.

Tier la «SVIZRA ROMONTSCHA» setracta ei d'ina emissiu da mintgamai ca. 45 minutas ella fuorma d'in magasin romontsch. Quella emissiu catta tier la populaziun romontscha en general in bien resun. Igl intent digl augment da 12 a 24 emissiuns per onn ei oravontut da contonscher ina megliera preschientscha, dapli continuitad ed ina pli gronda variatad dalla televisiun romontscha. In concept per la dublaziun da quella emissiu preveda sper il magasin cun mintgamai 3-4 contribuziuns era emissiuns en fuorma da giugs, emissiuns documentaras, reportaschas e.a.v. Quei concept lubescha denter auter era da risguardar pil futur meglier ils giavischs dalla giuventetgna romontscha. Sche tut va sco planisau, duess ei esser pusseivel da realisar quei considerabel augment dalla televisiun romontscha el decuors dalla emprema mesadad digl onn 1990.

Emissiuns romontschas da radio ella Bassa

Dapi onns sestenta la suprastanza dalla CRR da migliurar la recepziun d'emissiu romontschas per ils Romontschs ordeifer il Grischun. Enconuschentamein san ils Romontschs ella Bassa retscheiver mo ina relativ pintga part dallas emissiuns romontschas da radio. En connex cun quellas discussiuns vegnan ils representants dalla CRR adina puspei fatgs attents sin l'incumbensa dalla CRR da far en emprema lingia emissiuns romontschas en favur dalla populaziun che viva el territori dil Grischun romontsch, pia leu, nua ch'il romontsch sa aunc vegnir mantenus e promovius. Quei aspect ei era staus igl onn 1984 decisiv per il conclus dil Cussegl federal davart la construcziun dalla nova cadeina grischuna DRS-R che lubescha pass per pass in svilup cuntenteivel dallas emissiuns romontschas da radio.

Malgrad quella argumentaziun astga la CRR buca surveser che ca. 15 000–16 000 Romontschs vivan ella Bassa, ella diaspora romontscha. Quella s'auda era tier il camp d'activitad dalla CRR. Ord quei motiv ha la suprastonza dalla CRR – suenter che pliras intervenziuns han pli baul buca giu success – fatg igl onn 1988 ulteriurs pass tier la direczion generala dalla SSR respectiv la direczion generala dalla PTT en favur d'ina megliur dalla recepziun d'emissiuns da radio pils Romontschs ella Bassa.

En connex cun quellas discussiuns sepresenta adina puspei la difficultad ch'ina pli gronda interessenza ella Bassa stuess desister en favur d'ina pintga minoritad sin ina pusseivladad da recepziun. Malgrad la simpatia ch'il romontsch gauda, ei quei capeivlamein buca lev da contonscher. Plinavon vulan las instanzas cumpetentas buca scaffir pregiudecis avon che la lescha federala davart radio e televisiun ei deliberada respectiv en vigur. Ina pusseivladad che vegn ussa examinada, pertucca ina sligiaziun enteifer la recepziun cun cabel. Dil reminent astg'ins buca surveser ch'il problem cheu en discussiun ei tuttavia buca in problem specificamein romontsch. Aschia eis ei oz era aunc buca pusseivel da retscheiver ils emprems programs da radio dallas ulteriuras regiuns linguisticas ell'entira Svizra.

Retscherchas davart las emissiuns romontschas da radio

Igl onn 1988 ha il survetsch da perscrutaziun dalla SSR fatg ina retschercha representativa davart igl auditori dallas emissiuns romontschas da radio. Ils resultats muossan ch'ina gronda part dalla populaziun romontscha teidla regularmein ina buna part dallas emissiuns dil radio romontsch. Il fatg che quellas emissiuns anflan buna accoglientscha e san quintar cun in auditori regular e fideivel, ei legrevels. Quei fatg po bein era esser in mussament ch'ils responsabels pil program ein sin la dretga via. Ils resultats dalla retschercha ein lu era in indezi per la muntada dil radio romontsch el cumbat en favur dil manteniment da lungatg e cultura romontscha. En quei senn beneventa la CRR talas retscherchas. Suprastonza e cussegl ein denton encunter perscrutaziuns da natira teoretica che portan pauc ni nuot per giudicar las emissiuns romontschas da radio e televisiun.

Lavur publica dalla CRR

Duront igl onn da gestiun 1988 ha la suprastonza puspei dau tutta breigia d'informar la publicitad davart ils problems ch'occupeschan la CRR sco era concernent las decisiuns sin ils differents scalems dalla SSR. Aschia ha il parsura dalla CRR adina puspei orientau la pressa romontscha e grischuna davart damondas e decisiuns che pertuccan la CRR, la DRS e la SSR.

In impurtont mied d'informaziun dalla CRR e dil studio regional romontsch fuorma il «Fegl d'informaziun dalla CRR». Quel vegn preparaus ed edius dalla cumissiun dalla CRR per la lavur publica. Duront igl onn 1988 ei quei «Fegl d'informaziun» cumparius 4 gadas en las gasettas romontschas da nies Cantun. Sper differentas informaziuns davart la deliberaziun dil sboz per ina lescha federala concernent radio e televisiun sco era arisguard damondas e posiziuns dalla CRR ei quei «Fegl d'informaziun» s'occupaus igl onn 1988 cun singulas spartas dil program dil studio romontsch. Sco «supplement» ellas gasettas romontschas contonscha quella informaziun e discussiun ina relativ gronda derasaziun.

Dapi entgin temps s'occupan cumissiuns dalla DRS cun la damonda da realisar in «Fegl d'informaziun comunabel» da tuttas societads commembras ni d'ina «Periodica» dalla DRS. La suprastonza dalla CRR ei per mantener il «Fegl d'informaziun dalla CRR» sco supplement ellas gasettas romontschas. Quella posiziun sebasa sin las suandontas ponderaziuns:

- Il «Fegl d'informaziun dalla CRR» ellas gasettas romontschas ei en principi secumprovas.
- In agen «Fegl d'informaziun» lubescha alla CRR da risguardar nos problems e nossas relaziuns specificas. Tier ina gasetta communabla dalla DRS maunca quella pusseivladad per gronda part.
- La CRR representa en fatgs da radio e televisiun la regiun romontscha. Sias informaziuns ein consequentamein buca da far en ina gasetta dalla DRS edida en lungatg tudestg.
- L'informaziun en las gasettas romontschas dil Grischun lubescha ina derasaziun bia pli gronda che las variantas dalla DRS che prevedan in «Fegl d'informaziun» destinaus en emprema lingia per ils commembers dallas singulas societads commembras.

- La sligiazion practicada oz dalla CRR ei era finanzialmeyn favoreivla. Ord motivs finansials eis ei consequentameyn buca necessari ni opportun da midar il «Fegl d'informaziun» dalla CRR.

Quella posiziun dalla CRR che anfla en vesta alla situaziun speciala dalla CRR capientscha tier la DRS, impedescha tuttavia buca la realisaziun d'in project d'ina gasetta periodica per la DRS. La CRR ei era pronta da procurar per ina u l'otra contribuziun romontscha per ina gasetta dalla DRS documentond cheutras igl element dalla regiun romontscha enteifer la DRS.

Alla informaziun e discussiun davart la CRR e las emissiuns romontschas da radio e televisiun surveschan medemameyn las «scuntradas d'informaziun e discussiun» che la cumissiun dalla CRR per la lavur publica organisescha onn per onn en plirs loghens. Talas occasiuns d'informaziun e discussiun han giu liug igl onn 1988 a Ragaz (Uniun romontscha da Sargans e contuorn), Scuol (a caschun dalla Scuntrada romontscha), a Rueun ed a Salouf. Quellas «scuntradas» muntan per regla ina buna occasiun per contacts cun il publicum dil program romontsch. Quel ha aschia la pusseivladad da presentar giavischs e propostas arisguard las emissiuns romontschas da radio e televisiun. Tier quellas occasiuns sefan per ordinari discussiuns dètg vivas ed interessantas. Per la cumissiun per la lavur publica dalla CRR e per il studio regional romontsch ei ina discussiun e critica constructiva giavischeivla.

Fidel Caviezel, parsura

Suprastanza

President:	Fidel Caviezel, Cuera/Sumvitg
Vicepresident:	Cristian Fanzun, Cuera/Tarasp
Actuar:	Remi Capeder, Casti
Cassier:	Carli Hassler, Favugn/Donath
Assessur:	Peider Ratti, Cuera/Malögia

Cumünanza Mussadras Rumantschas

Il 7 meg 1988 es la CMR gnida pigliada sü scu secziun rumantscha dal Grischun illa societad da mussedras Svizra. Cun que es definitivmaing decis cha la CMR resta üna cumünanza rumauntscha, e na scu chi d'eira co per part il giavüsch da fer üna secziun Grischuna insembel cun las mussedras rumauntschas e tudas-chas. Cun que vains nus uossa da fer üna revisiun da nos tschantamaints.

Insembel cun l'uniun da magisters Grischuns e la secziun da mussedras tudas-chas dal chantun essans in trattativas da pejas.

A la scuntreda rumauntscha a Scuol ho la CMR gieu il patrunedi dal club Pinocchio. Que nu d'eira adüna simpel causa la granda e lungia participaziun d'iffaunts (8–20 h, media da 70 iffaunts al di).

La redacziun 'la scoulina, la scoletta' ho gieu quist an 4 publicaziuns. Ediziun e stampa ho scu adüna surpiglio la Lia rumantscha.

Tar nossas cusgliedras da lingua es la situaziun fich differenta. In Surselva ho la cusgliedra fich pocha lavur, invezza in Engiadina ho ella fich bger da fer. In Engiadina ho la cusgliedra surpiglio las uras specielas da rumauntsch per iffaunts da lingua estra. Per promover l'integraziun da quistas famiglias existan in differents lös eir uras da rumauntsch per las mammas.

Il problem es la finanziaziun da quista lavur. In november vains nus gieu üna tschantada cun la suprastanza da la Lia rumantscha, lo vains tschercho pussibilteds per schoglier quist problem. Eir otras organisaziuns e cumischiuns ans sustegnan e güdan a pussibilter quista lavur.

Per glivrer vulesse eau ingrazcher cordielmaing a la Lia rumantscha, a tuot quels chi sustegnan nossa lavur in scoulina e natürelmaing eir a tuot las mussedras per lur grand ingaschamaint.

Mirta Hartmann, presidenta

Rendaquint da la Lia rumantscha 1988

Expensas

30	CONTRIBUZIUNS DIRECTAS	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
30.1	<i>Uniuns regiunalas</i>			
3025	Romania	69 000.--	60 000.--	69 000.--
3030	Uniun dals Grischs	69 000.--	60 000.--	69 000.--
3035	Renania	69 000.--	60 000.--	69 000.--
3040	Uniun Rumantscha da Surmeir	69 000.--	60 000.--	69 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		276 000.--	240 000.--	276 000.--
30.2	<i>Uniuns surregiunalas</i>			
3055	Societad retorumantscha	20 000.--	20 000.--	20 000.--
3060	Cuminanza rum. radio e televisiun	500.--	500.--	500.--
3065	Uniun da scripturs rumantschs	32 000.--	32 000.--	32 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		52 500.--	52 500.--	52 500.--
30.3	<i>Pressa rumantscha</i>			
3085	Gassetta Romantscha	31 500.--	31 500.--	31 500.--
3090	Fögl Ladin	31 500.--	31 500.--	31 500.--
3095	Casa Paterna / La Punt	70 000.--	70 000.--	70 000.--
3100	Pagina da Surmeir	70 000.--	70 000.--	70 000.--
3105	Chardun	7 000.--	7 000.--	7 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		210 000.--	210 000.--	210 000.--
31	<i>Diversas contribuziuns</i>			
3120	Acziuns spezialas da las uniuns regiunalas		36 000.--	
3125	Ediziuns ordaifer la Lia rumantscha	15 000.--	12 402.50	26 433.50
3120	Uniuns culturalas	1 500.--	920.--	1 120.--
3135	Fundaziun Planta	1 000.--	1 000.--	1 000.--
3140	Fundaziun Retoromana	1 000.--	1 000.--	1 000.--
3145	Fundaziun Dialog	7 500.--	5 000.--	7 806.--
3146	SRR/Rapport LR en Annalas	1 000.--		1 000.--
3150	Cuminanza mussadras rumantschas	500.--	500.--	500.--
3160	Projects circumschrits	1 000.--		1 000.--
3165	Acziun Bravuogn	10 000.--		10 000.--
3170	FUEV – delegaziun rumantscha	2 500.--	1 644.--	1 194.--
3175	Gassetta da scolars/Aviöl	5 000.--		5 000.--

	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
3176 ARS HELVETICA	15 000.--	47 206.35	47 277.60
3177 Ediziun Buechi: Mitologia en GR	5 000.--	5 000.--	5 000.--
3180 Reservas per contribuziuns nunprevidas	10 000.--	5 088.05	5 707.30
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	76 000.--	115 760.90	114 038.40
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<i>Total contribuziuns directas</i>	614 500.--	618 260.90	652 538.40
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
32 ACZIUNS SPEZIALAS			
3205 Program d'assimilaziun	40 000.--	35 273.10	49 210.05
3210 50 onns linguatg naziunal	5 000.--		6 710.90
3215 Curs rumantsch en scola a Cuira	14 000.--	11 560.--	8 000.--
3220 Scolaziun da creschids	10 000.--	4 802.40	837.50
3225 Scolas medias ist. litt.	7 000.--	7 080.--	2 121.20
3230 Scolas professiunalas	2 000.--	6 972.50	
3240 Inscunter cumanzas etnicas			7 963.--
3245 Documentaziun, Public Relations	5 000.--	6 533.45	8 534.80
3250 La Quotidiana			15 215.10
3255 Scuntrada rumantscha	50 000.--	4 614.60	238 392.20
3260 Barat da classas	1 000.--	1 585.45	
3265 Promoziun chant rumantsch	3 000.--	5 392.80	1 307.80
3270 Contribuziun per promover l'ARS HELVETICA	1 000.--	2 040.--	660.--
3275 Rumantschaziuns	5 000.--	10 196.50	1 651.30
3280 Bibliotecas localas	500.--	1 577.95	1 563.20
3285 Acziuns na fixadas	10 000.--	17 809.10	9 280.65
3290 Med «assimilaziun/integraziun rumantscha»	35 000.--	22 190.10	19 221.85
3295 Mamma ed uffant		686.--	367.--
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	188 500.--	138 313.95	371 036.55
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
33 COLLAVURATURS REGIUNALS			
3301 Pajas/custs socials	369 000.--		
3305 Pajas		259 695.--	304 161.40
3310 Supplement famiglia/uffants		11 320.--	14 240.--
3315 AVS/AI/UCG/AD		20 912.20	22 377.20
3320 Segiranza d'accidents		1 491.70	1 607.15
3325 Cassa da pensiun		21 601.--	24 475.60
3330 Fidaipladad		23 165.10	
3335 Spesas viadi etc.	15 000.--	13 741.80	13 518.90
3340 Divers custs da biro etc.	7 000.--	8 725.35	6 321.45
3350 Fits biros	12 000.--	11 280.--	10 980.--
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	403 000.--	371 932.15	397 681.70

	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
34 POST DA LINGUATG			
3401 Pajas/custs socials	131 500.--		
3405 Pajas		47 564.45	99 619.40
3410 Pajas collavuratur parzials		24 634.10	
3420 Supplement famiglia/uffants		4 052.--	3 600.--
3425 AVS/AI/UCG/AD		5 085.70	7 280.55
3430 Segiranza d'accidents		335.30	
3435 Cassa da pensiun		7 341.85	8 681.65
3440 Fidaivladad		4 719.25	
3450 Material da biro		2 990.70	
3455 Indrizz e programs EED	6 000.--	12 286.70	6 500.--
3456 Indrizz tecnics EED		19 903.--	
3460 Fit biro		5 000.--	
3475 Biblioteca linguistica	2 000.--	1 098.30	373.65
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	139 500.--	135 011.35	126 055.25
35 POST D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN			
3501 Pajas/custs socials	89 800.--		
3505 Pajas		66 750.--	76 977.50
3510 Supplement famiglia/uffants			800.--
3520 Fidaivladad		2 246.--	
3525 AVS/AI/UCG/AD		5 291.55	5 651.90
3530 Cassa da pensiun		5 936.45	6 507.60
3540 Segiranza d'accidents		365.55	405.90
3550 Divers custs		94.20	
3560 Fit chasa		2 000.--	
3565 Indrizz e programs EED	1 000.--		1 000.--
3569 Material d'infurmaziun	10 000.--	1 392.30	1 210.20
3570 Material da biro		1 000.--	
3575 Informaticum		719.20	
3580 Elavuraziun electronica da datas		3 910.--	
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	100 800.--	89 705.25	92 553.10
36 POST DA TRANSLAZIUNS			
3601 Pajas/custs socials	57 000.--		52 108.05
3603 Supplement famiglia/uffants			1 140.--
3610 Pajas/translaziuns		41 854.--	
3615 AVS/AI/UCG/AD		4 627.95	3 823.40
3620 Segiranza d'accidents		139.50	171.45
3626 Cassa da pensiun			2 470.80
3630 Material da biro		3 320.--	
3635 Divers custs		1 971.05	

	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
3640 Fits chasa		3 000.--	
3655 Publicaziuns		8 897.25	
3660 Curs da rumantsch grischun		1 898.--	
3665 Programs ed indrizs EED	4 000.--	5 882.45	4 060.--
3670 Incumbensas spezialas		15 981.20	
	61 000.--	87 571.40	63 773.70

37 POST DA TEATER

3701 Pajas/incumb./custs socials	27 500.--		30 059.--
3705 Incumbensas		6 130.20	
3710 AVS/AI/UCG/AD		422.85	3 006.25
3715 Curs/Festival da teater	5 000.--		8 188.40
3720 Spesas e contribuziuns	6 000.--	7 194.65	3 781.40
3725 Cussegliaziun dal rom	1 000.--	609.--	
3730 Biblioteca		71.--	262.--
3740 Translaziuns	6 000.--	2 822.--	9 130.--
3750 Mussavia dramatic III	8 000.--	5 656.60	6 150.--
3755 Fegl d'infurmaziun	1 000.--	660.40	500.--
3760 Contacts externs	1 000.--	1 954.90	2 252.80
3765 Divers custs	300.--	236.--	1 047.60
	55 800.--	25 757.60	64 377.45

38/39 POST D'EDIZIUNS

3801 Pajas/custs socials	96 200.--		
3805 Pajas		46 413.85	65 615.05
3810 Fidaivladad		2 946.95	
3815 AVS/AI/UCG/AD		7 411.65	11 410.85
3820 Segiranza d'accidents		512.90	380.30
3826 Cassa da pensiun		7 119.55	3 344.50
3830 Quaderns OSL	25 000.--	25 945.--	27 002.25
3835 Musicalias	2 000.--	1 119.50	770.--
3840 Meds didactics per scolas fundamentalas tudestgas	10 000.--	16 456.--	8 657.65
3850 Corresponidenza rumantscha WEKA	5 000.--	9 271.05	284.05
3855 Pled rumantsch/Tecnica II	25 000.--		
3860 Istorgia da la litteratura	12 000.--	17 814.80	7 843.60
3865 Comics rumantschs		44 457.50	
3870 Enicapeni	32 000.--	29 520.35	30 935.90
3875 La scoletta	5 000.--	2 552.20	3 152.75
3885 Cassetas praulas etc.	5 000.--	5 000.--	
3890 Vocabulari administrativ-giuridic	10 000.--	53 728.--	30 957.65
3905 Flurs da pradas		7 960.--	

	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
3910 Projects na fixads	2 000.--	8 501.40	7 710.--
3915 Cumpra per revendita	60 000.--	81 277.--	72 545.30
3920 Cudesch d'affons S/L		30 776.30	
3925 Cudesch da chant	1 000.--	5 868.--	
3930 Ediziuns RG	15 000.--		
3935 Restampas	15 000.--		
3940 Broschuras Info 88	10 000.--		5 700.--
3945 Med «Assimilaziun/integraziun rumantscha»	30 000.--		51 827.50
3970 Propaganda	10 000.--		5 198.45
3975 Francatura e vitgira	1 000.--		1 990.70
3980 Material spediziun	5 000.--		4 049.65
3990 Meds audiovisuals		5 000.--	
	<u>376 200.--</u>	<u>409 652.--</u>	<u>339 376.15</u>
40 CUSTS SECUNDARS EDIZIUNS			
4005 Spediziun		17 670.05	
4010 AVS/AI/UCG/AD		1 302.35	
4015 Segiranza d'accidents		59.80	
4020 Francatura e vitgira		1 900.--	
4025 Propaganda		10 290.25	
4030 Material spediziun		5 014.45	
4035 Fits magasins da cudeschs		4 800.--	
4045 Sminuiziun debiturs			15 449.55
		<u>41 036.90</u>	<u>15 449.55</u>
41/42 SCOLINAS			
4101 Pajas/custs socials	102 400.--		
4105 Pajas mussadras		78 765.--	91 841.75
4115 Transports uffants	12 000.--	11 759.80	13 689.20
4120 AVS/AI/UCG/AD		7 287.70	7 497.30
4125 Segiranza d'accidents		346.05	383.05
4130 Cassa da pensiun chantunala		252.35	270.05
4140 Cassa da pensiun Winterthur		3 325.--	3 779.60
4145 Fidaivladad		5 210.--	
4150 Cussegljadras da lingua	10 000.--	13 094.60	11 765.45
4155 Spesas bus	6 000.--	6 715.20	8 594.70
4160 Divers custs	600.--	263.--	188.55
4165 Reparaturas	500.--		
4170 Curs perfecziunament mussadras	200.--	230.50	
4175 Fits chasa	13 000.--	13 000.--	13 000.--
4205 Materialias da lavur	3 000.--	6 373.05	5 851.85
4210 Meds da lavur seminari mussadras	5 000.--		
4215 Subsidis spezials	1 000.--	2 154.70	1 402.40
	<u>153 700.--</u>	<u>148 776.95</u>	<u>158 263.90</u>
<i>Total expensas generalas</i>	<u>2 093 000.--</u>	<u>2 066 018.45</u>	<u>2 281 105.75</u>

Organs, persunal, administraziun

43	ORGANS	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
4310	Radunanza da delegads	2 500.--	2 776.80	3 456.75
4315	Cussegl	2 000.--	1 373.--	1 358.50
4320	Suprastanza	15 000.--	10 489.--	11 821.55
4325	Revisorat	150.--	217.20	217.20
4330	President	10 000.--	10 000.--	10 000.--
4340	Spesas/represchentaziuns/viadis	8 000.--	5 707.40	6 523.50
4345	Diversas cumissiuns	3 000.--	425.--	2 826.10
4350	Fits locals tschentadas		3 800.--	
		40 650.--	34 788.40	36 203.60
<hr/>				
44	PERSUNAL (ADMINISTRAZIUN)			
4401	Pajas/custs socials	315 300.--		
4405	Pajas		238 994.50	274 451.20
4406	Lavurs da terzas persunas		18.--	1 018.--
4410	Fidaivladad		20 221.85	
4415	Supplement famiglia/uffants		3 360.--	
4420	AVS/AI/UCG/AD		25 725.65	23 753.20
4425	Segiranza d'accidents		1 853.15	5 092.15
4426	Segiranza d'accidents suppl.		806.--	
4430	Cassa da pensiun		16 589.95	20 618.75
		315 300.--	307 569.10	331 182.90
<hr/>				
45	INFRASTRUCTURA GENERALA			
4505	Material	11 000.--	11 254.95	15 797.15
4510	Francatura e vitgira	4 000.--	3 598.06	4 178.45
4515	Telefon	9 500.--	8 346.50	10 048.20
4520	Spesas banca / schec postal	500.--	1 377.50	1 571.20
4525	Reparaturas	2 500.--	680.80	58.--
4529	Nettegiar	8 000.--	7 687.50	7 784.80
4530	Material per nettegiar		553.60	
4535	Mantegniment da maschinas	3 000.--	4 649.--	2 339.50
4540	Fits chasa / parcadis	40 600.--	22 000.--	40 600.--
4550	Stgaudament	4 700.--	5 897.95	3 161.50
4560	Forz'electricica / aua	2 500.--	3 570.10	5 462.20
4565	Amortisaziun maschinas/mobiglias	10 000.--	15 699.15	16 322.30
		96 300.--	85 315.11	107 323.30

46	DIVERS CUSTS	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
4605	Biblioteca / archiv	2 000.--	5 457.65	2 827.40
4610	Gasettas e revistas	1 000.--	934.20	576.60
4615	Rapport annual	6 200.--	6 590.--	6 847.--
4620	Inserats	1 000.--	234.15	6 066.35
4625	Contribuziuns annualas	3 000.--	3 037.05	3 460.80
4635	Divers custs	2 000.--	1 733.65	656.30
4640	Segiranzas (materialias)	1 000.--	1 551.90	1 744.30
4660	Scolaziun personal	3 000.--	1 074.50	312.50
4665	Spesas personal	5 000.--	5 236.60	5 485.20
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		24 200.--	25 849.70	27 976.45
	<i>Total organs, administraziun</i>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
		476 450.--	453 522.31	502 686.25
	<i>Total EXPENSAS</i>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
		2 569 450.--	2 519 540.76	2 783 792.--

Entradas

60.1 SUBSIDIS E CONTRIBUZIUNS

6010	Confederaziun	1 600 000.--	1 600 000.--	1 600 000.--
6020	Chantun Grischun	400 000.--	400 000.--	400 000.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		2 000 000.--	2 000 000.--	2 000 000.--

60.2 ENTRADAS ORD INVESTIZIUNS

6055	Fits	15 000.--	26 363.40	19 676.95
6065	Fits da legats	680.--	1 444.95	1 435.--
		<hr/>	<hr/>	<hr/>
		15 680.--	27 808.35	21 111.95

61/62 ENTRADAS SPECIFICAS

6105	Chantun - scolinas d'exercizi	4 000.--	4 000.--	4 000.--
6110	Citad Cuira / per scolinas	60 000.--	60 000.--	60 000.--
6115	Citad Cuira / instrucziun rumantscha	5 000.--	5 000.--	5 000.--

	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
6120 Chantun Genevra	50 000.--	50 000.--	50 000.--
6125 Citad da Turitg	5 000.--	5 000.--	5 000.--
6130 Uniun scolinas Caira	2 500.--	2 400.--	3 400.--
6135 Program d'assimilaziun	15 000.--	14 170.--	24 409.--
6140 Cassetas curs audiovisuals	7 000.--	5 580.30	3 857.15
6155 Acziuns spezialas	1 000.--	2 225.--	2 475.--
6165 Diversas		207.--	529.25
6175 Dun 1. d'avust	10.--		
6180 Restituziun supplement d'uffants	12 600.--	14 748.--	18 847.20
6190 Servetsch translaziuns rumantsch grischun	25 000.--	34 048.05	21 815.30
6195 Servetsch translaziuns / idioms	4 000.--	7 694.20	7 403.35
6205 Curs en rumantsch grischun		270.--	
6220 Contribuziun rumantsch grischun		2 000.--	7 225.--
6230 Scuntrada rumantscha	40 000.--		196 762.05
6235 Fits parcadis			262.50
6240 Scolaziun creschids	5 000.--	4 650.--	5 403.--
6265 Teater			310.--
6280 Servetsch da linguatg	5 000.--	9 358.--	6 525.--
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	241 110.--	221 350.55	423 223.80

64/65 ENTRADAS EDIZIUNS

6405 Legat Cadonau		4 000.--	2 000.--
6412 Quarta Lingua		4 000.--	2 000.--
6415 Pro Litteris / Suisa		163.20	5 710.45
6420 Divers sustegns	5 000.--	4 200.--	33.35
6425 Abunament Kodi/Enicapeni	15 000.--	12 924.--	12 642.40
6430 Ediziun rumantsch grischun	8 000.--	13 290.60	14 645.10
6455 Augment cudeschs avant maun			27 565.95
6456 Augment debiturs		11 142.70	
6500 Vendita ediziuns Lia rumantscha	120 000.--	127 669.86	128 566.20
6502 Vendita musicalias	20 000.--	24 716.80	20 738.05
6504 Vendita autras ediziuns	60 000.--	54 487.65	74 182.65
6506 Vendita diversas	4 000.--	2 137.--	2 073.80
6508 Vendita cassetas paraulas	1 000.--	4 133.30	2 159.80
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<i>Vendita generala</i>	205 000.--	213 144.61	227 720.50
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	233 000.--	262 865.11	292 317.75
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
<i>Total ENTRADAS</i>	2 489 790.--	2 512 024.01	2 736 653.50

Quint final

	<i>Prev. 1988</i>	<i>Quint 1987</i>	<i>Quint 1988</i>
ENTRADAS	2 489 790.--	2 512 024.01	2 736 653.50
EXPENSAS	2 569 450.-- -	2 519 540.76 -	2 783 792.-- -
DEFICIT	79 660.--	7 516.75	47 138.50

Bilantscha

ACTIVAS	<i>per 31-12-1987</i>	<i>per 31-12-1988</i>
1000 Cassa	999.30	1 496.85
1010 Schec postal	8 009.80	12 669.30
1050 Banca chantunala, cto. cor.	100 288.50	109 913.70
1060 Cassa da spargn persunal Lia rumantscha	35 579.35	41 639.65
1065 Debitur maschina da café	10 308.25	5 578.25
1070 Credit svizzer FN / RG	106 903.30	564.45
1082 Credit svizzer FN / cto. termin		100 000.--
1083 Credit svizzer Scuol		1 109.50
1091 Uniun Bancas Glion	153 789.90	4 208.35
1100 Dun dr. Pieder Tuor	2 000.--	2 000.--
1120 Dun dr. Felix Calonder	15 000.--	15 000.--
1130 Dun G. Bazzi-Mengiardi	25 000.--	25 000.--
1200 Debiturs divers	21 861.90	25 359.95
1205 Debitur taglia scuntr.	31 481.50	7 848.80
1220 Debiturs ediziuns		16 031.95
1300 Participaziuns	1.--	1.--
1400 Cudeschs avant maun	1.--	27 566.95
1410 Marcas 2000 onns	9 000.--	8 500.--
1450 Activas transitorias		6 491.20
1600 Maschinas da biro	1.--	1.--
1650 Bibliotecas Lia rumantscha e Caviezel	1.--	1.--
1700 Mobiglias da biro	1.--	1.--
1750 Mobiglias da scolinas	1.--	1.--
1920 Daivet	7 516.75	47 138.50
<i>Total activas</i>	<u>527 744.55</u>	<u>458 122.40</u>
PASSIVAS		
2000 Divers crediturs	114 590.30	95 073.85
2200 Emprest FN «Litteratura dals rum. e ladins»	3 264.--	2 637.--
2400 Emprest cassa da spargn persunal LR	46 373.40	47 686.80
2450 Credit svizzer FN RG	106 903.30	564.45
2455 Credit svizzer FN/cto. termin		100 000.--
2500 Dun dr. Pieder Tuor	2 000.--	2 000.--
2600 Dun dr. Felix Calonder	15 000.--	15 000.--
2650 Dun G. Bazzi-Mengiardi	25 000.--	25 000.--
2700 Reservas ediziuns linguisticas	10 000.--	10 000.--
2800 Reservas ediziuns commemorativas	2 953.--	2 953.--
2850 Passivas transitorias	59 092.70	22 656.20
2855 Marcas 2000 onns	9 000.--	8 500.--
2900 Chapital	133 567.85	126 051.10
<i>Total passivas</i>	<u>527 744.55</u>	<u>458 122.40</u>